

YAVUZ SULTAN SELİM DÖNEMİ KÜLTÜR VE EDEBİYATI*

*Ahmet KARTAL***

ÖZET

Yavuz Sultan Selim, çok kısa süren saltanatına rağmen gevsemeye yüz tutan devlet idaresine çeki düzen vermiş, Tebriz'in ve Mısır'ın fethinden sonra Osmanlı sanatkârlarını yetiştirmek, Fatih'in bütün gayretine rağmen hâlâ revaçta olan Acem ilmine, şiirine ve diğer sanat kollarına karşı Osmanlı şiir ve kültürünün inkişafını sağlamak düşüncesiyle Acem ve Mısır'daki sanatçıları İstanbul'a getirmiş, böylece Osmanlı bilim ve sanatına ivme kazandırmaya çalışmıştır. Yavuz, Trabzon'da şehzadelikten itibaren etrafında pek çok şair toplamış, kaside ve eser sunanları caize ve ihسانları ile memnun etmiştir. Trabzon'daki sancak beyliği sırasında etrafında topladığı sanatkârlarla sarayı etrafında bir edebî muhit meydana getiren Yavuz Selim, gerek şehzadelikinde gerekse sultanlığı devrinde himaye ettiği âlimler ve şairlerle Klasik şiirin oğlu Kanunî Sultan Süleyman devrindeki inkişafını hazırlamıştır. Bu çalışmada önce Yavuz Selim dönemindeki kültür ve edebiyatın durumu hakkında bilgi verilmiş, daha sonra da bu dönemde yetişen 93 şair tanıtılmıştır. Bunlardan Yavuz Sultan Selim ile münasebeti olanlar belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Yavuz Sultan Selim, Sanat, Edebiyat, Şiir, Şair.

Sultan Bâyezîd-i Veli'nin oğlu, Fatih Sultan Mehmed'in de torunu olan Yavuz Sultan Selim, saltanatının çok kısa sürmesine rağmen, Osmanlı Devleti'nin icraatı ve fetihleriyle dikkat çeken büyük ve önemli padişahlarından biridir. Babasının hayli hareketsiz geçen devrine karşı, Sultan Selim'in sekiz yıl süren saltanatı, yapılan seferler ve kazanılan zaferlerle geçmiştir.

* Makalenin Geliş Tarihi: 10.12.2018 / Kabul Tarihi: 19.02.2019.

Bu çalışma, daha önce "Araştırmalar, İnsan ve Bilim Araştırmaları [yıl 4, sy. 7-8, 2002, s. 105-152]"nda yayımlanan "Yavuz Sultan Selim Dönemi Edebiyatı" başlıklı yazımızın, tekrar gözden geçirilip güncellenmesi ve bazı ilavelerin yapılarak geliştirilmesiyle oluşturulmuştur.

** Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / ahmetkartal38@gmail.com

Avrupa devletleri ile barış hâlinde yaşama siyaseti güden Sultan Selim, her şeyden önce İran'da kurulan Safevî Devleti'ni yıkarak Şii tehlikesini bertaraf etmek, Doğu Anadolu'da Türk birliğini temin etmek istiyordu. Eğer bu başarılabilir ise, hem Doğu Anadolu'da Türk birliği sağlanamayacak hem de Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarının siyasi açıdan önemi kalmayacaktı. Ayrıca Memlûkluların koruyamadığı şark ticaret yolu, Portekizlilerin eline geçmek üzere idi. Yavuz Selim, bu iktisadi kaynağa büyük ehemmiyet vermekte idi. Bundan dolayı Yavuz, yüzünü doğuya ve Arap dünyasına çevirmişti. Bu dönemde Osmanlı fütuhatının Arap dünyasına doğru yayılmasının ana aşamalarını, Çaldıran (1514) ve Elbistan (1515) seferleri oluşturmaktadır. Bu seferler, Yavuz Selim'in İran Safevî devletinin hükümdarı Şah İsmail'in kuvvetlerini yenerek Irak yolunu açmasını sağlamıştır. Ertesi yıl, Musul düşmüş, daha sonra, Selim'in Suriye ve Filistin'i ele geçirmesini sağlayan ve Mısır Memlûklarına karşı yürütülen şiddetli sefere sıra gelmiştir (1516-1517). 24 Ağustos 1516'da, Sultan Kansuh el-Gavrî'nin Kuzey Suriye'de, Mercidabık'ta bozguna uğramasından sonra, ağustosta Halep, ekimde Şam işgal edilmiş ve tüm Filistin Osmanlıların eline geçmiştir. 1517 yılı başında, son Memlûk sultanı Tumanbay, Kahire kapıları önünde, Ridaniye'de birkaç saat içinde hezimete uğramıştır (22 Ocak). Ertesi gün, 922 Hicri yılının son günü, Kahire'de Cuma hutbesi Osmanlı sultanı adına okunmuştur: *"Allahım, sultan soyundan gelen sultana, sultanü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyne, iki orduyu kahreden, Irakeyn'in sultanı, Harameyn-i Şerifeyn'in hizmetkârı, el-melikü'l-muzaffer Selim Şah'a yardım et! Rabbü'l-âlemin, ona güçlü yardım elini uzat, parlak başarılar bahset"*.

Sultan Selim, İstanbul'a dönerken, orduları güneye doğru ilerlemeyi sürdürerek Nil'in üçüncü şelalesine kadar gelmiş ve 1520'de Kızıl Deniz kıyısındaki Suakin'i almıştır. Arabistan'da, Mekke Şerifi II. Berekât Osmanlı egemenliğini tanımış ve Kâbe'nin anahtarlarını Yavuz Sultan Selim'e göndermiştir (Raymond 1995: 1-2).¹

Arabistan'ı, Mısır'da hüküm süren Çerkez hükümdarlardan, İran'ı Safevîlerden kurtarmak, İslam'ı bir noktaya toplamak için gerekirse Hind'e ve Turan'a (Türkistân'a) gitmeyi (Ahmet Rasim trhs.: 101) bile şiar edinen Yavuz Sultan Selim, Asya ve Afrika'da gerçekleştirdiği bu fetihlerle; Osmanlı

¹ Yavuz Sultan Selim'in bu faaliyetleri hakkında daha geniş bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: Altundağ 1997; Tansel 1989; Yücel vd 1991.

topraklarını iki katına çıkararak Osmanlı Devleti'ni bir cihan devleti hâline getirmiş, Doğu Anadolu'daki Safevî kontrolüne son vererek ideolojik tehdidi ortadan kaldırmış, Anadolu'nun güney ve güneydoğusundaki emniyeti sağlamış, Anadolu'da bozulan birliği yeniden tesis etmiştir. Ayrıca kutsal toprakları Osmanlı topraklarına katarak halifeliği Osmanlı'ya nakletmiştir. Kişiliğinde, Yıldırım Bayezid ve Fatih Sultan Mehmed'in enerjik cihangirliğinin canlandığı (İnalçık 2004: I/101) Yavuz Sultan Selim'in; "Batan güneşe benzeyerek, toprağın üzerine engin bir gölgeyi serdim." sözleri, döneminin kısalığını ve ihtişamını net bir şekilde gözler önüne sermektedir (Lamartine 2011: 350). Kemâl Paşa-zâde de, kısa saltanatı döneminde bu kadar büyük işler yapan Yavuz'un bu özelliğini, onun ölümü üzerine kaleme aldığı mersiyesinde yer alan şu iki beyitte özetlemiştir (Âşık Çelebi 1994: I/118):

Az müddetde çoğ iş itmiş idi
Devleti olmuş idi 'âlem-gîr

Şems-i 'asr idi 'asrda şemsün
Zıllı memdûd olur zamânı kasîr

Bu büyük sultanın ölümü üzerine iki tane mersiye yazılmıştır. Bunlardan birincisi Yavuz ile uzun süreli ilişkisi olan ve Mısır seferinde üç yıl kadar padişahın en yakınında yer alan Kemal Paşa-zâde'nindir. Terci-bend nazım şekliyle yazılan ve yedi bendden oluşan mersiye, gerçekten içten yakınmaları ihtiva etmesiyle dikkat çekmektedir (İsen 1994a: 54, 178-82). Bu mersiye'nin ikinci bendi şu şekildedir (İsen 1994a: 178-79):

Kaldı yirlü yerinde hayl-i sipâh
Yalnız eyledi sefer ol Şâh
Bunca yüz bin nökerden ü kuldân
Birisi olmadı ana hem-râh
O gice kim yıkıldı serv-i sürûr
Vâkı' oldu bu vâkı'a nâ-gâh
Göge çıkdı yer ehlinün âhı
Dûd-ı âh ile toldı revzen-i mâh
Bili büküldi pîr-i gerdûnun
Mâder-i dehr itdi derd ile âh

Âhıyile boyandı rûy-ı cihân
 Döndi zengî yüzine oldu siyâh
 Bürüdi yer yüzünü göz yaşı
 Göge çıkdı figân ü nâle vü âh
 Bağrı oldu delük delük otangun
 Kara çul geydi hayme vü hârgâh
 Çokdan urmuşdı terkini tâcun
 Tahtını dahi itdi terk o Şâh
 Oldı zâ'il irüp zalâm-ı 'adem
 Nûr-ı hurşîd-i mülk ü zıll-ı İlâh
 Öldi Sultân Selim hayf u dirîg
 Hem kalem aglasun anı hem tîg

Yavuz Sultan Selim'e yazılan ikinci mersiye ise, Şükrî-i Bidlisî tarafından kaleme alınmıştır. Terci-bend nazım şeklinin kullanıldığı eser, beş bendden teşekkül etmektedir (İsen 1994a: 54-55, 183-86; Argunşah 1994).

Osmanlı padişahı, devlet içinde mutlak örfî hâkimiyet salahiyeti ile Fatih Sultan Mehmed'in şahsında doğmuş ve bütün kudret ve salahiyetlerini ise, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman zamanında kazanmıştır (Ocak 1998: 85). Nitekim Rum tarihçiler tarafından Fatih Sultan Mehmed'e, "imparator" unvanı verilmiştir. Yavuz Selim için basılan madalyonda da "imparator" unvanının yer aldığı görülmektedir (Ocak 1998: 86). Ayrıca Yavuz'la birlikte Osmanlı padişahları kendilerini *Hâdimü'l-harameyni's-şerîfeyn*² [*Şerefli iki şehirin (Mekke ve Medine'nin) hizmetçisi*] unvanıyla anmaya başlayıp Memluk sultanlarının İslâm âlemindeki saygın yerlerinin, bu arada da hilâfet makamının varisi ve İslâm'ın da hamisi olarak görmüşlerdir. Ayrıca bu durum ve anlayış, İslâm dünyası tarafından da kabul görmüş ve bu şekilde benimsenmiştir (Ocak 1998: 87-87). Artık İslâm'ın hamisi olan Osmanlı padişahı, bu konumuyla dünyanın da sığınağı, yani kendine mahsus deyiimiyle *pâdişâh-ı âlem-penâh* olmuş; bu hüviyetiyle Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman tarafından bütün ihtişamıyla canlandırılmıştır³ (Ocak

² Bu unvanın Yavuz Sultan Selime'e verilmesiyle ilgili rivayetler için bak. Danişmend 2011: II/53.

³ Halil İnalçık'ın şu görüşlerine burada yer vermeyi uygun görüyoruz (2003: 63): "Osmanlı sultanının yasal durumu, I. Selim'in saltanatı döneminde köklü bir değişikliğe

1998: 88-89). Diğer taraftan Yavuz Selim, Çaldıran zaferinden itibaren “şah” unvanını kullanmaya başlamış, hatta bu unvan “Sultan Selim Şah” şeklinde meskûkâtına⁴ bile geçmiştir. Bu unvan, kendinden sonra, halefleri tarafından da kullanıldığı için, XVI. asrın sonuna kadar bu unvanla basılan altın paralara “Şâhî” denilmiştir (Danişmend 2011: II/22). Yavuz Selim’in adının, *İmâmu’l-âdil/Adil imam, Sultânu’l-harameyni’ş-şerîfeyn/Mekke ve Medine’nin sultanı* ve *Mâlikü’r-rûm/Rum’un, Anadolu’nun sahibi* unvanlarıyla da anıldığı müşahede edilmektedir (İnalçık 2018: 22). Yavuz Selim’in, Şah İsmail’e yazdığı ve kendi zihni hüviyetini, dehasını ve dili kullanmadaki yeteneğini gösteren bir mektubunda, kendisini şu şekilde nitelendirdiği görülmektedir (Lamartine 2011: 362): “*Osmanlıların padişahı olan ben, yüzyılım kahramanlarının efendisi olan ben, bütün kişiliğimde Feridun’un gücünü, İskender’in şanını, Hüsrev’in adaletini ve bağışlamasını topladım. Bütün kâfirleri yok eden, gerçek inancın düşmanlarını ezen, yüzyılımızın firavunlarına ve zalimlerine dehşet saçan yine ben, en dayanıklı asaları bile kıran ben, Murad Han’ın oğlu, Fatih Sultan Mehmed Han’ın oğlu Sultan Bayezid’in oğlu Sultan Selim Han...*”⁵

Fatih Sultan Mehmed tarafından temelleri atılan egemenliğin bölünmezliği ilkesi, Yavuz Sultan Selim dönemine kadar iyice yerleşmiş ve artık tahtın varisinin, padişahın büyük oğlu olduğu kural olarak benimsenmiştir. Bundan dolayı Yavuz Selim devrinden başlayıp III. Mehmed dönemine kadar, sadece büyük şehzadeler veliaht şehzade sancağı statüsü kazanan Manisa’ya gönderilmiştir (Karatepe 1990: 106; 1993: 85).

Otorite sahibine fiziksel yakınlığa duyulan toplumsal ihtiyacın önemli bir sonucu da, hükümdarın ikamet ettiği yere verilen önemdir. Osmanlı devletinin kuruluş devrinde, yönetim merkezi, hükümdarın bulunduğu yer neyseyse orasıydı, ama İstanbul’un fethiyle padişahın resmî ve mutak ikamet yerleri, iki şehirle sınırlanmıştır. Bunlar, İstanbul ve Edirne idi. Ancak Yavuz

uğramıştır. Selim, hilâfetin eski merkezî alanları olan Suriye ve Arabistan’ı imparatorluğa katarak İslâm dünyasının sınırlarında yalnızca bir gazi sultan değil, aynı zamanda Mekke ve Medine’nin hâmisî ve hac yollarının koruyucusu oluyordu. Bu, o zamanlar her Müslüman hükümdarın kullandığı halife unvanını taşımasından daha anlamlıdır.”

⁴ Meskûkât, basılmış madenî para demektir (Yılmaz 2010: 424).

⁵ Yavuz Sultan Selim, Şirvanşah’a göndermiş olduğu bir mektubunda ise; Allah’ın kendisini, sapkınlığa düşmüş olanlarla savaşmak, gerçek İslam kanunlarına göre düzeni kurmak ve Müslümanlar için Hac yollarını korumakla görevlendirdiğini iddia etmiştir (İnalçık 2018: 23).

Selim devrinden itibaren İstanbul, -tek değilse bile- esas iktidar merkezi olarak ağırlığını hissettirmeye başlamıştır (Andrews 2000: 126).

Osmanlı saray geleneğine göre, şehzadelere çok iyi bir eğitim verildiği müşahede edilmektedir. Verilen bu eğitimin başında askerlik ve din eğitiminin yer aldığı dikkat çekmektedir. Ancak bu eğitimlerin yanında, tarih ve sanat eğitiminin de verildiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple hemen hemen bütün Osmanlı sultanları, bir sanat dalında temayüz etmiştir. Yavuz'un Çaldıran Savaşı'nın resmini yapıp Venedik Cumhuriyeti'ne hediye olarak gönderecek kadar iyi bir ressam olduğu rivayet edilir (Uzunçarşılı 1983: 619; Çam 1999: 66). Yavuz, Mısır seferi sırasında görüp beğendiği Kansu Gavri Külliyesi'ne benzer bir külliye inşa ettirmeye karar vererek oradan renkli mermer kaplamalar getirtmiştir. Ancak sonradan bu isteğinden vazgeçmiş ve İstanbul'da kendi adıyla bilinen camii, babasının Edirne'deki camiine benzer planda yaptırmıştır (Çam 1999: 67). Yavuz Selim de dâhil olmak üzere Osmanlı sultanlarının, özellikle mimari eserlerin estetik ve zarif görünümünde olduğu kadar, sağlamlığı ve dayanıklılığında da önemli rolü ve etkisi bulunan malzemelerin en iyisini tespit edip kullanma konusunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmadıkları görülmektedir.

Âlim ve sanatkârlar, konumları ve hüviyetleri itibariyle devletin saygınlığı/itibarı bakımından bütün Türk dünyasında oldukça önemli bir yere ve konuma sahipti. Arz ettiği bu önem sebebiyle âlim ve sanatçılar, sultanlar tarafından savaşların en önemli ganimetleri arasında sayılmaktaydı. Bundan dolayı zafer elde eden bir sultan, hemen o ülkede ne kadar yetişmiş büyük âlim, sanatkâr, zanaatkâr ve şâir var ise, kendi başkentine götürmeyi şiar edinmişti. Nitekim Yavuz Sultan Selim de, Çaldıran zaferinden sonra, bin kadar ilim ve sanat ehlini Tebriz'den İstanbul'a naklettirmiştir.⁶ Bunların çoğu, Şah İsmail'in Horasan'dan Tebriz'e naklettiği Türk asıllı âlim ve sanatkârlardı.⁷ Yavuz Sultan Selim, sesinin güzelliği ile meşhur İsfahanlı müezzin Hafız Mehmed'i, oğlu Hasan Can⁸la beraber İstanbul'a götürmüştür.

⁶ Lütfi Paşa, "Ve tüccârdan ve ehl-i Sanâyi'den iki yüz hâne mîkdârı sürüp İslâmbol'a gönderdiler." diyerek, bu sayının ikiyüz kadar olduğunu nakletmektedir. bak. Atik 2001: 219.

⁷ Yavuz Sultan Selim'in, Tebriz'den Anadolu'ya getirdiği nakkaş, ressam, hattat, müzehhip, musikişinas, çinici, okçu, aba dokuyucu gibi sanatçıların listesi için bak. Uzunçarşılı 2003.

⁸ Hasan Can, Yavuz Sultan Selim'in nedimi olup meşhur Osmanlı tarihçisi ve *Tâcü't-tevârih* isimli tarih kitabının müellifi Şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendi'nin babasıdır.

Yavuz'un Tebriz'den İstanbul'a götürdüğü şahsiyetlerden en önemlisi, hiç şüphesiz Timurîlerden Horasan hükümdarı meşhur Hüseyin-i Baykara'nın oğlu ve Halefi Bedüzzaman Mîrzâ'dır. Hüseyin-i Baykara 912/1506 tarihinde vefat ettiği zaman, kardeşi Muzaffer'le müştereken tahta çıkan Bedüzzaman, biraderinin vefatından sonra Özbeklerin hücumu üzerine Şah İsmail'e iltica edip Tebriz sarayında yaşamaya başlamıştır. Yavuz, Tebriz'e girdiğinde, Bedüzzaman, Yavuz'dan fevkalâde hürmet görmüş, sultanın tahtının yanında ona da bir taht kurulmuş ve günde bin akçe tahsisat tayin edilerek Yavuz'la birlikte İstanbul'a gelmiştir (Hoca 1992: IV/223-24; Danişmend 1948: II/15; 2011: II/22-23).

Yavuz Sultan Selim, ayrıca Mısır'ı fethettikten kısa bir müddet sonra, kendisine teslim olan Abbasî halifesi Üçüncü el-Mütevekkil al-Allah'ı Mısır'ın birçok âlimleri, sanatkârları ve bir kısım önemli şahsiyetleri ile beraber İstanbul'a göndermiştir (Danişmend 1948: II/37). Pera'daki Gondi Bankasının temsilcisi olan Tommaso da Zolfo'nun, 1519'da İstanbul'a gelmek isteyen Michalengelo'ya yazdığı mektubunda yer alan; "...*Bayezid figürlü tasvirin hiçbir türünden hoşlanmaz, hatta nefret eder. Oysa şu andaki görkemli efendimiz [Selim] onun tam tersidir...*" şeklindeki sözleri, Yavuz Selim'in hem sanata verdiği önemi göstermesi hem de yukarıdaki tavrının sebebini açıklaması bakımından dikkat çekicidir (Özdemir 2018: 139). Yavuz Selim'in sergilemiş olduğu bu tavır ve hareketlerinden, onun, tıpkı dedesi Fatih Sultan Mehmed gibi Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul'u, İslâm ilimleri ve sanatlarının en önemli merkezi hâline getirmeyi istediği, Osmanlı bilim ve şiirine ise ivme kazandırmayı amaç edindiği anlaşılmaktadır. Ayrıca sanatı seven, sanattan anlayan, sanatla uğraşan, sanata ilgi duyan ve sanatı ve sanatçıyı himaye edip destekleyen Yavuz'un bu davranışında, rakiplerinin sanat gücünü zayıflatma düşüncesi olduğu da muhakkaktır. Nitekim Osmanlı tarihçisi Şükrî-i Bidlîsî, "*Sultan Selim, Tebriz'de ne kadar sanat ve hüner sahibi, hoca, tüccar ve zengin varsa İstanbul'a sürdürdü.*" dedikten sonra, "*Böylece Anadolu'nun, Acem sanatına ihtiyaç göstermemesini sağladı.*" ifadesine yer vermek suretiyle, bu zihniyet ve düşünceyi açık bir şekilde dile getirmiştir (Çam 1999: 72). Sanatçılar, özellikle de saray sanatçıları, sultanların indinde öylesine önemli ve değerliydi ki, Çaldıran Savaşı sırasında Şah İsmail, Yavuz'un

Hoca Sadeddîn Efendi, *Tâcü't-tevârih* içerisinde yer alan *Selim-nâme'sini*, babası Hasan Can'dan dinlediği rivayetlere istinaden yazmıştır.

eline geçmemesi için meşhur ressam Bihzad ile hattat Nişaburlu Şah Mahmud'u bir mağaraya gizlemiştir (Âli 1982: 72-73; Çam 1999: 72). Yavuz'un, bu sanatkârları İstanbul'a getirmesinde etkili olan diğer bir önemli faktör de, bunlar sayesinde hem Osmanlı sanatını geliştirip sanatkârlarını yetiştirmek hem de Fatih'in bütün gayretine rağmen hâlâ revaçta olan Acem ilmine, şiirine ve diğer sanat kollarına karşı Osmanlı şiir ve kültürünün inkişafını sağlama düşüncesi idi (İpekten 1996: 60). Ancak Yavuz Selim, göstermiş olduğu bütün gayret ve çabalarına rağmen, halkın hâlâ İranlıları üstat olarak görüp onları, Türk sanatkârlara karşı tercih ettiğini işitince çok üzölmüş, hatta bu üzüntüsünü nedimi Hayâlî Çelebi'ye şu şekilde açıklamaktan çekinmemiştir: “*Aceme varduk kavâbil-i Acemi Rûma sürdük her hîrfetün sâhib-hezllerin bile getürdük garazum buydı ki Rûmun kavâbili Aceme gâlib olalar ve zâyî' ü hîrfetde merâtib-i âliye bulalar. İşidürin ki halk yine Acem üstâdlarına mürâca'at iderler imiş Rûmilere mürâca'atdan âr u hamîyyet iderler imiş....*” (Âşık Çelebi 1994: II/866). Hayâlî Çelebi, sultanın bu sözlerine karşılık, bunun doğru olmadığını anlatıp, sanat erbabının isimlerini tek tek saymış ve onların ustalıklarını anlatmıştır. Padişah, “*nice şâhâne iltifâtlar eyler didüğün sözleri isbât eyle*” deyince, Hayâlî Çelebi bütün sanatkârların en nadide ve seçkin eserlerini toplayıp sultana göstermiş ve onu bu duruma inandırıp memnun etmiştir (Âşık Çelebi 1994: II/866-67). Yavuz'un İran'dan getirdiği sanatkârlar arasında Şah Mehmed, Abdölgani, Derviş Bey adlarındaki ressamlarla, Alâüddin Mehmed, Mansûr Bey, Şeyh Kâmil, Ali Bey, Abdulhalık adlarındaki ünlü nakkaşlar⁹ ile hattat Fethullah-i Kâtib vardı (Uzunçarşılı 1983: 618). Ayrıca II. Bâyezîd döneminde Anadolu'ya gelen ve Şehzâde Ahmed'in Amasya'da yanında bulunan Şah Kulu'yu İstanbul'a davet ederek başnakkaş tayin etmiştir (İpekten 1996: 61; Uzunçarşılı 2003: 26).

Yavuz'un Tebriz'den getirdiği sanatkârlar arasında Nâyî Şeyh Murâd, Neyzen İmamkulu, Kanunî Şahmeran, daireci Maksud, kemeñçe üstadı Şah Kulu vardı (Uzunçarşılı 1983: 611; İpekten 1996: 61). Osmanlı ülkesinde yetişen musikişinaslardan Fehmî, iyi kopuz çalan Sâgarî bu devrin ünlü üstat-

⁹ Hüseyin-i Rumî, Ahmed-i Rumî, Firûz Bey'in kölesi Ahmed, Abdulvehhâb bin Fazlullah, Kâsım-ı İsfahânî, Muhammed bin Abdurrahman ve Hasan bin Hızır Yavuz döneminin diğer nakkaşlarıdır (Uzunçarşılı 2003: 26-27). Âli ise, Yavuz Selim'in Halep'ten Anadolu'ya gönderdiği Tâcüddîn Girihibend ile oğlu Hüseyin Bali'yi dönemin önemli nakkaşları arasında zikretmektedir (1982: 119).

larından idiler. Yavuz seferlerden arta kalan zamanını meclislerde musahabet etmekle, musiki meclisleri tertip etmekle geçirirdi (İpekten 1996: 61). Yavuz Selim döneminde bazı saz yapım ustalarının da İstanbul'a geldikleri görülmektedir. Nitekim Fâtih döneminde Anadolu'ya gelen saztırâşlardan/saz yapım ustalarından Muslihuddin-i Tanburacı'nın öğrencisi Rüstemi Bosnevî; Şâdî-i Tanburacı ve onun öğrencileri Hüseyin-i Bosnevî ile Malkoç bunlardandır (Uzunçarşılı 2003: 53).

Devrin büyük âlimleri arasında II. Bâyezîd zamanında şöhret bulan Müeyyed-zâde Abdurrahman Çelebi, II. Bâyezîd döneminde şeyhülislâm olan, Yavuz Selim ve Kanunî Sultan Süleyman'ın saltanatlarında 25 yılı aşkın bir süre bu makamda kalan ve halkın Zembilli Ali Efendi diye adlandırdığı Ali Cemâlî Efendi, sadece Osmanlı Devleti sınırları içinde değil, bütün İslâm dünyasında tanınmış, günde bin fetva verdiği ve insanlardan başka cinlerin de sorularını fetvalarıyla cevaplandığına inanıldığı için "müftî's-sakaleyn" unvanı verilen Kemâl Paşa-zâde Şemseddîn Ahmed vardır. Bu âlimler, Yavuz'un seferleri sırasında yanında bulunmuşlardır. Bunlardan özellikle Ali Cemâlî Efendi, bütün saltanatı boyunca şeyhülislâm kalmış, birçok meselede padişahın hiddetini teskin etmiş, pek çok kişiyi ağır cezalardan kurtarmış, sözünü dinletmiş bir bilim adamıdır. Yavuz ona hep saygı göstermiş, fikirlerine değer vermiştir¹⁰ (İpekten 1996: 61; TDEK 1992: 136). Hatta onun, Yavuz Selim'e hak ve hukuk noktasında doğru yolu göstermesi, yanlış karar ve icraatlarında açıkça ikaz etmesi, sert mizaçlı sultanın daima hoşuna gitmiştir (İpşirli 2018: 442).

Yavuz'un, Mısır'ı fethi sırasında orada bulunup, Osmanlı ordusunda çalışan Ahmed bin Ali Zünbülü'l-mahallü'r-remmâl adında bir yazar, *Kanûn fi'd-dünyâ* adıyla Arapça bir eser yazmıştır. Bu eser, daha sonra III. Murâd'ın emriyle, Kadı Abdurrahman adında bir zat tarafından, Türkçeye çevrilmiştir. Bu eserin Arapçasında, yazarın resmi ve eski meşhur hekimlerin ve bilginlerin resimleri olduğu gibi, tarihî hikâyelere de birer resim uydurulmuştur. Ancak Türkçe tercümesinde bu resimlere yer verilmemiştir. Eser coğrafya, memleketlerin acayip ve garayibi/çok tuhaf ve görülmemiş şeyleri, efsaneler, astronomi, astroloji, remil ve cifir konularını ihtiva etmektedir.

¹⁰ Yavuz Selim ve Zembilli Ali Efendi arasında geçen bu şekildeki bazı olaylar için bak. İpşirli 2018: 442-44; Hoca 1992: 219-21.

Yazar, *Feth-i Mısır* adıyla Mısır'ın fethini ihtiva eden bir tarih kitabı da kaleme almıştır. Ayrıca yazarın, Yavuz Selim'in vefatına kadar devrinin tarihini anlatan *Vâkı'ât-ı Sultân Selîm Han* adında bir kitabı daha bulunmaktadır (Adıvar 1970: 95). Birçok eser kaleme alan Süleyman-ı Karamanî, *Mecma'u'l-bahreyn* ve hilafiyata ait eserlerini Yavuz Selim'e takdim etmiştir (İpşirli, 2018: 441). Molla Kara Seydî'nin sorularına verdiği cevaplardan oluşan bir eser kaleme alan Nureddin Yusuf-ı Karesî'nin, *Murtazâ* adında fıkıhla ilgili bir kitabı da bulunmaktadır (Hoca 1992: V/229).

Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman dönemlerinde, İslâm coğrafyacılarının eserleri tercüme edilirken, yeryüzü ile ilgili çok ayrıntılı bilgiler içeren monografi özelliği gösteren coğrafi çalışmalar da önemli yer tutar (Özey 1999: 327). Pîri Reis, Hind ve Çin denizlerinin haritalarını çizmiş ve bunu Mısır'da Yavuz Sultan Selim'e sunmuştur (Ak 1999: 373).

Ali Kuşçu'nun hem torunu hem de talebesi olan ve Mîrim Çelebi adıyla tanınan Mahmûd ibn Mehmed (öl. 1525), II. Bâyezîd ve Yavuz Sultan Selim döneminin önemli astronom ve matematikçilerindendir (Unat 1999: 412). Yavuz Selim tarafından çok sevilen ve takdir edilen biri olan Mîrim Çelebi, onun tarafından Anadolu kadıaskerliğine atanmıştır (Kazancıgil 1993: 109). O, bu dönemlerde özellikle riyaziyye ve heyetin gelişmesine hizmet etmiştir. Onun, *Düstûrü'l-amel ve Tashîhü'l-cedvel*, *Risâletü'l-fethiyye Şerhi*, *Risâle fi-Rub'i'l-mucîb*, *Risâletü'l-câmi'a*, *Risâletü'l-mukantarât* isimli eserleri vardır (Oryan 1999: 384). Bunlardan *Risâletü'l-fethiyye Şerhi*, Ali Kuşçu'nun *Fethiyesi*'nin şerhi olup Yavuz Sultan Selim adına kaleme alınmıştır. Matrakçı Nasuh ise, matematik alanında, daha çok Divan kâtipleri ile devlet muhasiplelerine yardımcı ve destek olması için iki Türkçe eser kaleme almıştır. Bunlardan ilki olan *Cemâlî'l-küttâb ve Kemâlî'l-hüssâb*, 923/1517'de tamamlanarak Yavuz'a ithaf edilmiştir. İkincisi olan *Umdetü'l-hisâb* ise, ilkinin genişletilmiş şekli olup yine Yavuz Selim'e takdim edilmiştir. Bu iki eser, özellikle Osmanlılar'daki muhasebe matematiğinin incelenmesi açısından oldukça önemlidir. Bunlardan *Umdetü'l-hisâb*, uzun süre matematikçilerin en temel başvuru kitaplarından biri olmuştur (bak. Oryan 1999; Dosay Gökdoğan 2002).

Bu dönem âlimlerinden Halîmî'nin *Kâsmiyye* adlı tıbbî bir eseri vardır (Uzel 1991: 183). Yavuz Selim'e hekimbaşılık yapan ve onun ölümüne sebep

olan şirpençeyi tedavi etmeye çalışan Ahî Ahmed Çelebi (öl. 1524), on bölümden oluşan ve böbrek ile mesane hastalıklarından oluşan *Risâle-i Hassatü'l-kis ve'l-mesâne* adlı tıpla ilgili bir eser kaleme almıştır (Uzel 1991: 76-77). Ahî Çelebi, ayrıca İbn Sînâ'nın meşhur *Kânûn* isimli eserinin kısaltılmasıyla oluşturulan İbn Nefisî'nin *Şerhü'l-mu'cez*'ini Türkçeye tercüme etmiştir (Kazancıgil 1993: 83). Yine bu dönemde sultanın özel tabipliğine Mu-sevi olan Josef Hamon atanmıştır (Uzel 1991: 252). Yavuz'un annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan, Manisa'da bir bimarhane yaptırmıştır (Uzel 1991: 125-26).

Yavuz ve Kanunî zamanlarında yaşayan ve XVI. asrın önemli tezkire yazarlarından Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin babası olan Kınalı-zâde Ali Çelebi, Nasîr-i Tûsî ve Celâleddîn Devvânî'nin Aristocu, Gazzâlî'nin tasavvufçu olan ahlâkından tercüme ve telifler yapmak suretiyle Türkçe *Ahlâkı Alâî* adında önemli bir ahlak kitabı vücuda getirmiştir (Ülken 1997: 185). Bu eser uzun süre medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur (bak. Kınalı-zâde Ali Çelebi 2012).

Kemâleddîn Hüseyin el-Lârî, *Tahkîku'l-'adele fi-Siyâseti'l-memleke* adlı bir siyaset-nâme kaleme almıştır. Farsça kaleme alınan eserde, adalet kavramı, ülke siyaseti ve hükümdarlık sıfatları ele alınıp değerlendirilmiştir (Koçaslan 2018).¹¹

Yavuz Sultan Selim'in 1514'te çıktığı Çaldıran seferinde, ordunun sağlığını düşünerek aldığı kararlar da dikkat çekicidir. Yavuz Selim, yürüyerek Sivas'a kadar gelen orduda, şiddetli kış ve kıtlık nedeniyle, askerlerden yolda ölenler olunca, bütün askerlerin genel muayeneden geçirilmesini istemiştir. Bunun üzerine zor ve ağır şartlara dayanamayacağı belirlenen 40.000 asker ayrılmış, geride kalan 500 süvari ve 80.000 yayanın teçhizatı yeniden gözden geçirilerek, İran seferine çıkmıştır. Bu karar, yolda birçok askerin ölümüne engel olmuştur (Ataç 1999: 566). Yine Yavuz Sultan Selim tarafından 1514 yılında yaptırılan Karacaahmet Cüzzamhanesi/Miskinler Tekkesi, hüviyeti itibarıyla dikkat çekmektedir. Bu yapının bahçesi içinde, medresevari bir bina ile bahçe gibi kullanılan bir iç bahçe de bulunmaktaydı. O binadan, bekâr cüzzamlılara tek, cüzzamlı ailelere ise ikişer oda verilmekteydi. Bina-

¹¹ Yavuz Sultan Selim döneminde yaşayan âlim ve şeyhler için ayrıca bak. Mecdî 1989: 379-436.

nın yanındaki mescid, Dedeler Mescidi veya Misikinler Mescidi diye anılmaktaydı. Burada tedavi gören hastaların geçimi ise, vakıflar tarafından sağlanmaktaydı (Kazancıgil 1993: 109).

Bu dönemde Hekim Şah Kazvîni tarafından Demirî'nin meşhur *Hayâtü'l-hayevân* isimli eseri Farsçaya tercüme edilmiştir (Adivar 1970: 97).¹²

Yavuz Selim'in mutasavvıflara gösterdiği ilgi de dikkat çekmektedir. Nitekim Kemâlpaşa-zâde, İbn-i Arabî'nin bütün eserleriyle ilgili bir fetva çıkardığında¹³, Yavuz, bu büyük mutasavvıfa olan aşırı hürmet ve saygısını, 923/1517'de Suriye'deki mezarı üzerine bir türbe, yanına da bir cami ile imaret inşa ettirerek göstermiştir (İnalcık 2003: 207). Hatta bu caminin inşası bittikten sonra, ilk Cuma namazını da burada kılmıştır. Ayrıca Yavuz Selim, çıktığı seferleri sırasında Mevlânâ'nın türbesini ziyaret etmiş ve mevlevîlerle yakından ilgilenmiştir (İnalcık 2003: 208). Onun, sergilemiş olduğu bu tavır ve düşünceden dolayı, vahdet-i vücûd anlayışına bağlı bir kimse olduğu ifade edilmiştir.

Yavuz Sultan Selim, çıktığı seferlerde şairlerin çoğunu yanında götürmüş ve sefer tarihini nazmetmelerini istemiştir. Bunun sonucu olarak adına birçok "Selîm-nâme yazılmıştır. Bunlar Yavuz'un Trabzon'daki valiliğinden başlayarak onun Gürcülerle, babası ve kardeşleri ile yaptığı mücadeleleri, tahta cülusundan sonra İran ve Memlûklularla yaptığı savaşları anlatan manzum ve mensur eserlerdir. Bu eserler ve müellifleri şunlardır: İdrîs-i Bidlîsî,

¹² Bu eser, Muhammed b. Süleyman tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Bak. Çiçek 2013.

¹³ İbn Kemal'in, İbn Arabî ile ilgili fetvası şu şekildedir: "Büyük şeyh, kerem kaynağı, ariflerin kutbu ve tevhid ehlinin imamı İbn Arabî kâmil bir müctehid, faziletli bir mürşiddir. Ona ait garip menkıbeler ve kerametler vardır. Birçok talebeleri de olan İbn Arabî, âlimler nezdinde kabul görmüştür. Kim onu reddederse hata etmiş, kim de reddinde ısrar ederse, sapıklığa düşmüş olur. Devlet başkanının iddia sahiplerini terbiye etmesi ve bu düşünceden caydırması gerekir. Çünkü devlet başkanı, iyiyi emretmek, kötüden alkoymakla görevlidir. İbn Arabî'nin birçok telif eseri vardır. *Fusûsu'l-hikem*, *Fütühâtü'l-mekkiye* bunlardandır. Bu eserdeki meselelerin bir kısmı lafız ve mana bakımından malum olduğu gibi ilahî emre ve Peygamber'in şeriatına uygundur. Bir kısmının manasını anlamak zahir ehli için üstü kapalı olmakla beraber, bâtin ehli mutasavvıf için apaçıktır. Bu durumda kastedilen manayı kavramayan kimseye susmak gerekir. 'Hakkında bilgi sahibi olmadığın şeyin ardından gitme! Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur.' (İsra 17/36) ayeti de bunu gerektirir. Allah doğru yola ulaştırandır. Dönüş, o'nadır." (Kara 2018: 469).

*Selîm Şâh-nâme*¹⁴, Şükrî-i Bidlîsî, *Selîm-nâme*¹⁵; İshak Çelebi, *Selîm-nâme*¹⁶; Sücûdî, *Selîm-nâme*¹⁷, Keşfi, *Selîm-nâme*¹⁸, Celâl-zâde Nişancı Koca Mustafa Çelebi, *Selîm-nâme*¹⁹, Süheylî, *Selîm-nâme*²⁰, Şeyhülislâm Hoca Sadeddîn Efendi, *Selîm-nâme*²¹, Sa'dî bin Abdü'l-müte'âl, *Selîm-nâme* (Levend 1956: 29-30; Babinger 1992: 67-68), Muhyî, *Selîm-nâme* (Levend 1956: 30-31); Edâî, *Selîm-nâme*²²; *Selîm-nâme* (Levend 1956: 30-31). Son olarak Yahya Kemal de terhib-bend nazım şekliyle bir *Selîm-nâme*²³ yazmıştır. Ayrıca burada, İtalyanca manzum olarak yazılan ve şairi bilinmeyen *Selîm-nâme* dikkat çekmektedir. Eserde, Yavuz'un bütün olumlu nitelikleri ve başarıları, İtalyan epik şiir geleneğinin kurallarına uygun olarak ve edebî bir İtalyanca ile anlatılmıştır. Şiirde anlatılanların, Yavuz dönemine ait tarihî gelişimi izlediği, yer ve zaman konusunda ise, büyük oranda doğruluğa sahip olduğu dikkat çekmektedir. Eser, iki kitaptan oluşmaktadır. İlk kitapta 9 kanto, ikincisinde ise 4 kanto bulunmaktadır. Birinci kitabın ilk kantosu kayıp olduğundan, burada 8 kanto ve 622 kafiyeli sekizer mısralık bent mevcuttur. İkinci kitap birincisine göre daha kısadır. Bu kitapta 4 kanto ve 378 kafiyeli sekizer mısralık bent yer almaktadır. 1515-1518 yılları arasında yazıldığı tahmin edilen ve 8000 mısradan oluşan eser, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı 30 Ocak 1517

¹⁴ Hicabi Kırlangıç, *İdrîs-i Bidlîsî Selîmşâh-nâme [İnceleme – Metin – Çeviri]*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi; aynı müellif, *İdrîs-i Bidlîsî, Selîm Şâh-nâme*, Ankara 2001.

¹⁵ Mustafa Argunşah, *Şükrî-i Bidlîsî, Selîm-nâme*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yay., 1997.

¹⁶ Hamdi Savaş, *İshak Çelebi ve Selîm-nâmesi*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1996; İsmet Parmaksızoğlu, "Üsküplü İshak Çelebi ve *Selîm-nâmesi*", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi Eylül 1951 – Mart 1952*, c. III, sy. 5-6, İstanbul 1953, s. 123-34.

¹⁷ İbrahim Hakkı Çuhadar, *Süçûdî'nin Selîm-nâmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1988.

¹⁸ Şefaettin Severcan, *Keşfi ve Selîm-nâmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1995.

¹⁹ Ahmet Uğur – Mustafa Çuhadar, *Celâl-zâde Mustafa, Selîm-nâme*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul 1997.

²⁰ Ağah Sırrı Levend, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâme'si*, Ankara 1956, s. 28-29.

²¹ Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-tevarih*, c. IV, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Üçüncü Baskı, Eskişehir 1992, s. 122-367.

²² Abdüsselam Bilgen, *Adâ'î-yi Şîrâzî ve Selîm-nâmesi [Araştırma, Metin ve Çeviri]*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1987.

²³ Yahya Kemal, *Eski Şiirin Rüzgarıyla*, İstanbul 1985, s. 5-20.

tarihinde fethetmesi, Kahire'deki imparatorluk sarayına girmesi ve Memluk sultanlarının yerini alması ile son bulmaktadır²⁴ (Özkan vd 2018: 101, 104, 114):

(Selim) Çok geçmeden muzaffer bir bey edası ile

Ganimet ve ebedi bir şan ile

Ün ile, sayısız zafer ile

.....

Yanıdakilerle şehre döndü,

Tanrı karşısında alçakgönüllüydü, dünyanınsa efendisi,

Ve düşmanının muhteşem imparatorluk sarayına

Sözlere sığmayacak onurla,

Yüksek merdivenlerle çıkınca,

Yerleşti onun büyük tahtına,

Yürekli ve sadık adamlarını getirterek önüne,

Boğdu onları onura ve zengin hediyelere.

Bunların dışında Yavuz'un özellikle İran ve Mısır üzerine yaptığı seferleri anlatan eserler de yazılmıştır (geniş bilgi için bak. Levend 1956: 31-34).

Yavuz Selim zamanında şiiirleri şöhet bulmuş, takdirini ve iltifatını kazanmış, himayesi altına girmiş pek çok şair vardır. Bunlar arasında bilhassa ilmi ile de şöhet bulan Müeyyed-zâde, Kemâl Paşa-zâde, Tâcî-zâde Cafer Çelebi sayılabilir. Remzî mahlaslı Pîrî Paşa, Zeynel Paşa aynı zamanda şiiirle de meşgul olmuşlardır. Hizmetinde uzun yıllar geçiren, nihayet nakibü'l-eşrâf tayin ettiği Emîrî mahlaslı Seyyid Mahmûd hayli ihsanını ve iltifatını

²⁴ Şairin, Mercidabık Savaşı'nı ayrıntılı olarak ve büyük bir dil ustalığı ile anlatmaya başlarken, tüm şiiir boyunca büyük bir oranda adil oluşunu, bilgeliğini, temkinini ve cesaretini övdüğü Yavuz Sultan Selim'e sözlerini doğrudan yönelttiği müşahede edilmektedir (Özkan vd 2018: 107):

Yakışırđı sana, Ey Selim,

Tüm dünyaya hükmetmek,

Onun tek efendisi olmak,

Zira sensin dünyadaki tek gerçek imparator,

Cesaret, kibarlık ve zerafet timsali,

Bugün hayatta olanlar içinde

En yüce ruhlu ve muhteşem zat

.....

görmüştür. Yavuz'un harem-i hasında yetişmiş Sadrazam Hersek-zâde Ahmed Paşa'nın oğlu Şîr Ali Bey, sarayda kapıcı-başı ve mirahur olarak padişahın hizmetinde bulunmuştur. II. Bâyezîd devrinde saraya alınarak yetiştirilen *Âsaf-nâme* sahibi Lutfi Paşa da padişahın çok makbul tuttuğu şahıslardandı. Bunların hepsi padişahın yakın çevresine dâhil olup şiirleri ve diğer kabiliyetleri ile meşhur olmuşlardır. Trabzon'da şehzadelikten itibaren nedimlerinden olan Halîmî Çelebi, Hayâlî Abdulvehhâb Çelebi, Revânî; seferlerine beraber götürdüğü Sücûdî, Tâli'î, Güvâhî, İshak Çelebi, Nihâlî, Cafer Çelebi, Fehmî; meclislerine alıp iltifat ettiği Şükrî, Sâgarî; ulufe verip koruduğu Zâtî, Âhî, Tâcî-zâde Sa'dî Çelebi, Lâmi'î Çelebi, Muammâyî; yabancı şairlerden Şah Muhammed-i Kazvînî, Dervîş Şemsî, Şah Kasım Yavuz'un çevresinde toplanmış, izzet ve ikram görmüş veya uzaktan himayesini kazanmış şairlerdir (İpekten 1996: 62).

Yavuz hiddetli, sert, çabuk kızan bir yaratılışa sahipti. Bir işe karar vermeden önce çok düşünür, fakat bir kere karar verdi mi, kimse bu kararından döndüremezdi. Sekiz yılda sekiz veziriazam değiştirmiş, bunlardan Koca Mustafa Paşa, Dukakin-zâde Ahmed Paşa ve Yunus Paşa'yı idam ettirmiştir. Ahmed Paşa'yı hançeri ile bizzat kendisi vurmuştur. Bundan dolayı zamanı şairlerinden biri: "*Rakîbün ölmesine çâre yokdur / Meger vezîr ola Sultân Selîme*" beytini söylemiştir (İpekten 1996: 59-60). Amasya'da yeniçeri isyanına karıştığından şüphe edince, çok sevdiği nedimi Tâcî-zâde Cafer Çelebi'yi bile öldürtmekten çekinmemiştir. Kızdığı zaman vezirleri döverdi. Nitekim yalanını yakaladığı Çoban Mustafa Paşa, İran seferinde başarısız gördüğü veziriazam Hersek-zâde Ahmed Paşa ve Pîrî Mehmed Paşa, bizzat onun tarafından dövülmüşlerdir. Bu özelliğinden dolayı onun devrinde vezirler, daima ölüm korkusuyla yaşamışlardır. Güvendiği ve takdir ettiği Pîrî Mehmed Paşa bir gün, "*Nasılsa bir gün bir bahane ile beni öldüreceksin, bir an evvel halas etsen münasıptır.*" diyerek korkusunu belirtmiş, padişah ise, bir zaman gülmüş, sonra "*Benim dahi muradım, lâkin yerini tutar bir adam bulunmaz.*" diyerek iltifat etmiştir (İpekten 1996: 60). Ünlü hattat Şeyh Hamdullah²⁵, Yavuz'un

²⁵ Sultan II. Bâyezîd döneminde Anadolu'ya gelen Şeyh Hamdullah, "aralık zeamet ve otuz akça gündelikle" göreve başlamış, hatta sultanın en candan musahibi ve vezirlerin bile kıskandığı saygıdeğer yakını olmuştur. Yavuz Selim döneminde ölmüştür. Bütün Anadolu hattatları arasında ona gösterilen saygı, başkalarına gösterilmemiştir. Nitekim onun hakkında şöyle denilmiştir (Âli, 1982: 55): "*Şeyhoghı Hamdî hattı tâ kim zuhûr buldı / Âlemde bu muhakkak nesh oldı hatt-ı Yâkût*"

saltanat yıllarında padişahın hiddetinden ürkerek Üsküdar haricinde, Alemdağı civarına çekilerek orada oturmuştur (Şehsuvaroğlu trhs.: 24).

İyi bir eğitim gören Yavuz Selim, bilime ve sanata önem verir, sanatkârlara ise saygı gösterir, hürmet eder, onları himayesine alır ve desteklerdi. Nitekim İbn-i Kemal'in atının sıçrattığı çamurlarla kirlenmiş bugün bej renginde ve zamanların tahribiyle yer yer delinmiş ve yırtılmış bir hâlde bulunan meşhur kaftanının ilim adamlarına duyduğu hürmeti belirtmek için öldüğünde sandukası üzerine konulmasını vasiyet etmiştir. Bu kaftan bugün hâlâ Yavuz'un sandukası üzerinde bulunmaktadır (Şehsuvaroğlu trhs.: 133). Kitap ve kütüphaneye çok büyük değer veren Yavuz Selim, İran ve Mısır seferlerinde birçok kitap topladı. Topladığı bu kitaplar ile Tomanbay'ın Saray kütüphanesine ait kitapları İstanbul'a getirdi. Fethettiği yerlerdeki vakıf kütüphanelerine ise hiç dokunmadı (İpşirli 2018: 440). Ayrıca kendisi de boş zamanlarını kitap okuma ve çeşitli konularda yaptığı araştırmalarla geçirirdi. Hatta çoğu gece uyumayıp sabaha kadar kitap okuyan sultan, bazen de çok sevip hürmet gösterdiği nedimi Hasan Can'a okutur kendisi de dinlerdi (Hoca 1992: IV/128). Hazîne-i âmirede bulunan değerli kitapların tamamını okumuştur (Hoca 1992: IV/364). Şu hadise de Yavuz'un bu özelliğini yansıtmaya bakımından dikkat çekicidir: Yavuz, Mısır'ın fethinden sonra Anadolu'ya dönerken Şam yakınlarında bir sandık kitap yitirilmiş. Bu kitaplar içinde güzel bir hatla yazılmış kendisinin sevdiği ve sefer esnasında okuduğu *Târîh-i Vassâf* da varmış. Sultan, bu eserin kaybına çok üzülmüş ve Hocası Halîmî Çelebi'ye Şemseddîn'in kendisine bir *Târîh-i Vassâf* yazsın diye emretmiştir (Hoca 1992: IV/131). Yavuz Sultan Selim'in ilme olan merakı, kitap okumaya olan düşkünlüğü ve düzenlediği meclislere davet ettiği âlimlerle yaptığı ilmî müzakerelerde gösterdiği performans sebebiyle, onun, Osmalı sultanları arasında ilmî yetkinlik bakımından en yüksek dereceye sahip olduğu belirtilmektedir. Hatta onun, âlimlerle, özellikle de Şeyhülislâm Zembilli Ali Efendi ile yaptığı ve kaynaklarda zikredilen ilmî münazaralar oldukça meşhurdur.

Belli zamanlarda âlimlerin, fazılların, sanatkârların ve şairlerin katıldığı çeşitli meclisler tanzim eden Yavuz Selim, burada âlim ve şairleri hem dinlemiş hem de onlarla şakalaşmıştır. Nitekim Yavuz Selim, bir gün Kemal Paşa-zâde ile sohbet ederken; "*Tersaneyi üç yüz adet yapmak istiyorum, Galata Hisarı'ndan Kâğıthaneye dek olmak gerekir; İnşallah niyyetim feth-i Efrencdir.*"

demıştır. Özellikle siyasi ve idari işlerde çok sert olmasına karşılık, sohbet meclislerinde oldukça sakin ve güler yüzlü bir tavır sergilemiştir. Yavuz Selim, Şam'da bulunduğu sırada Şeyh Bedahşî'yi iki defa ziyaret etmiştir. Bunların birincisinde, aralarında herhangi bir konuşma geçmemiş, sultan sessizce oturmuş ve edep gereği kalkıp gitmiştir. İkincisinde ise, aralarında geçen konuşma sırasında, Bedahşî, Yavuz'a çeşitli tavsiyelerde bulunmuştur (İpşirli 2018: 441-42).

Tacû't-tevârih müellifi Hoca Sadeddîn Efendi, Yavuz Sultan Selim'in, bilim ve sanat ehline itibar edip onları yücelttiğini, onlara saygı duyup hürmet gösterdiğini dile getirmektedir. Ayrıca Hoca Sadeddîn Efendi, Yavuz Selim tarafından sergilenen bu tavrın, aslında onun güzel adet ve davranışlarından biri olduğuna ayrıca dikkat çekmektedir (Hoca 1992: IV/134). Nitekim hüviyetini hocasından dinlediği Seyyid İbrahim-i Acemî'ye karşı büyük bir sevgi beslemiş ve ona sonsuz saygı göstermiştir. Hatta onun için, Ebû Eyyüb-i Ensarî türbesi yakınlarında bir ev satın aldırıp ona tahsis etmiştir. O da ölene kadar bu evde yaşamıştır (Hoca 1992: V/233). Yavuz Selim, daha Trabzon'da şehzadelikinden itibaren, etrafında pek çok şair, âlim ve fazılı toplamış, onları himaye edip desteklemiş, onların çalışma yapacakları uygun bir ortam hazırlama ve oluşturma gayreti içerisinde bulunmuştur. Ayrıca onlara, ihtiyaç duydukları her türlü desteği de vermiştir. Özellikle kendisi için yazdığı kaside veya mesneviyi sunan şairleri ya da kaleme aldığı eseri takdim eden yazarları, verdiği caize ve bulunduğu ihsanlarla ödüllendirip memnun etmiştir. Böylece onların, bu tür faaliyetlerde bulunmalarını teşvik etmiştir. Ayrıca etrafında toplanan şair, âlim ve sanatkârlarla, sarayı etrafında ilmî ve edebî bir muhit meydana getirmiştir. Yavuz Selim, bu davranışıyla, aynı zamanda ilmin ve şiirin oğlu Kanunî Sultan Süleyman devrindeki inkişafını hazırlamış ve onun tekâmüle ulaşmasını sağlayacak önemli bir zemin oluşturmuştur (İpekten 1996: 206).

Kendisi de bizzat şiirle meşgul olmuş ve Farsça bir divan tertip etmiştir. *Dîvân*'da yer alan Farsça şiirler, dil, üslup ve değer bakımından büyük İran şâirlerinin şiirleri ayarındadır. Ayrıca Türkçe lirik şiirler de söylemiştir (bak. Köksal 2018). 305 parça şiiri ihtiva eden Yavuz Sultan Selim'in *Farsça*

Divan'ı Alman İmparatoru II. Wilhelm'in emriyle Prof. Horn tarafından büyük boy, ta'lik hat ile Berlin'de 1904'te basılmıştır (geniş bilgi için bak. Kut 2018: 400-15). Bu divan, Ali Nihad Tarlan tarafından tercüme edilerek 1946'da neşredilmiştir.²⁶ Yavuz Sultan Selim'in şiirlerini, ayrıca Hüseyin Şevket, *Ma'lûmât* dergisinde tercümeleriyle beraber neşretmiştir.

Tâcü't-tevârih'te anlatılan şu anekdot Yavuz'un şiir değerlendirmesini yanı sıra bakımından önemlidir: "*Hekim eydür, Padişahum bir beceri issi garip kişi İran'dan gelmişdür. Bir kasidecügi vardır, ferman olursa okuyayım. Okı diyü buyururlar. Birkaç dize okudukda buyururlar ki, Hekim, boş lâf söyleme. Bu şiir seniün sözlerine benzer. Hiç degül caize için sen söylemişsin. Görür ki yadsıma bir işe yaramaz. Eydür ki, Va'llahi padişahum gerçek buyurur. Bir fakir idi. Ne yola yardım ideceğim bilimedüm. Anun dilinden bu kasideyi yazdum. Binlerce alkış Padişahumun anlayış ve sezişine didi. Padişah hazretleri de bir mikdar altın hekime ihsan idüp, bir mikdar da ol fakir için virdi.*" (Hoca 1992: 139).

Anadolu'da özellikle Türk asıllı şairler tarafından yazılan Farsça şiirlerden dolayı "Türklerin İran kültürünü benimsedikleri" ve "o kültüre esir oldukları" ifade edilmektedir. Meselâ bu suçlamaya Farsça bir divan tertip eden Yavuz Selim de maruz kalmıştır. Oysa "mâlik-i memâlikü'l-arab ve'l-acem (Arap ve Acem ülkelerinin sahibi)" (Mecdî 1989: 381) diye vasıflandırılan Yavuz Sultan Selim'in, gerek Farsça şiir söylemekle gerekse Sa'dî ve Hâfız'ın divanlarını okumakla fatihi olduğu İran'ın manevi esiri olduğunu ifade etmenin yanlış bir yargı olduğu görülmektedir (Alî Emîrî 1334: 24). Çünkü Yavuz Sultan Selim, Türkçeye önem veren bir kişidir. Çıktığı seferlerde yanında Türkçe eserler bulundurmuş ve müsait zamanlarında onları okumaya gayret göstermiştir. Ayrıca pek çok eseri Türkçeye tercüme ettirmiştir (Alî Emîrî 1334: 24-27). Nitekim Mısır seferi esnasında Kemal Paşazâde padişahın emriyle İbn Tagribirdî'nin *Nücümü'z-zâhire* adlı tarihini tercüme etmeye başlamıştır. Türkçeye verdiği bu önemin yanında kendisi de Farsçanın yanında Türkçe şiirler de söylemiştir. Yavuz Selim'in özellikle şairliği ve şiirleri hakkında bilgi verilen ve çeşitli değerlendirmelerde bulunulan eski ve yeni kaynaklarda, onun Türkçe şiirinin olup olmadığı noktasında karşıt görüşlerin varlığı dikkat çekmektedir (geniş bilgi için bak. Köksal 2017: 485-95). Oysa yukarıda belirtilip dikkat çekildiği gibi Yavuz, Farsça

²⁶ Ali Nihad Tarlan, *Yavuz Sultan Selim*, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1946.

şiiirlerinin yanında Osmanlı Türkçesi ve Çağatay Türkçesi ile de şiiirler söylemiştir (Alî Emîrî 1334: 31-34). Nitekim Hoca Saadettin Efendi'nin Yavuz Sultan Selim hakkında söylediği şu manzume bu konuya açıklık getirecek tarzdadır (Hoca 1992: 34):

Türkî vü Fârisî vü Tâtârî
Nazm iderdi nefis eş'ârî
Ehl-i irfân ile musâhabete
Mâ'il idi dil-i pür-envârî
Kevser nazmı cânı tâze ider
Ayn-ı tab'ından olalı câri

Yavuz Selim'in hususi kâtibi olan Celâl-zâde Mustafa'nın, *Selîm-nâme*'sinde Yavuz Sultan Selim'in edebî kişiliği hakkında bilgi verirken söylediği; *Fârisî ve Türkî ve Tatarî eş'âr-ı bülendleri meşhûr [u] âbdâr u selîs ve gazeliyyât-ı sihr-simâtları etrâf-ı 'âlem ve eşrâf-ı benî Âdem içinde mezkûrdur.*” şeklindeki sözleri de, Hoca Saadettin Efendi'nin tespitlerini doğrulamaktadır (bak. Köksal 2017: 488). Hatta Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-ahbâr* isimli tarihinde, Yavuz Selim'in “yanıkara” denilen illete tutulduktan sonra, “*bolay ki 'ilâc-pezîr ola*” diyerek 40 gün Karışdıran'da ikamet ettiğini, başta reisül-hükemâ Ahi Çelebi olmak üzere bütün tabiplerin onu iyileştirmek için büyük çaba gösterdiklerini, ancak ilaçların çare etmediğini belirttikten sonra, Yavuz'un şu beytini o acı ve ıstırap içindeyken şifahen söylediğini kaydetmiştir;

Bana dermân ide sanurdum Ahî
Onulursa hekîm imiş o dahî

Bu da, Yavuz'un Türkçe şiir söylediğini göstermektedir (Köksal 2017: 489).²⁷

Ali Emîrî'ye göre, Yavuz Sultan Selim'in, o dönemin gereği olarak Farsça şiir söylemesi ve bir divan tertip etmesi, hikmeten ve siyaseten bir

²⁷ Ayrıca bazı kaynaklarda, Yavuz'un;

Cihânun gerçi nûş itdüm yidi tâsdan geçen zehrin
Velî ol zehr-i kâtilden beter gördüm nöker kahrın

beytini Çaldıran'da yeniçeriler için söylediği belirtilmektedir (Köksal 2017: 490).

mecburiyetten kaynaklanmıştır (Alî Emîrî 1334: 27). Nitekim Yavuz Sultan Selim, hasmı İsmâîl-i Safevî'nin:

Âlem tehî zi-merdum u pur şod zi-dîv u ded
Bâ-dîv u ded çi çâre konem yâ Alî meded

“terc.: Dünya, insanlardan boşalmış, devler ve yabani hayvanlarla dolmuştur. Devler ve yabani hayvanlar için ne yapayım, bilmiyorum. Ey Ali! Yardım et.”

tarizli ve ateşli sözlerine karşılık:

Ber-cân-i hâricî zedeem pençe çun esed
Hûn-i Huseyn mî-talebem yâ Alî meded

“terc.: Aslan gibi haricilerin canlarına pençe attım/vurdum. Hüseyin'in kanının öcünü/intikamını almak istiyorum. Ey Ali! Yardım et.”

şeklinde cevap vermiştir (Alî Emîrî 1334: 27-28). Ayrıca İsmâîl-i Safevî, Anadolu üzerindeki emelinin esiri olarak Hatâî mahlası ve Osmanlı Türkçesiyle şiirler söylemiştir. Hatta söylediği bu şiirleri, dervişleri ve halifeleri vasıtasıyla Anadolu'da yayarak, Anadolu halkını etrafında toplama gayret ve çabasında bulunmuştur. Bunun üzerine Yavuz Sultan Selim, “teskîn-i fesâd” için kırk bin haneden fazla ahaliyi, Anadolu'dan Rumeli'ye nakletmiş ve İsmâîl-i Safevî'nin Türkçe şiirlerine mukabil Farsça şiirler söylemiştir (Alî Emîrî 1334: 29).

Bu dönemlerde, özellikle Anadolu'da, başta Osmanlı hanedanına mensup sultan ve şehzadeler olmak üzere, Türklerin Farsça olarak da şiir söylemelerini, “İran kültürünü ve edebiyatını taklit etmek” ve “İran'ın manevi esiri olmak” şeklinde algılamamak gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü bu tavır, asırlar boyu süren birlikte yaşama ve aynı dinin getirdiği kuralları, yeni hayat tarzını öğrenme ve yaşama yıllarındaki beraberliği hissettiren, hatta vurgulayan bir tablo olarak görülmelidir. Bu durum ise, “taklitçi”liğin ötesinde, Türklerin Maveraünnehir ve Horasan'da söyledikleri gibi, Anadolu'da da Farsça şiir söyleme kolaylığını ve yeteneğini devam ettirdiğini gösteren bir durum olarak algılanmalıdır. Gerek Osmanlı sultanları ve şehzadeleri, gerek devlet erkânı ve çeşitli meslek erbabı, gerekse şiir söyleyen diğer kimselerin, Farsça şiir söylemeleri, aslında bu geleneğin bir tezahürü ve yansıması olarak kendisini göstermektedir. Bu durum, özellikle bu dönemlerde Farsça şiirler

söylenirken, böyle bir düşünceye sahip olunmadığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Nitekim Osmanlı sanatkârlarını yetiştirmek isteyen, Acem ilmîne, şiirine ve diğer sanat kollarına karşı Osmanlı şiir ve kültürünün inkişafını sağlama düşüncesinde olan, bunu gerçekleştirmek için şuurlu bir davranış sergileyen ve bunun gereğini yerine getirmeye çalışan Yavuz Selim'in, Osmanlı'nın İran'a bakış açısını gösteren aşağıdaki Farsça gazeli, bu bakımdan manidardır (bak. Tarlan 1946: 214):

Askerimle İstanbul tahtından hareket edip İran tarafına sefere çıktım.
Kızılbaşı melâmet kanına gark ettim.

Mısır valisi can u gönülden benim azm ü himmetimin kölesi oldu. Pa-
dişahlık sancağını dokuz feleğin fevkine yükselttim.

Nusret çengini (musiki aleti) zafer bezminde çalmaya başlar başlamaz
bu müjde Irak mülkünden Hicaza kadar yayıldı. (Irak, Hicaz musiki ma-
kamlarıdır).

Kılıcımdan Maverâünnehir kana gark oldu. Düşmanın gözünü İsfahan
sürmesinden mahrum ettim.

Düşmana bir nazar edince gam sıtmasından ter içinde kaldı ve her kılından
Amu nehri aktı.

Mülk tahtası (bisat: oyun tahtası) üzerinde devlet satrancını oynamaya
başladığım zaman Hind şahı, âkil (Ferzâne) askerimin karşısında mağ-
lup bir fil hâline geldi (pîl-i mât).

Ey Selîmî, mihr ü vefâ potasında altın gibi eridikten sonra cihan mül-
künün parası üzerine benim ismim yazıldı.

Özellikle burada, şu durumu ifade etmekte fayda vardır ki, Yavuz Sultan Selim döneminde, Arap ülkelerinin fethiyle, bu ülkeler devletin bir parçası hâline gelmiş, başta Şam ve Mısır'dan olmak üzere çok sayıda Arap ilim adamı ve talebe ya görev yapmak ya da tahsil görmek için İstanbul'a gelmiştir. Pek çok Türk de, aynı maksatla Arap ülkelerine gitmiştir. Kahire ve İstanbul, devletin en önemli iki ilim ve kültür merkezi olmuş, ikisi arasındaki yarış Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar devam etmiştir. Buna karşılık Şah İsmail'in ortaya çıkması, İran'da Şiiliğin resmi ideoloji hâline gelmesiyle, Osmanlı Devleti ile İran-Maverâünnehir arasındaki irtibat da kopmuştur (Şeşen 2000: 241-44).

Şiiri; “Öyle bir kaptır ki, içine temiz olmayan şeyler atılmaz.” (Lamartine 2011: 351) şeklinde nitelendiren Yavuz Sultan Selim’in Türkçe şiirleri, Fatih M. Köksal tarafından tespit edilerek yayımlanmıştır (bak. Köksal 2017). Bu yayımda Yavuz Selim’e aidiyetinde kuşku duyulmaması gereken; 3 murabba, 6 gazel, 4 kıt’a ve 10 matla/müfred olmak üzere 23 şiir; aidiyeti “kuvvetle muhtemel” olan; 4 gazel, 1 kıt’a olmak üzere 5 şiir; aidiyeti “şüpheli” görülen; 1 müseddes, 1 (eksik) muhammes, 1 müstezad, 3 gazel, 2 kıt’a ve 12 matla/müfred olmak üzere 20 şiir yer almaktadır (Köksal 2017: 498-99).

Yavuz’a ait olan Türkçe şiirlerden bazıları şu şekildedir:

Hasteyem hecrün ile iy büt-i ayyâr meded
 Demidür eyler isen vasl ile tûmâr meded
 Koma bu derd ü belâda bizi nâ-çâr meded
 Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded

Sanemâ gel berü ko fûrkati birlik demidür
 Beni kurtar bu gam u gussadan erlik demidür
 Hasret-i hecr ile öldüm bana dirlik demidür
 Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded

Dem mi geçdi ki firâkunla figân eylemedüm
 Ya gözüm yaşın ayaguna revân eylemedüm
 N’ola sevdümse seni ben kara kan eylemedüm
 Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded

Kim ola k’incine dildârı cefâ itdügine
 Meger incindügi agyâra vefâ itdügine
 N’ola şeh merhamet itmez mi cefâ itdügine
 Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded

Bu Selimî nice inşâ ide dîvân-ı firâk
 İy aceb yok mı ola âhire pâ-yân-ı firâk
 Saldı gerdân-ı belâya beni ummân-ı firâk
 Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded

(Köksal 2017: 501)

İki kaşun gibi bir turfe ya yok
 Kılur sin rahm bu könglüme yâ yok
 Cihânda gerçi yüz bin fitneler bar
 Firâkun dik velî ‘ayn-ı belâ yok
 Nigârâ haste könglümün hakıda
 Cefâ kem kılma bârî ger vefâ yok
 Könülni kimge bağlay çün cihânda
 Senün tek közler içre dil-rübâ yok
 Eger sen hüsn ilinün kanıdur sin
Selîmî gibi dahı bir gedâ yok

(Köksal 2017: 505)

Bu mürde cismüne cân olmayan cânânı n’eylersin
 Dilâ derdüne dermân olmayan dermânı n’eylersin
 Gedâ-yı bî-ser ü pâ iken ey dil gûşe-i gamda
 Sevüp bir pâdişâh-ı hüsn ü ‘âlî-şânı n’eylersin
 Der-i cânânı kor bâg-ı cinânı medh ider vâ’iz
 Dirîgâ anlamaz bir câhil [ü] nâ-dânı n’eylersin
 Ser-i kûyunda turmasun rakîb-i rû-siyeh gitsün
 Gülistân-ı cinânda iy melek şeytânı n’eylersin
Selîmî mâni’-i vuslat vücûdundur ‘adem eyle
 Visâl-i yâre ir bu bâ’is-i hicrâm n’eylersin

(Köksal 2017: 507)

Yavuz döneminde şiir yazarak şöhret kazanmış ve eserler vermiş şâirler şunlardır:

Abdî (ö. 961/1554): Amasyalı olup Müeyyed-zâde sanıyla tanınmıştır. Kazasker Müeyyed-zâde’nin kardeşidir. Yavuz Selim onun ‘terbiyete liyakat’ini görünce kendisine kadılık görevi vermiştir. Serez ve Üsküp’te kadılık yapmış, Sofya kadısı iken vefat etmiştir. Şiir, inşa ve muammada yetenekli, talik yazıda usta idi. Devrinde kitap meraklısı olarak tanınmıştır. Şiirlerindeki üslûbu Acem tarzındadır.²⁸

²⁸ Kaynaklar: Âşık Çelebi, 1994, c. II: 567; Nâil Tuman, c. II: 646; İpekten, 1988: 2.

Âhî: Niğbolulu olup asıl adı Hasan'dır. Benli Hasan lakabıyla tanınmıştır. İstanbul'a gelen şair ileri bir yaşta tahsile başlamış ve kırk yaşlarında Kara Bâlî'den mülazım olmuştur. Bu arada yazdığı şiir ve nesirleriyle adını duyurmaya başlamıştır. *Şîrîn ü Pervîz* mesnevisinden birkaç parçayı görüp beğenen Yavuz Selîm, Zeyrek-zâde ve Kemal Paşa-zâde'ye durumunu sormuş, Kara Bâlî Efendi'den mülazım olup meyhane meyhane dolaştığını, hâlinin perişan olduğunu öğrenince bir müderrislik verilmesini emretmiştir. Bunun üzerine, Kazasker Kemal Paşa-zâde Bursa'daki Bayezid Paşa müderrisliğine tayinini teklif etmiş, ancak Âhî, çevresindekilerin telkiniyle bu vazifeyi küçümsemiş ve kabul etmemiştir. Hem ilgisinin kötüye kullanılmasına hem de Âhî'nin bir gazeline yer alan; "O kad bâlâ vü zülf egri diyâr-ı hüsn pür-âşûb / Memâlik fitne şeh zâlim 'alem serkeş sipâh egri" beytinin, sanki kendisine yapılmış bir tariz gibi yansıtılmasından dolayı kızan padişah, ona yeni bir görev verilmesini istememiştir. Uzun bir süre sonra Karaferye medresesine tayin edilmiştir. Şâir bu sırada Manastır'da şâir Hâveri'nin kız kardeşiyle evlenmiş ve çok geçmeden Karaferye'de ölmüştür. Küçük bir *Türkçe Divan*²⁹ dan başka, her ikisi de tamamlanmamış olan manzum *Hüsrev ü Şîrîn*'i³⁰ ile mensur *Hüsün ü Dil*'i³¹ vardır. Âhî'nin ikisi tamamlanmamış üç eseri içinde, tezkire yazarları tarafından en çok beğenilen ve takdir gören *Hüsrev ü Şîrîn* mesnevisi olmuştur.³²

Ahmed-i Rıdvân: Şiirlerinde Rıdvân ve Ahmed-i Rıdvân mahlaslarını kullanan şairin adı, kaynaklarda Ahmed Beğ, babasının adı ise Abdullah olarak kayıtlıdır. Babasının adından dolayı devşirme olduğu tahmin edilen şairin Ohrili olduğu düşünülmektedir. Tezkirelerde sancakbeyliği görevinde

²⁹ Necati Sungur, *Âhî Divânı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.

³⁰ M. Fatih Köksal, "Âhî'nin *Hüsrev ü Şîrîn* Mesnevisi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 6, Sivas 1998, s. 209-53.

³¹ M. Fatih Köksal, *Yenipazarlı Vâlî, Hüsn ü Dil [İnceleme-Tenkitli Metin]*, Kitabevi, İstanbul 2003; aynı müellif, "Türk Edebiyatında Hüsn ü Dil Hikâyeleri ve Yenipazarlı Vâlî'nin Hüsn ü Dil Mesnevisi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy 3, Sivas 1996, s. 91-126.

³² **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 188-89; Latîfî, 1990: 89-93, 2001: 182-85; Hasan Çelebi, c. I, 1989: 191-96; Aşık Çelebi, 1994: 175-79; Beyânî, 1998: 38-39; İsen, 1988, 1994: 173-75; Nâil Tuman, c. I: 81; Bursalı, 1333, c. II: 67; Kâtib Çelebi, trhs., C. I: 778; Mehmed Süreyyâ, 1311, C. II: 119; Şemsettin Sami, 1996, C. I: 502-3; Muallim Nâcî, 1986: 301; Gibb, 1999: 482-501; TYDK 1947: I/92-93; İpekten, 1988: 14-15, 1996: 76-77; Şentürk, 1999: 149-54.

bulduğu ve Edirne'ye yerleştiği kaydedilmektedir. Latîfî'nin verdiği bilgilere istinaden şairin mevlevîliğe intisabının olduğu anlaşılmaktadır. Yavuz Selim için kaside kaleme almıştır. Şairin *İskender-nâme*³³, *Leylâ vü Mecnûn*³⁴, *Hüsrev ü Şîrîn*³⁵, *Rıdvânîyye*³⁶, *Mahzenü'l-esrâr*³⁷ ve *Heft-peyker*³⁸ isimlerinde altı mesnevîsi ve Türkçe bir *Dîvân*³⁹ bulunmaktadır.⁴⁰

Alî (ö. 922/1516): Şeyh Muzafferüddîn Alî, Şirazlıdır. Sadrüddîn-i Şîrvânî ve Celâlüddîn-i Devvânî'den ders aldı. Daha sonra Şîrâz'da bir medresede müderris oldu. Celâlüddîn-i Devvânî, hastalandığı zaman ona vekâlet eden Alî, İran'da oluşan kargaşalıktan dolayı İstanbul'a geldi. Müeyyed-zâde Abdurrahman'ın, onu II. Bâyezîd'e tavsiyesi etmesiyle, sultan tarafından önce Mustafa Paşa medresesine, daha sonra Sahn-ı Seman'a müderris olarak atandı. Yavuz Selim döneminde, gözlerindeki bozulmadan dolayı emekli oldu ve Bursa'ya yerleşti. Şiir de yazan Alî, özellikle geometri, astronomi ve mantık alanında maharet ve yetenek sahibi idi.⁴¹

Alî (ö. 941/1535): Tezkire yazarı Âşık Çelebi'nin babası, Seyyid Mehmed Nattâ'nın oğludur. Ceddi Bağdatlıdır. Alî Efendi, babasının vefatından sonra tahsilini tamamlamıştır. Yavuz Selim, cülüsundan sonra, ilk önce Alî Efendi'yi İnegöl kadısı olarak atamıştır. Filibe kadısı iken ölmüştür. İyi

³³ Agâh Sırrı Levend, "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Ahmed Rıdvân'ın *İskender-nâme*'si", *Türk Dili*, c. 1, sy. 3, Aralık, 1951, s. 23-31.

³⁴ Agâh Sırrı Levend, "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Ahmed Rıdvân'ın *Leylâ ve Mecnûn*'u", *Türk Dili*, c. 1, sy. 7, Nisan, 1952, s. 13-8.

³⁵ Orhan Kemal Tavukçu, *Ahmed Rıdvân, Hüsrev ü Şîrîn [İnceleme-Metin]*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2000.

³⁶ Nebi Yılmaz, *Ahmed-i Rıdvân, Rıdvânîyye [Metin-Dizin-Tıpkıbasım]*, Ankara: Bizim Büro, 2007.

³⁷ Avni Gözütok, *Hayâtî, Mahzenü'l-esrâr [Metin-Dizin-Tıpkıbasım]*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay., 2001.

³⁸ Hamza Koç, *16. Yüzyılda Yazılmış Bir Behrâm-ı Gûr Mesnevîsi I [İnceleme-Edisyon Kritikli Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2010; Reyhan Öztulunc, *16. Yüzyılda Yazılmış Bir Behrâm-ı Gûr Mesnevîsi II [İnceleme-Edisyon Kritikli Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2010.

³⁹ Halil Çeltik, *Ahmed-i Rıdvân Divanı*, Ankara, 2011.

⁴⁰ **Kaynaklar:** Ünver, 1979, 1982, 1986, 1989; Çeltik 2011: 1-8; İpekten vd, 1988: 18; Sehi Bey, 1980: 83-84; Latîfî 1990: 109-110, 2000: 169; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 149.

⁴¹ **Kaynaklar:** Kurnaz, 1999: 107-8; Hoca, 1992: V/248-49; Mecdî, 1989: 340-41.

Farsça bilen Alî Efendi, muamma çözmede usta idi. Âşık Çelebi, özellikle müfredlerinin iyi olduğunu kaydeder.⁴²

Atâ: Asıl adı da Atâ olup Üsküp'te doğmuştur. İran tarafından göçmüş olan ailesinin cediti Ahmed Yesevî'ye dayanmaktadır. Sehî Bey'e göre tahsilini tamamladıktan sonra ticarete atılmış, Latîfi ve Âşık Çelebi'ye göre ise tahsilini yarım bırakarak Nakşibendî tarikatına intisap etmiş, tasavvufa yönelmiştir. Bir müddet kadılık da yapan şair, 1523'te vefat etmiştir. Latîfi, II. Selim devrinin sonunda; Mehmed Süreyyâ 1552 yılından sonra öldüğünü kaydetmektedir. Divan sahibi şairin tezkirelerde, Süleymân Çelebi'nin *Mevlid*'ini beğenmeyerek bir *Mevlid* yazdığı, ayrıca Kâtibî'nin *Tecnîsât*'ı yolunda yazılmış *Tuhfetü'l-uşşâk*⁴³ adlı tasavvufî manzum bir eseri olduğu kayıtlıdır. Kaynaklar Atâ'nın şairliğinden övgü ile söz ederler. Latîfi, Atâ'nın Anadolu şairlerinin makbullerinden olduğunu, Sehî Bey benzersiz gazelleri ve kasideleri bulunduğunu kaydederken, Hasan Çelebi ve Âşık Çelebi yukarıda zikredilen *Mevlid*'iyle ilgili bir hikâye anlatarak Atâ'nın şiirinin beğenilmediğini ima etmişlerdir.⁴⁴

Basîrî (ö. 941/1534-35): Kaynakların bir kısmına göre Bağdatlı, bir kısmına göre Horasanlı, bir kısmına göre Acemdir. Acem Basîrî ve Alaca Basîrî diye tanınmıştır. Kaynaklarda, yanında Câmî ve Nevâ'î'nin kitapları, gazelleri ve sipariş-nâmeleri olduğu hâlde II. Bâyezîd devrinde Anadolu'ya geldiği belirtilmektedir. Hazineden ve padişaktan ulufeli şairlerdendir. İstanbul'da vefat eden Basîrî, Edirnekapısı dışında birçok şâirin kabrinin bulunduğu bir mezarlığa defnedildi. Devrinde özellikle latifeleri ve tarihleri ile tanınmıştır. Başlangıçta kendi dili olan Âzerî şivesiyle şiirler yazan Basîrî, daha sonra

⁴² **Kaynaklar:** Âşık Çelebi, 1994, c. II: 613-14; Sicill-i Osmânî, 1311, c. III: 497; Nâil Tuman, c. II: 701; İpekten, 1988: 27.

⁴³ Aksoyak, İ. Hakkı (2006), *Ahmed-i Yesevî'nin Rumelili Bir Takipçisi I Üsküplü Atâ, Tuhfetü'l-uşşâk*, Ankara; Seyfullah Türkmen, *Atâ, Tuhfetü'l-uşşâk (Uşşâk-nâme) [İnceleme – Metin – Dizin]*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 2000; İ. Hakkı Aksoyak, "Ahmed Yesevî'nin Rumelili Bir Takipçisi: Üsküplü Atâ ve *Tuhfetü'l-uşşâk* Mesnevisi", *Türk Kültürü İncelemeleri*, sy. 5, İstanbul 2001, s. 71-98.

⁴⁴ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 180, c. III: 2997; Sehî Bey, 1980: 195; Latîfi, 1990: 123, 2000: 397-98; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 597; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 638-39; Beyânî, 1997: 177; Riyâzî: 105b; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 802; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 474; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 3158; Nâil Tuman, c. II: 682; Kurnaz, 1999: 196-98; İpekten, 1988: 50.

şiiirlerinde İstanbul Türkçesini kullanmaya başlamıştır. Basîrî'nin *Farsça Dîvân*⁴⁵’ından başka *Türkçe Şiirler*’i⁴⁶ ve *Letâîf*i vardır. Yavuz övgüsünde Türkçe bir, Farsça üç kasidesi bulunmaktadır. Basîrî, Yavuz Sultan Selim’in 23 Ağustos 1514’te Şah İsmail’e karşı kazandığı Çaldıran Savaşı için kaleme aldığı bir tarih kıt’asında, onu şu şekilde övmüştür;

دیاری که بگشاد سلطان سلیم

نه رستم نه دارا نه جم کرده فتح

پی فتح او هائف غیب گفت

به تاریخ ملک عجم کرده فتح

“*Ne Rüstem’in ne Dârâ’nın ne de Cem/Cemşid’in fethedebildiği diyarı, Sultan Selim fethetti. Gaybden seslenen, onun fethi için 920/1514 tarihini söyledi.*”⁴⁷

Cafer Çelebi (856/1452-921/1515): Amasyalı olup II. Bâyezîd devri defterdarlarından Tâcî Bey’in oğludur. Tâcî-zâde sanıyla tanınmıştır. İlk tahsilini babasından gören şâir, devrin tanınmış hocalarından aldığı derslerle medrese tahsilini tamamladıktan sonra müderris olmuştur. Aynı zamanda iyi bir hattat olan Cafer Çelebi, daha sonra on yıl kadar nişancılık görevinde bulunmuştur. Devlet işlerinde kazaskerliğe kadar yükselen Cafer Çelebi’nin, Yavuz Selim’in çok güvendiği, yanından ayırmadığı, birçok konuda görüşünü alarak uyguladığı ve huzura gelmesi biraz geciktiğinde, bir adam göndererek çağırıldığı kimselerden olduğu kaynaklarda kayıtlıdır. Buna rağmen Yavuz Selim döneminde yeniçerileri isyana teşvik ettiği gerekçesiyle 921/1515 yılında idam edilerek öldürülmüştür. Ancak Yavuz Selim’in, “Cülusumuzda önemli iki insan bulduk. Bunlardan biri Müeeyyed-zâde idi, fakat yaşlanmıştı. Diğeri ise Cafer Çelebi idi, lâkin onu da biz heder ettik.”

⁴⁵ Fikret Sarısoy, *Basîrî’nin Farsça Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale 2001.

⁴⁶ Ahmet Kartal, *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.

⁴⁷ **Kaynaklar:** Çavuşoğlu, 1992, 1976: 78-80; Kurnaz, 1997: 73-80; Nevâî, 1323: 381-2; Sehî Bey, 1980: 201-2; Latîfî, 1990: 128-31; İsen, 1994: 152-3; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 214-7; Riyâzî: 40b-41a; Beyânî, 1997: 45-6; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 194-8; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 780; Süreyyâ, 1311, c. II: 21; Sâmi, 1996, c. II: 1318; Nail Tuman, c. I: 100; Hayyâmpûr, 1338, c. I: 138; Kartal, 2000: 35; Sarısoy 2001: 28, divan, 22-26.

şeklindeki teessüfü meşhurdur. Âşık Çelebi'nin, Yavuz ile Cafer Çelebi arasında "Hattâ Sultân Selîm-i merhûm ile esnâ-yı musâhabetde *ben 'ışka mün-kirem ve 'ışk didükleri mücerred fesâne ve ehl-i 'akl 'ışk da'vâsın eylemek câhilânedür* dir imiş. Pâdşâh-i merhûm *and içmen ki 'ışka inkârunuz ve 'ışk ne idügin bilmedüğünüz eş'ârunuzdan ma'lûmdur anunçün ki eş'ârunuzda çâşnî-i 'ışk ma'dûmdur* diyü buyurmuş." şeklinde geçtiğini ifade ettiği sohbet, ilgi çekicidir. Âşık Çelebi, Cafer Çelebi'nin bu anlayışından dolayı şiirinin "halâvet"ten, sözünün de "sûz"dan uzak olduğunu belirtmiştir. Hakkında bilgi veren kaynaklar, nazım ve nesrinin güzelliği konusunda birleşirler. Bunun yanında nesrinin şiirinden, kasidesinin gazelinden iyi olduğunu ifade ederler. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler yazan Cafer Çelebi'nin *Dîvân*'ı yayımlanmıştır⁴⁸. Edebiyatımızda Halîlî'nin *Firkat-nâme*'sinden sonra sergüzeşt nevinin ilk mahsullerinden bilinen Cafer Çelebi'nin *Heves-nâme*⁴⁹ isimli mesnevisi, gerek mevzu gerekse içindeki tasvirlerin orijinalliği itibariyle devrine kadar kaleme alınmış mesneviler arasında tamamen ayrı hususiyetler taşıyan bir eserdir (Şentürk 2002: 104). Cafer Çelebi'nin bunlardan başka *İstanbul Şehrengîzi*, *Mahrûse-i İstanbul Fetih-nâmesi*, *Münşeât*, *Enîsü'l-ârifin* ve *Kûs-nâme* isimli eserleri vardır.⁵⁰

Celîlî: Edirne'de doğdu. Şair hakkında bilgi veren kaynakların bir kısmı onun terzilik, bir kısmı da yorgancılık yaptığını belirtirler. Yavuz Sultan Selim döneminde ölmüştür. Şiirlerinin lirik olduğu konusunda kaynaklar birleşirler.⁵¹

⁴⁸ İsmail Erünsal, *The Life and Works of Tacî-zâde Ca'fer Çelebi with a Critical Edition of His Dîvân*, İstanbul 1983.

⁴⁹ Nuruosmaniye Kütüphanesi Nu. 4373; Necati Sungur, (2006), *Tacî-zâde Cafer Çelebi, Heves-nâme [İnceleme-Tenkütlü Metin]*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

⁵⁰ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 69-70; Latîfî, 1990: 138-40, 2001: 209-12; Hasan Çelebi, 1989, C. I: 246-52; Beyânî, 1997: 58-60; Âşık Çelebi, 1994, C. I: 215-24; Riyâzî: 45a-47a; Mecdî, 1989: 335-7; Kâtib Çelebi, trhs., C. I: 782, C. II: 2047; Hoca, 1992, C. V: 244-5; Süreyyâ, 1311, C. II: 68-9; Bursalı, 1333, C. I 263-4; Sâmî, 1996, C. III: 1819-20; Fâik, trhs.: 261-8; Nail Tuman, C. I: 148; Müstakîmzâde, 1928: 148-9; TYDK, C. I-II: 89-91; BTK, 1985, C. II: 239-44; Gökbilgin, 1964; İpekten, 1988: 81; Altunbaş, 1987: 73; Gölpinarlı, 1954: 18, 79-80; Çiftçi, 1997: 140-52; Bayrak, 1998: 57; Bayrak, 1992: 205-6; Gövsâ, trhs.: 77; Külekçi, 1999, C. II: 456-62; Şentürk, 2002: 104-9; Gibb, 1999: 470-81; Şentürk, 1999: 121-36.

⁵¹ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 144, 2000: 214; Hasan Çelebi, 1989, C. I: 259; Nâil Tuman, C. I: 154; İpekten, 1988: 85; Canım, 1995: 78.

Celîlî (893/1487 – 977/1569): Bursalı olup asıl adı Abdülcelîl'dir. Mevlânâ Hâmîdî'nin küçük oğludur. İyi bir tahsil gören Celîlî, bir ara İstanbul'a gitmiş, orada Âhî ile dostluk kurmuştur. Yavuz Selim'e methiyeler yazmasına rağmen padişah'tan herhangi bir iltifat görmemiştir. Bursa'ya dönen Celîlî, Murâdiye zevâidinden aldığı 6 akçe ile geçimini sağlamaya mecbur kalmış, daha sonra 3 akçeye inen bu ücretle çok sıkıntılı günler geçirmiştir. Yalnız yaşamayı seven, içine kapanık bir mizaca sahip olan Celîlî'nin, son zamanlarında kimse ile konuşmak istemediği kaynaklarda zikredilmiştir. Gittikçe münzevî bir hayat sürmeye başlayan Celîlî, Bursa'da vefat etmiştir. Küçük yaşlarda yazmaya başladığı şiirlerinde genellikle sade ve akıcı bir üslûp görülür. Tezkirelerde özellikle mesnevi ve gazel yazmada başarılı olduğu kayıtlıdır. Celîlî'nin *Dîvân*⁵²ından başka, *Hüsrev ü Şîrîn*⁵³, *Leylâ vü Mecnûn*, *Gül-i Sad-berg-i bî-Har*, *Hecr-nâme*⁵⁴, *Mehek-nâme*⁵⁵ isimli eserleri vardır. Bazı kaynaklarda Celîlî'nin *Terceme-i Şehnâme* ile *Yûsuf u Züleyhâ* adlı iki eseri daha olduğu kayıtlıdır. Bunlardan *Hüsrev ü Şîrîn*, 918/1512'de tamamlanarak Yavuz Selim'e takdim edilmiştir.⁵⁶

Cenâbî⁵⁷: Amasyalı olup hattattır. Rıdvan-zâde sanıyla tanınmıştır. Yavuz Sultan Selim devrinde ölmüştür. Şiirleri sadedir.⁵⁸

⁵² Şevkiye Kazan Nas, *Celîlî Divanı [İnceleme-Metin]*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2011; Arzu Atik, *Celîlî Divânı [3b-46a] [İnceleme-Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2003.

⁵³ Şevkiye Kazan Nas, *Celîlî'nin Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi [İnceleme-Metin]*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2011; A. Rıza Ertan, *Celîlî'nin Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi*, Türk Edebiyatı Bitirme Tezi, Ankara 1966-1967.

⁵⁴ Hüseyin Ayan, "Celîlî'nin *Hecr-nâme*'si", *Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, fasikül: 1, sy 14, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Erzurum 1986, s. 155-173.

⁵⁵ Hüseyin Ayan, "Celîlî'nin *Mehek-nâme*'si", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. II, İzmir, 1983, s. 5-13.

⁵⁶ **Kaynaklar:** Aksoy, 1993; İsen, 1994: 203-5; Sehî Bey, 1980: 198; Latîfi, 1990: 144-6, 2000: 213-14; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 257-9; Beyânî, 1997: 61; Şarlı, 1994: 327; Kâtib Çelebi, trhs. c. I: 704, 724, c. II: 1571; Belîğ, 1998: 454-5; Şemsettin Sâmî, 1996, c. III: 1869; Bursalı, 1333, c. II: 125-6; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 81; Nâil Tuman, c. I: 154; Ayan, 1983, 1983a, 1983b, 1986; Ertan, 1966-1967; Levend, 1959: 199-208, 1989; Mansuroğlu, 1964; BTK, 1986, c. III: 412-14.

⁵⁷ Latîfi ve Hasan Çelebi tezkirelerinde "Cenâbî" şeklinde kayıtlıdır.

⁵⁸ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 148-49, 2000: 218-19; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 266; Şemsettin Sâmî, 1996, c. III: 1839; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 88; Nâil Tuman, c. I: 161; İpekten, 1988: 89.

Cihânî: Sehî Bey'e göre Anadolu, Latîfî'ye göre Rumelilidir. Eğitimi tamamladıktan sonra kadılığa başlamıştır. Kaynaklarda bildirilmeyen bir sebepten dolayı Yavuz Sultan Selim tarafından idam edilerek öldürülmüştür. Latîfî şiiirlerinin beğenilmediğini kaydeder.⁵⁹

Çamçak Mehmed Efendi (ö. 922/1516): Şiirlerinde mahlas kullanmayan şâirin hayatı hakkında kaynaklarda hiçbir bilgi yoktur. Dîvânında yer alan şiirlerden Yavuz Sultan Selim dönemi şâirlerinden olduğu tahmin edilmektedir. Türkçe Divanı⁶⁰ nı yayımlayan Selami Turan, Çamçak Mehmed Çelebi'nin XVI. asır şairi olduğunu kaydetmektedir.⁶¹

Duhânî: Kuloğullarından olup asıl adı Ahmed'dir. İran'a giderek orada öğrenim görmüştür. II. Bâyezîd döneminde silahtar, Yavuz Selim devrinde silahtar kâtibi olmuştur. Diyarbakır fethedilince oraya defterdar tayin edilmiş, giderken yolda öldürülmüştür. Mardin'de metfundur. Hakkında bilgi veren kaynaklarda şiirleri hakkında değerlendirme yoktur.⁶²

Edâî (ö. 928/1521-2): Şirazlı olup asıl adı Behâuddîn Alî'dir. Şiraz'ın muteber kâtiplerinden olup iyi bir hattattır. Şeyh Sa'dî gibi çeşitli ülkeleri ve yerleri gezip dolaşmış, oralarda bulunan fazilet ve kemal sahibi kimselerle görüşüp sohbet etmiştir. *Selîm-nâme* isimli mesnevisinin 'Sebeb-i Te'lîf' kısmında Şîrâz'dan ayrıldığını, uzun süren kara ve deniz yolculuğundan sonra önce Hindistan'ın Dakkan bölgesine, sonra Mekke ve Medine'ye daha sonra da, Anadolu'ya gelişini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. İstanbul'da vebadan ölmüştür. Güzel ve hoş mesnevî, gazel ve kaside söylemiştir. *Şeh-nâme-i Selîmhânî* adıyla da bilinen *Şeh-nâme* tarzında 2670 beyitlik Farsça manzum bir *Selîm-nâmesi*⁶³ vardır.⁶⁴

⁵⁹ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 204-5; Latîfî, 1990: 149-50, 2001: 219-20; Nâil Tuman, c. I: 170; Çiftçi, 1997: 159; Köksal, 2001, c. I: 189, c. II: 401.

⁶⁰ Selami Turan, *Adı Var, Samı Yok Bir Şair: Çamçak Mehmed Çelebi ve Dîvânı*, Isparta, 2018.

⁶¹ **Kaynaklar:** Nail Tuman, c. II: 1258; TYDK, 1947, c. I-II: 211.

⁶² **Kaynaklar:** Âşık Çelebi, 1994, c. I: 252-53; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 327; Nâil Tuman, c. I: 274; İpekten, 1988: 102.

⁶³ Abdüsselam Bilgen, *Adâ'î-yi Şîrâzî ve Selîm-nâmesi [Araştırma, Metin ve Çeviri]*, Doktor Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1987; aynı müellif, *Adâ'î-yi Şîrâzî ve Selîm-nâmesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

⁶⁴ **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 364-6; Hayyâmpûr, 1368, c. I: 50; Kartal, 1999: 422, 2000: 34.

Emîrî (ö. 926/1520): Bursalı olup asıl adı Mahmûd'dur. II. Bâyezîd'in hocası Seyyid Abdullah'ın oğludur. Küçük yaşta yetim kalınca, dönemin bilginlerinden Molla Kırımî tarafından yetiştirilmiştir. Bir süre değişik yerleri dolaştıktan sonra, İstanbul'a dönmüştür. Kaynaklarda II. Bâyezîd ve Yavuz Selim dönemlerinde nakîbü'l-eshrâflık yaptığı kayıtlıdır. Şiir sanatında "Hassân-ı Sâni", kaside alanında Zahîr ve Hakanî olduğu söylenerek övülmüştür. Şiirleri didaktiktir. *Mevlid*'i vardır.⁶⁵

Fakîrî: Kalkandelenli olan Fakîrî, kimi kaynaklara göre Yavuz, kimilerine göre Kanunî devrinde ölmüştür. Âşık Çelebi, genç yaşta öldüğünü belirtir. Kaynaklarda, şehrengiz tarzında çeşitli meslekleri tanımlayan manzum bir eseri olduğu kaydedilmektedir⁶⁶. Tezkirelerde, temiz ve yakıcı şiirlerinin olduğu belirtilmektedir.⁶⁷

Fazlî: *Tevârîh-i Âl-i Osmân* müellifi İdrîs-i Bitlisî'nin oğludur. Asıl adı Ebu'l-fazl Çelebi'dir. Sehî Bey'in ifadesine göre; "çocuk babasını izler" sözüne uygun şekilde yetişmiştir. Öğrenimini tamamladıktan sonra, Bursa Sultâniye medresesinde müderrislik yapan Kadî-i Bagdâdî'ye muîd oldu. Akabinde Kadîasker Müeyyed-zâde'ye dânişmend olup ondan mülazım oldu. Babasıyla arasında husumet bulunan Rumeli Kadîaskeri Halîlî tarafından Birunik kadısı olarak tayin edildi. Müeyyed-zâde'nin Rumeli kadîaskerliği döneminde, önce Anadolu daha sonra Rumeli defterdarlığına getirildi. Azledildikten sonra, İstanbul Top-hâne'de evinin bahçesinin yanına bir cami ve mektep yaptırdı. Burada hem ibadet ve taatta bulunmuş hem de dönemin ileri gelenleriyle bir araya gelerek çeşitli sohbetler düzenlemiştir. Hac farızasını yerine getirmek için Hicaz'a giderken yolda öldü. Sehî Bey'in; "fasih, belîğ, mevleviyet derecesini bulmuş, fazilet, himmet, güzel ahlak, şevk sıfatlarına sahip, hakkı söyleyen kimse" olarak nitelendirdiği Fazlî'nin, gönüllü Âşık Çelebi'ye göre "mahabbet-i ilâhiyye" ile doludur. Âşık Çelebi,

⁶⁵ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 101-2; Latîfi, 1990: 158-59, 2000: 180-81; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 168-70; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 185-86; İsen, 1994: 152; Mecdî, 1989: 342-43; Ahmed Rıfâat, 1998: 61-61; Şemsettin Sâmi, 1996, c. II: 1041; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 311; Nâil Tuman, c. I: 63-64; İpekten, 1988: 112; Mazıoğlu, 1974: 37-40.

⁶⁶ Kâşif Yılmaz, *Şehrengîz-i Fakîrî – Risâle-i Ta'rîfât*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1977.

⁶⁷ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 166-67, 2000, 440-41; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 665-67; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 768-69; Beyânî, 1997: 213; İsen, 1994: 182; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 25; Şemsettin Sâmi, 1996, c. V: 3417; Nâil Tuman, c. II: 781-82; İpekten, 1988: 126; Köksal, 2001, c. I: 195, c. III: 3000.

Yavuz Selim tarafından Diyarbakır kazaskeri olarak tayin edilen Fazlî'nin babası İdrîs-i Bitlisî'ye iki bin sikke, bir kırmızı kadife ve kını süslü bir kılıç gönderdiği hükmü gördüğünü belirttiikten sonra, o hükümde geçen şu ifadeye yer vermiştir: “Haseneyi sıhhat ü selâmetle masârifünüze sarf idesiz ve oglunuz hakkında ferâgat-i bâl üzre olasız ki biz terbiyet iderüz”. Sultan II. Bayezid'in meclislerine katılan şâir, onun için nergis redifli bir de kaside kaleme almıştır. Türkçe, Farsça ve Arapça şiiirleri olan Fazlî, özellikle inşadaki yetkinliği ve başarısı ile dikkat çekmiştir. Hâfız-ı Şîrâzî'nin divanını tanzir eden Fazlî, Yavuz Selim dönemi olaylarını ihtiva eden bir de tarih kaleme almıştır.⁶⁸

Fehmî: İstanbullu olup kuloğullarındandır. Sipahi bölüğünde iken Edirne Harç emini olmuştur. Yavuz Selim ile Mısır fethine katılmıştır. Trablus'ta bulunmuş ve orada bazen nazır bazen de emin olarak görev almıştır. Trablus'ta ölmüştür. Şairliği yanında musikîşinaslığı da olan Fehmî, zamanının tanınmış kemençecisi Şah Kulu ve Neyzen Mehmed Kasım ile padişahın meclisine girmiş, iltifatını ve ihsanını almıştır.⁶⁹

Ferîdî (ö. 1516?): Haraççı Hüsâm adıyla tanınmıştır. Üsküplüdür. Önce divan kâtipliği yapmış, daha sonra Edirne'de Dârü'l-hadîs mütevelliliğine getirilmiştir. Yavuz Selim devrinde ölmüştür. Âşık Çelebi'nin “Sühâyî” maddesinde “Ferîdî ile bir yılda ölmüştür” dediğine ve Hasan Çelebi'nin Ferîdî'nin Yavuz'un Irakeyn seferi esnasında öldüğünü bildirdiğine göre Ferîdî'nin ölüm tarihi de 1516 olmalıdır. Mezarı Edirne'dedir. Kaynaklarda şiiirleri övülmektedir.⁷⁰

Fethullâh-i Kâtib: Usta bir hattat olup hoş sohbet birisidir. Birçok büyük şairin şiiirleri ezberinde imiş. Yavuz Selim onu, Tebriz'den İstanbul'a getirmiştir. Kazvîni, *Mecâlisü'n-nefâ'is* tercümesinde, onun Tebriz'de Şâh İsmail'in, şimdi de Yavuz Selim'in kâtibi olduğunu kaydetmektedir.⁷¹

⁶⁸ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 78-79; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 648-53; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 751-54; Beyânî, 1997: 206-207; Nâil Tuman, c. II: 774-75; İpekten, 1988: 131-32.

⁶⁹ **Kaynaklar:** Âşık Çelebi, 1994, c. II: 696-99; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 781; Nâil Tuman, c. II: 798; İpekten, 1988: 135, 1996: 74.

⁷⁰ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 174-75; Latîfi, 1990: 173, 2001: 431; Nâil Tuman, c. II: 770; Köksal, 2001, c. I: 196, c. III: 3000.

⁷¹ **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 393; Beyânî, 1363, c. I-II: 564; Hayyâmpûr, 1368, c. II: 687; Kartal, 2000: 35-6.

Garîbî: Sehî Bey'e göre Edirneli, Ahdî'ye göre Yenicelidir. Defterdar Mehmed Çelebi'nin oğlu olduğundan, Defterdar-zâde sanıyla tanınmıştır. Kaynaklar, şairin garip manalar bulmada usta olduğunu ve güzel şiirleri bulunduğunu kaydederler. Ayrıca ok atmada usta imiş. Kanunî zamanında Mısır üzerine düzenlenen Gazâlî seferinde genç yaşta vefat etmiştir.⁷²

Güvâhî: Geyve'de doğmuştur. Sipahi ve tımar sahibi şairlerdendir. Yavuz Selim'in Mısır seferine katılmıştır. Yavuz Selim adına düşündüğü ancak ölümü üzerine Kanunî'ye sunduğu *Pend-nâme*⁷³ ile Yavuz'a takdim ettiği *Kenzü'l-bedâyi* adlı eserleri vardır. Latîfî'ye göre şiirleri pek de güzel değildir.⁷⁴

Habîb: İyi bir hattat olan şairin ezberinde birçok şiir varmış. Çinicilikte usta imiş. Kazvînî, *Mecâlisü'n-nefâ'is* tercümesinde, Anadolu'da çinicilikle meşgul olduğunu kaydetmektedir. Farsça güzel şiirleri vardır.⁷⁵

Habîbî-i Bergüşâdî: Bergüşâdlıdır. Önceleri Sultan Yakub'un daha sonraları ise Şâh İsmail'in hizmetinde bulunmuştur. Şâh ona 'melikü's-şu'arâ' unvanını vermiş, şakacılığından dolayı da 'Gürziddîn' adını koymuştur. Hayatının ilk devrelerinde çobanlık yapmış, daha sonra Sultan Yakup onu yanına alarak yetiştirmiştir. II. Bâyezîd döneminde Anadolu'ya gelen şâir, Yavuz Selim devrinde ölmüştür. Latîfî şiirini över. Hasan Çelebi ve Beyânî, edası Acemâne olmakla birlikte, âşıkane şiirlerinde kendine has bir üslubu olduğu görüşündedir. Habîbî'nin Türkçe şiirlerini ilk olarak Fuat Köprülü neşretmiştir.⁷⁶ Daha sonra E. Memmedov⁷⁷ bunlara 5 yeni şiir ekleyerek yeniden yayımlamıştır.⁷⁸

⁷² **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 201; Nâil Tuman, c. II: 728; İpekten, 1988: 158; Canım, 1995: 90.

⁷³ Mehmet Hengirmen, *Güvâhî, Pend-nâme*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.

⁷⁴ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 192-95, 2000: 471-73; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 369-70; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 824824-25; Beyânî, 1997: 234-35; İsen, 1994: 182; Bursalı, 1333, c. II: 389; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 85; Nâil Tuman, c. II: 870; İpekten, 1988: 165.

⁷⁵ **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 381; Kartal, 2000: 35.

⁷⁶ M. Fuad Köprülü, "Habîbî", *Edebiyat Araştırmaları 2*, Ötüken, İstanbul 1989, s. 581-625.

⁷⁷ *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi-2: Azerbaycan Türk Edebiyatı*, Ankara 1993, s. 127.

⁷⁸ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 195-96, 2000: 221-22; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 302-3; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 279-80; Beyânî, 1997: 66-67; İsen 1994: 175; Sâm Mîrzâ Safevî, 1346:

Hâfız-ı Acem (ö. 957/1551): Asıl adı Mehmed olup Berdaa'da doğmuştur. II. Bâyezîd devrinde kardeşi Kukla Acem'le Osmanlı ülkesine gelmiş, kazasker Müeyyed-zâde'nin himayesiyle müderris olmuştur. Merzifon'da müderris iken, Çaldıran seferi dönüşünde Amasya'da kışlayan Yavuz Selim'e bir gazel sunmuştur. Şiirini beğenen padişah, kendisini İstanbul'da Atik Ali Paşa Medresesi müderrisliğine getirmiştir. Sonra yükselerek Sahn ve Aya-sofya müderrisi olmuştur. Hâfız-ı Acem, devrinin önde gelen ilim adamlarındandır. Fıkıh, kelâm ve belâgat alanlarında yazdığı şerh ve haşiyeler dikkat çekicidir. Latîfi, onun muteber konuların pek çoğuna şerh ve haşiye yazdığını, zor meseleleri inceleyerek tetkik ettiğini ve bunları çözdüğünü söyler. Arapça ve Farsça çok sayıda kaside ve gazeli, ayrıca Çağatay dilinde beğenilen şiirleri olduğunu ifade eder. Hasan Çelebi, "Ekser eş'ârının ma'nâsı garâbet ve edâsı rekâket üzre kelimât-ı gûl ile nâ-merbût u nâ-ma'kûldur." dedikten sonra, bazı şiirlerinin gayet güzel olduğunu ekler. Arapça ve Farsça şiirleri de vardır.⁷⁹

Halîmî (ö. 922/1516): Kastamonu'da doğmuştur. Kastamonulu Ali Efendi'nin oğludur. Bir rivayete göre öğrenimini bitirdikten sonra, bir başkasına göre yarıda bırakarak Acem ülkesine gitmiştir. Döndüğünde, Trabzon valisi bulunan Sultan Selim'in musahibi ve hocası olmuştur. Yavuz, tahta geçince, aynı itibar gösterilerek İstanbul'a getirilmiştir. Rivayete göre, Sultan Selim, Halîmî İstanbul'a geldiğinde bizzat karşılaşmış, bahçe kapısından Saray'a alıp hâlini hatırlarını sormuş, "saltanata nail olduk, ama dostlar hâlimden gafil olduk, böyle saltanatta ne zevk olur" demiştir. Halîmî, ölüme kadar Sultanın hocası ve musahibi olarak hürmet ve itibar görmüş, gerek İstanbul'da ve gerek seferde bir an padişahın yanından ve meclislerinden uzak kalmamıştır. Sultan ile Halîmî arasındaki bu yakınlığı ifade etmek için o dönemin şâirlerinden biri; "Ol pâdişeh ki ism-i şerîfi Selîm ola / Lâyık budur musâhibi anun Halîm ola" beytini söylemiştir. Halîmî'nin sultana

357-58; Terbiyet, 1314: 112; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 109; Şemsettin Sâmî, 1996, c. III: 1927; Nâil Tuman, c. I: 188; İpekten, 1988: 166; Hayyâmpûr, 1368, c. I: 248; Kurnaz, 1999: 54-57.

⁷⁹ **Kaynaklar:** Kurnaz, 1997: 100-4, 1999: 66-9; Sehî Bey, 1980: 97; Latîfi, 1990: 200, 2001: 220; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 276-7; Beyânî, 1997: 65; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 296-9; Mecdî, 1989: 449-51; Süreyyâ, 1311, c. II: 97; Sâmî, 1996, c. III: 1914; Bursalı, 1333, c. 275; Nail Tuman, c. I: 175; Fâik, 1309; Müstakimzâde, 1928: 381; Akün, 1997; Çavuşoğlu, 1976: 81-2; İpekten, 1988: 169, 1996: 72.

olan bu yakınlığı, devlet ricalinin de hürmetini ve muhabbetini kazanmasına sebep olmuştur. Mısır seferinde yine padişahla beraber bulunmuş, ordu dönüşte Şam'da kışladığı sırada ölmüştür. Cenazesinde bizzat Yavuz hazır bulunmuştur. Hoş sohbet, Arap ve Fars edebiyatlarını iyi bilen, muamma çözümede usta biriydi. Kaynaklar şiirlerini pek makbul saymazlar.⁸⁰

Hâşimî-i Acem: Babası, Acem vilâyetinden Anadolu'ya gelmiştir. Soyu, Hz. Muhammed'e dayandığı için bu mahlası almıştır. Selim, Trabzon'da şehzade iken onun şâiri ve musahiplerinden olmuştur. Babası, Yavuz'un II. Bâyezîd ile yaptığı savaşta ölmüştür. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kadılık yapmış ve Rumeli taraflarında kadı iken ölmüştür. Hasan Çelebi, şiirini letafetten yoksun ve garip bulur. Gelibolulu Âlî; "Acemliğine göre eyü dimişdür" diyerek şiirini beğenir. Latîfi ise, bir değerlendirmede bulunmaksızın "cânânlar ile" kafiyesini en önce onun bulduğunu ve diğerlerinin onu izlediğini kaydetmektedir. Oğullarından Emîrî ve Muhtârî de şairdir.⁸¹

Hâtemî (860/1455 - 922/1516): İsmi Abdurrahman Çelebi, lakabı Müeyyed-zâde'dir. II. Bâyezîd, Amasya'da şehzâde iken onun meclisine girerek musahibi olmuştur. Fâtih'e, Abdurrahman Çelebi'nin oğlu Şehzâde Bâyezîd (II. Bâyezîd)'i afyon gibi kötü şeylere alıştırtıyor diye şikâyet edilince, Fâtih öldürülmesini emretti. Sultan Bâyezîd, bu haberi önce alınca, her ikisine para vererek kaçmalarını sağladı. Hâtemî, önce Haleb'e daha sonra Acem'e gitti. Şîrâz'da, Molla Celâl Devvânî'ye hizmet etti. Öğrenimini tamamlayıp Sultan Bâyezîd'in saltanatında İstanbul'a dönmüş ve müderrislik yapmıştır. Sonra Edirne'de kadı olan Hâtemî'yi, Sultan Bâyezîd kendisine kadı yaptı. Bir ara yeniçeriler ayaklanınca evini yağmaladılar. Bunun üzerine Kazaskerlik görevinden ayrılıp uzlete çekildi. Yavuz Selim tahta çıkınca, kendisini tekrar kazasker yaptı. İhtiyarlıktan dolayı aklî dengesi bozulunca azledildi. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Türkçe şiirleri diğerlerine oranla daha çoktur. Yavuz Selim'e sunduğu Arapça kasidesi, o dönem çok meşhur

⁸⁰ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 207-8, 2000: 230-32; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 312-13; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 307-8; Beyânî, 1997: 74; İsen, 1994: 175-76; Mecdî, 1989: 385-86; Nâil Tuman, c. I: 220; Bursalı, 1333, C. I: 273; Şemsettin Sâmî, 1996, c. III: 1978; İpekten, 1988: 177, 1996: 68.

⁸¹ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 221-23, 2000: 568-69; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 1057; İsen, 1994: 169-70; Nâil Tuman, c. II: 1196-97; Köksal, 2001, C. I: 210, c. III: 2459.

olmuştur. Yavuz Selim, Müeyyed-zâde'nin ölümünden sonra, her zaman; "Rûmda iki kişi var imiş biri Müeyyed-zâde ve biri Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi hayfâ ki birinin pîrligi zemânına irdük ve birinin kadrin bilmeyüp bilmezlik ile kendü elümüzle berg ü bâr-ı vücûdın yile virdük" diyerek sevgisini ve iltifatını göstermiştir.⁸²

Hayâlî (ö. 930/1523): İstanbullu olup, asıl adı Abdulvehhâb'dır. Fâtih dönemi müftülerinden Abdulkerîm Efendi'nin oğludur. Tezkire yazarı Riyâzî'nin dedesidir. Öğrenim görüp Kestelli'den mülâzım oldu. Edirne'de müderrislik, Manisa, Selanik ve Tire'de kadılık görevinde bulundu. Yavuz Sultan Selim, Hayâlî'yi Trabzon'da şehzadeliği sırasında tanımış, kadı iken musahibi ve nedimi yapmıştır. Kardeşleri ile mücadelesi sırasında Selanik kadılığına tayin edilen Hayâlî'yi, sultan olduktan sonra İstanbul'a getirtip, çeşitli iltifatlarda bulunarak başdefterdarlığa tayin etmiştir. Padişahın meclislerine devam etmeye başlayan Hayâlî, onun dert ortağı olmuştur. Çaldıran seferi dönüşünde, Amasya'da kışlanıldığında, yeniçeri isyanı sebebiyle azil edilmesine rağmen, padişahın katında itibarını asla kaybetmemiştir. Kânûnî devri başlarında İzmir kadısı iken ölmüştür. Edirne'de metfundur. Devrinde ilmî eserleri yanında şiiirleri ile de tanınmış şâirlerdendir. Arapça, Farsça ve Türkçe şiiirleri vardır. Hasan Çelebi şiiirlerini över. Âşık Çelebi ise meşhur Hayâlî'ye isnat edilen bazı şiiirlerin gerçekte bu Hayâlî'ye ait olduğunu belirterek örnekler verir. Türkçe *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi vardır.⁸³

Hızrî (ö. 923/1517 veya 924/1518): Bursa müftüsü Ahmed Paşa'nın oğludur. Asıl adı Hızır Beg'dir. Dedesi de kendisi gibi Hızrî mahlasını kullanmıştır. Fakat dedesi şâir olarak fazla tanınmadı. Tahsilini tamamladıktan sonra, Bursa'da müderrislik yapmıştır. Bu görevini bırakarak

⁸² **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 68-9; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 836-42; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 318-25; Beyânî, 1997: 77-8; Riyâzî: 60a-60b; Mecdî, 1989: 308-11; Nail Tuman, c. I: 236-7; Müstakimzâde, 1928: 249-50; Bursalı, 1333, c. I: 255; Sâmî, 1996, c. III: 2007; İpekten, 1988: 192-3; Faik Reşat, trhs.a: 111-2; Uzunçarşılı, 1965: 232; Levend, 1953: 500; Bayrak, 1998: 123.

⁸³ **Kaynaklar:** Âşık Çelebi, 1994, c. II: 866-8; Beyânî, 1997: 89; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 353; Latîfî, 1990: 228, 2000: 252-53; Riyâzî: 67a-67b; Kâtib Çelebi, trhs., c. II: 1571; Mecdî, 1989: 333-4; Sâmî, 1996, c. III: 2070; Süreyyâ, 1311, c. III: 404; Bursalı, 1333, c. I: 357; Nail Tuman, c. I: 260; Muallim Nâcî, 1986: 213; İpekten, 1988: 196, 1996: 68-69; Levend, 1959: 368; Canım, 1995: 87-88; Köksal, 2001, c. I: 212-13, c. III: 3003; Muallim Nâcî, 1986: 213.

Tasavvufa meyletmiş ve Şeyh Emîr Buhârî hazretlerine içtenlikle bağlanmıştı. Bursa'da Zeyniye tekkesine yakın ve yol üzerinde metfundur. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Şiirleri tasavvufîdir. Beyânî, şiirlerinin âşikâne olduğunu söyler.⁸⁴

Hilâlî-i Kazzâz: İstanbul'da doğmuştur. Lakabından da anlaşıldığı gibi esnaf şairlerdendir. Bazı kaynaklara göre babası, bazılarına göre ise kendisi takke yaparak geçimini sağlamaktaydı. Tezkirelerde vücudunun son derece zayıf ve nahif olmasından dolayı Hilâlî mahlasını aldığı kaydedilmektedir. Kaynaklarda ölüm yılı olarak 950/1543-44 ve 990/1582 gibi birbirinden çok farklı iki tarih gösterilmektedir. Mürettep *Divan*'ından başka *Sıfâtü'l-âşıkîn* adlı bir eseri daha vardır. Ayrıca Muhammed-i Hamedânî'nin *Seb'ıyyât*'ını Türkçeye çevirmiştir. Latîfi, gazelde Âhî'nin yolunu takip ettiğini ifade ederken; Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi başta gazelleri olmak üzere şiirlerinin incelik dolu olduğunu zikretmektedirler.⁸⁵

Huzûrî: Gelibolu'da doğan Huzûrî, Yavuz Sultan Selim devrinin sonlarına doğru öldü. Tasavvufa yönelerek uzlete çekildi. Şiirleri tasavvufanedir.⁸⁶

İbrâhîm-i Gülşenî (830/1426 – 940/1533): Diyarbakır'da doğdu. Menakıbında nesebi, Oğuz Ata'ya kadar uzanır. Babası, o henüz iki yaşında iken vefat ettiği için amcasının himayesinde büyüdü ve ilk tahsiline onun yanında başladı. Daha sonra bilgisini arttırmak için Mâverâü'n-nehir'e giderken Tebriz'e uğradı. Tebriz'de iken Uzun Hasan'ın kazaskeri Mevlânâ Hasan, onun sahip olduğu kabiliyetleri fark etti ve yetişmesinde ihtimam gösterdi. Bütün İslâmî ilimleri tam olarak öğrenen Gülşenî, kısa bir süre içinde Uzun Hasan'ın da iltifatını kazandı. Dede Ömer Rûşenî ile görüştü ve ona intisap etti. Daha sonra Rûşenî'den hilafet alarak, Sultan Ya'kub'un Tebriz'de

⁸⁴ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 237-8, 2000: 245-47; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 862; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 340; Beyânî, 1997: 83; Riyâzî: 64b; Mecdî, 1989: 431; Belîğ, 1998: 463; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. I: 196, c. II: 278; Nâil Tuman, c. I: 252; İpekten, 1988: 206.

⁸⁵ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 218, c. III: 3003; Sehî Bey, 1980: 234; Latîfi, 1990: 241-43, 2000: 572-73; Âşık Çelebi, 1994, c. II: ; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 1065-67; Beyânî, 1997: 329-330; İsen, 1994: 285; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 820; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 628; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4743; Bursalı, 1333, c. II: 486, Nâil Tuman, c. II: 1203; TYDK, 1947: 114-15; İpekten, 1988: 209.

⁸⁶ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 244-45, 229-30; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 294-95; İsen, 1994: 175; Nâil Tuman, c. I: 204; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 233; Şemsettin Sâmî, 1996, c. III: 1964; İpekten, 1988: 218.

Rûşenî için yaptırdığı zaviyede kısa bir müddet irşat vazifesinde bulundu. Erdebil hanedanına mensup Şiîlerin ortaya çıkışı, bölgedeki huzur ve güveni bozunca, oğlu Ahmed Hayâlî ile birlikte Diyarbakır'a geldi. Burada fazla kalmayan İbrâhîm Gülşenî, önce Ruha'ya, oradan da Kudüs yoluyla Mısır'a gitti. Tarikatını burada yaymağa başlayan Gülşenî, kısa zamanda büyük şöret kazandı. 1516'da Mısır'ı fetheden Yavuz Sultan Selim, ona bir arsa hediye etti, o da, dostlarının yardımıyla bu arsa üzerinde zaviyesini inşa etti. Adı bütün Mısır'da duyulan İbrâhîm-i Gülşenî'nin dergâhı, yeni müritlerle dolup taşmaya başladı. Şöhretini duyan Kânûnî Sultan Süleymân'ın daveti üzerine İstanbul'a geldi. Bir müddet İstanbul'da kaldıktan sonra, tekrar Mısır'a döndü ve 940/1533 yılında orada vefat etti. İbrâhîm-i Gülşenî'nin Farsça *Dîvânî*⁸⁷ ve *Ma'nevî*⁸⁸ isimli 40.000 beyitlik mesnevisi vardır. Bu mesnevî, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sine nazire ve cevap olarak yazılmıştır. İbrâhîm Gülşenî'nin ayrıca *Kenzü'l-cevâhir*⁸⁹ isiminde, bir kısmı tuyug, bir kısmı rubai olan 7.000 dörtlükten oluşan bir eseri daha vardır.⁹⁰

İdrîs-i Bitlisî: Asıl adı İdrîs'tir. Bitlis asıllı olduğu için bu yere nispetle Bidlîsî nisbesiyle anılır. Şeyh Ömer Yesîr'in tarikatına mensup Hüsameddîn adlı bir sûfnin oğludur. İlk tahsilini babasından alan şâir, ailesiyle Diyarbakır'dan gittiği Tebriz'de tahsiline devam etti. İdrîs-i Bitlisî, önce Akkoyunlular'ın sarayında Uzun Hasan'ın oğlu Yakûb Bey'in maiyetinde kâtip olarak çalıştı. 890/1485'te II. Bâyezîd'e yazdığı bir tebrîk-nâme ile hükümdarın dikkatini çekti. Şâh İsmail'in Safevî saltanatını kurması üzerine 907/1501'de İran'dan Anadolu'ya kaçarak II. Bâyezîd'in maiyetine girdi ve sarayda kaldı. Daha sonra Yavuz Sultan Selim'in maiyetinde İran seferine katılmıştır. İranlılarla yaptığı savaşı kazanmış, Mardin'i fethetmiş, Urfa ve Musul'un ilhakı için görüşmelerde bulunmuştur. Sultan Selim'le Mısır seferine de katılmıştır. Eyüb'de İdrîs Köşkü denilen yerde metfundur. İdrîs-i Bidlîsî'nin *Kasâid*

⁸⁷ Fâtih Kütüphanesi, Nu. 3866; Mehmet Akay, *İbrahim Gülşenî'nin Dîvânı [Metin-Dil Hususiyetleri-Sözlük]*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 1996.

⁸⁸ Bayezit Devlet Kütüphanesi, Nu. 3588.

⁸⁹ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Farsça Yazmalar Nu. 1233.

⁹⁰ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 59-60, 2000: 128-31; Atâ'i, 1989, c. II: 67-8; Kâtip Çelebi, trhs. c. I: 808; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. I: 93; Nâil Tuman, c. II: 857-8; Bursalı, 1333, c. I: 19-20; Şemsettin Sâmî, 1996, c. I: 570; Sâdık Vîcdânî, 1995: 197-99; Terbiyet, 1314: 318-9; TYDK 1847: I/102-3.

ve *Münşeat ve Müraselât*⁹¹, *Tercüme ve Nazm-ı Hadîs-i Erba'în*⁹², *Heşt-behişt*, *Selîm Şâh-nâme*⁹³ gibi tıp, felsefe, kelâm, tasavvuf, ahlâk, fıkıh, hadis, tefsir, tarih ve seyahatle alakalı 28 tane eseri vardır.⁹⁴

İlâhî Bey: Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi, İlâhî Bey'in Kürdistan beylelerinden olduğunu kaydetmişlerdir. Yavuz Sultan Selim, onu, bazı suçlarından dolayı Halep'te idam ettirmiştir. Nevaî tarzında Türkçe şiirleri vardır.⁹⁵

İshak Çelebi (899/1493 - 949/1542): Üsküp'te doğdu. Yaptığı kılıçlarla tanınan bir demirci olan İbrahim Çelebi'nin oğlu olduğundan "Kılıççı-zâde" sanıyla tanındı. İyi bir tahsil görerek Kara Bâlî'den mülazım olduktan sonra, müderrislik yapmaya başladı. Sahn müderrisliği esnasında Yegân-zâde Sinan Çelebi ile geçinemeyerek müderrislikten ayrıldı ve Şam'a kadı tayin edildi. Şam'da vefat etti. İshak Çelebi, kısa bir zaman da olsa, Sultan Selim'in muhitinde bulunmuştur. Üsküp müderrisi iken 923/1517'de Sultan Selim Mısır seferine çıkarken sohbetine dâhil olacak birkaç musahip istemiş. Devlet erkânı, Galata kadısı Nihâlî Cafer Çelebi, Mihaliç kadısı Kadı Buzenî ve Üsküp müderrisi İshak Çelebi'yi tayin etmişler. Fakat el öpmek için padişahın huzuruna bellerinde kılıçları olduğu hâlde girmeleri, padişahı kızdırmış. Sultan önce öldürülmelerini emretmiş, daha sonra affederek denemeğe karar vermiş. Lâkin bunlar lâubali hareketlerine devam etmişler. El öperken kendi önüne geçen Nihâlî'ye kızan İshak Çelebi, onun için bir hicviye yazmıştır. Bunu haber alan Nihâlî, bir beyitle cevap vermiştir. Padişahla satranç oyna-mağa davet edildiklerinde, yine uygunsuz bir kıyafetle sultanın huzuruna

⁹¹ Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Kısım Nu. 1888/3.

⁹² İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Farsça Yazmalar Bölümü Nu. 823.

Süleymaniye Kütüphanesi, Lâlâ İsmail Kısım Nu. 30.

⁹³ Hicabi Kırlangıç, *İdrîs-i Bidlîsî Selîmşâh-nâme [İnceleme – Metin – Çeviri]*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1995; aynı müellif, *İdrîs-i Bidlîsî, Selîm Şah-nâme*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

⁹⁴ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 46; Meccî, 1989: 327-8; Kâtib Çelebi, trhs., c. II: 2043; Hoca, 1992, c. V: 238-9; Müstakimzâde, 1928: 110-1; Süreyyâ, 1311, c. I: 309-10; Bursalı, 1333, c. I: 6-8; Şemsettin Sâmî, 1996, c. II: 811; Nâil Tuman, c. I: 24; Ahmed Rifat Efendi, 1299, c. I: 109-10; Özcan, 1998; Bayrakdar, 1991; Tavakkoli, 1974; Babinger, 1992: 51-5; Karahan, 1952: 10, 1991: 116-8; Taberî, 1372: 427; Bayrak, 1998: 120; Gövsa, trhs.: 187.

⁹⁵ **Kaynaklar:** Âşık Çelebi, 1994, c. I: 151; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 170; Şemsettin Sâmî, 1996, c. II: 1027; Nâil Tuman, c. I: 55.

çıktılar. Satrançtan sonra musahabet başlayıp İshak Çelebi ve Nihâlî yazdıkları müstehcen hicviyeleri okuyunca sabrı tükenen padişah, yol yordam bilmeyen bu kaba saba şahısları hemen geri göndermiştir. İshak Çelebi'nin yayımlanmış Türkçe divanı⁹⁶ vardır. Şiirleri devrinde ve daha sonra rindmeşrep kişiler arasında çok sevilmiş, hemen hemen tüm eğlence, zevk ve safa yerlerinde tekrar tekrar okunmuştur. Tarih düşürmede oldukça başarılı olan İshak Çelebi'nin, divanından başka, Yavuz Sultan Selim'in fetihlerini anlatan *Selîm-nâmesi*⁹⁷, *Risâle-i İmtihâniyyesi* ve *Bursa Şehrengizi*⁹⁸ vardır.⁹⁹

Kâbilî: İstanbulludur. İlim ve tedrisat yolunda iken tasavvufa yönelen Kâbilî, Mekke, Medine, Şam ve Bağdad'ı dolaştı. Anadolu vilâyetlerinde de gezen şair, kulağı sağırlandıktan kısa bir müddet sonra da ölmüştür. Fâ'izî, Yavuz devrinde öldüğünü bildirmektedir. Tezkirelerde şairliği üzerinde yorum bulunmamaktadır.¹⁰⁰

Karaca Paşa: Asıl adı Ahmed'dir. Ergene mütevelliliği yapan şair, Trabzon'da Yavuz Sultan Selim'e defterdar oldu. Yavuz, son derece güvendiği Karaca Paşa'yı, kabiliyet ve zekâsının üstünlüğü dolayısıyla sürekli yanında bulundurmıştır. Sehî Bey, onun görünüşte defterdar olduğunu, ancak aslında Yavuz'un birçok işini gören ve ona destek veren bir yardımcı hüviyetinde bulunduğunu kaydetmektedir. Yavuz'un padişahlığı döne-

⁹⁶ Mehmed Çavuşoğlu – M. Ali Tanyeri, *Üsküplü İshak Çelebi, Divân [Tenkitli Basım]*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1990.

⁹⁷ İsmet Parmaksızoğlu, “Üsküplü İshak Çelebi ve *Selîmnâmesi*”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi Eylül 1951 - Mart 1952*, c. III, sy. 5-6, İstanbul 1953, s. 123-34.

⁹⁸ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 2870 v. 4a-6a; Metin Akkuş, “Türk Edebiyatında Bursa Şehrengizleri-I: İshak Çelebi'nin Bursa Şehrengizi”, *Atatürk Üniversitesi SBE Dergisi: Prof. Dr. Halûk İpekten'in Anısına*, sy. 1, Erzurum 1993, s. 81-85.

⁹⁹ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 250-3, 2000: 171-74; İsen, 1994: 191-3; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 158-64; Beyânî, 1997: 26-7; Aşık Çelebi, 1994, c. I: 135-44; Mecdî, 1989: 468-71; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 775, c. II: 1001; Bursalı, 1333, c. II: 76; Nâil Tuman, c. I: 32-3; Şemsettin Sâmî, 1996, c. II: 903; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. I: 324; BTK, 1986, c. III: 278-81; TYDK, 1947, c. I: 111-2; Babinger, 1992: 60; Levend, 1957: 28-9; Gövsa, trhs.: 191; Külekçi, 1999, c. II: 484-9; Şentürk, 1999: 231-34; İpekten, 1988: 230, 1996: 72-73.

¹⁰⁰ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 220, c. II: 1178-79, 1517-18, c. III: 2529-30; Aşık Çelebi, 1994, c. II: 725-26; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 791; Şemsettin Sâmî, 1996, c. V: 3490; Nâil Tuman, c. II: 817; İpekten, 1988: 237.

minde kendisine sancak verilmiş, büyük beyliklere mutasarrıf tayin edilmiştir. Hakkında bilgi veren tezkire yazarı Sehî Bey, Paşa'nın ilmin her dalında gayret göstermiş âlim ve fazıl biri olduğunu kaydetmektedir.¹⁰¹

Kemâl Paşa-zâde: Asıl adı Şemseddin Ahmed'dir. Dedesi Kemâl Paşa'ya izafeten Kemâl Paşa-zâde veya İbn-i Kemâl adıyla anılmaktadır. Doğum yeri olarak kaynaklarda Amasya, Tokat ve Edirne gösterilmektedir. Ancak çoğu kaynakta 873/1468-69 yılında Tokat'ta doğduğu kayıtlıdır. Süleymân Paşa adlı birinin oğludur. Tahsilini tamamladıktan sonra askeri sınıfa giren Kemâl Paşa-zâde, sonradan ilmiye sınıfına geçti. Mollâ Lutfi'den ders alan şair, çeşitli medreselerde müderrislik yaptı. Bilahare kadılık mesleğine intisap eden Kemâl Paşa-zâde, Edirne kadılığı görevinden sonra Anadolu kazaskerliğine getirildi. Yavuz Selim'in çok sevip saydığı ve hürmet gösterdiği bir âlim olduğu kaynaklarda kayıtlıdır. Sultan Selim devrinde yapılan İran seferinden önce kaleme aldığı Şiilik hakkındaki risale, padişahı pek memnun etmiştir. Mısır seferinde de padişahın yanında bulundu. Bu sefer sırasında, üç yıl kadar Yavuz'un yanından ayrılmayan Kemal Paşa-zâde, gerek padişahı gerekse etrafındakilerden daima hürmet ve itibar gördü. Bu sefer esnasında, padişahın emriyle İbn Tagribirdî'nin *en-Nücûmü'z-zâhire fi-Mülûki Mısır ve'l-kâhire* adlı tarihini tercümeğe başladı ve İstanbul'da tercüme etmeye devam etti. Her gece sabaha kadar çalışıp tercüme etmeye devam eden Kemâl Paşa-zâde, Aşçı-zâde Hasan Çelebi'nin beyaza çektiği kısımları ertesi sabah parça parça padişaha sundu. Kanunî devrinde 932/1525-26 yılında şeyhülislâm olan İbn-i Kemâl, 940/1534 tarihinde, Babinger'e göre 941'in aynı günü ölmüştür. *Türkçe Divân*¹⁰²'ı yayımlanan Kemâl Paşa-zâde'nin en tanınmış ve önemli eseri *Tevârih-i Âl-i Osmân*¹⁰³'üdür. Sa'dî'nin

¹⁰¹ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 223; C. II: 1482; Sehî Bey, 1980: 856; Nâil Tuman, c. I: 16; İpekten, 1988: 18.

¹⁰² Mustafa Demirel, *İbn Kemâl – Divan*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1996.

¹⁰³ İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân [I. Defter]*, haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991; Kemâl Paşa Oğlu Şemsüddin Ahmed, İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân [II. Defter]*, haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991; Kemalpaşazâde (İbn Kemâl), *Tevârih-i Âl-i Osmân [III. Defter]*, haz. Abdullah Satun, İstanbul 2015; İbn Kemâl [Kemalpaşazade], *Tevârih-i Âl-i Osmân [IV. Defter]*, haz. Koji İmazawa, Ankara 2000; İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân [VII. Defter]*, haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991; İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân [VIII. Defter]*, haz. Ahmet Uğur, Ankara 1997.

Gülîstân isimli eserine Farsça nazire olarak yazdığı *Nigârîstân*¹⁰⁴'ından başka Türkçe, Arapça ve Farsça otuz civarında eseri vardır. Tezkireler, özellikle *Yûsuf u Züleyhâ*¹⁰⁵ mesnevisinin meşhur olduğunu kaydederler. Tezkirelerde ilim ve irfanının yanı sıra şiirleri için de mültefit ifadeler yer almaktadır. İbn-i Kemâl'in bir özelliği de şiirlerinde mahlas kullanmamasıdır.¹⁰⁶

Lâmi'î Çelebi (ö. 938/1532): Bursalı olup asıl adı Mahmûd'dur. II. Bâyezîd devri hazine defterdarlarından Osman Çelebi'nin oğlu, tanınmış süsleme sanatçısı Nakkâş Ali'nin torunudur. Tahsilini Bursa'da yaparak zamanın ileri gelen bilginlerinden Molla Ahaveyn ve Çelebi Hasan-zâde'den ders aldı. Önceleri zahîrî bilimler üzerine çalışırken sonradan tasavvufa meylederek Nakşibendî tarikatı şeyhlerinden Seyyid Ahmed-i Buhârî'ye intisap etti. Şeyh Emîr Buhârî'ye olan hayranlığı ve bağlılığı hayatı boyunca devam etti. Ancak bir ara İlhâmî Efendi aracılığıyla Gülşenî tarikatına intisap etse de gerçek kişiliğini Nakşibendî tarikatında bulmuş, daha sonra bu tarikatın şeyhlerinden olmuştur. Hayatı boyunca resmî görev kabul etmeyen şâir, eserlerinden elde ettiği gelire geçimini sağladı. Bursa'da 938/1532'de vefat etti. Lâmi'î Çelebi, edebî muhitlerde telif eserlerinden çok yaptığı tercümelemlerle tanındı. Arapça ve Farsçayı çok iyi bilen Lâmi'î, İstanbul'da bulunmadığı hâlde Yavuz Selim'in takdirini kazanmış ve himayesinde bulunmuş şairlerdendir. *Hüsn ü Dil* isimli eserini Yavuz'a takdim eden şâir, bunun karşılığında 35 akçe ulufe aldı. Daha sonra *Ferhâd-nâme*'sini yine padişaha sunmuş, bunun karşılığında da kendisine Bursa'da bir köy verilmiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde şöhrat kazanmaya başlamış, özellikle Kanûnî Sultan Süleymân devrinde padişah ve devlet erkânının teşvikiyle otuz yakın

¹⁰⁴ Mustafa Çiçekler, *Kemal Paşa-zâde ve Nigârîstân'ı*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1994.

¹⁰⁵ Mustafa Demirel, *Kemâl Paşa-zâde, Ahmed bin Süleymân Şemse'd-dîn Yûsuf u Züleyhâ [Transcription and Facsimile Edition of the Manuscript Süleymaniye Lala İsmail Efendi 621]*, Harvard 2004; aynı müellif, *Kemal Paşazâde, Yûsuf u Züleyhâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.

¹⁰⁶ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 224-25, c. III: 3005; Sehî Bey, 1980: 92-93; Latîfi, 1990: 96-100, 2000: 159-62; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 112-23; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 122-34; Beyânî, 1997: 21-23; Mecdî, 1989: 381-85; Müstakîmzâde, 1978: 16; Kâtib Çelebi, trhs., c. II: 1976; Bursalı, 1333, c. II: 223; Şemsettin Sâmî, 1996, c. V: 3886; Fâik, 1309b; Uğur, 1981, 1987, 1987a, 1988; Saraç, 1995; Canım, 1995: 109-15; Nâil Tuman, c. I: 10; Ahmed Rifat Efensi, 1299-, c. IV: 150; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. 197; Gibb, 1999: 521-30; Şentürk, 1999: 207-13.

eser tercüme etmiştir. Bu çevirilerin hemen hepsine çeşitli ilaveler yapmıştır. Yaptığı bu çevirilerin belli bir bölümü Câmî'nin eserlerinden yapıldığı için Câmî-i Rûm sanıyla tanınmıştır. Lâmi'î'nin *Divân*¹⁰⁷,¹⁰⁸ indan başka *Şehrengîz*¹⁰⁸, *Salâmân u Absal*¹⁰⁹, *Şem' u Pervâne*, *Gûy u Çevgân*¹¹⁰, *Ferhâd u Şîrîn*¹¹¹, *Vâmık u Azrâ*¹¹² ile *Vîs ü Râmin*¹¹³ adlı mesnevileri ile Câmî'den çevirdiği *Nefahâtü'l-üns*¹¹⁴ isimli biyografik eseri, *Letâ'if-nâme*¹¹⁵, *Şerefü'l-insân*¹¹⁶, *İbret-nümâ*¹¹⁷ ve *Hüsn ü Dil*¹¹⁸ adlı mensur eserleri en tanınmış eserleridir. Şairin bunlardan

¹⁰⁷ H. Bilen Burmaoğlu, *Lâmi'î Çelebi Divânı [Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânı'nın Tenkidli Metni]*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1983; aynı müellif, *Bursalı Lâmi'î Çelebi Divânı'ndan Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

¹⁰⁸ Mustafa İsen - Hamit Burmaoğlu, "Lâmi'î'nin Bursa Şehrengizi", *Yedi İklim*, c. 5, sy. 40, Temmuz, İstanbul 1993, s. 103-5.

¹⁰⁹ Erdoğan Uludağ, *Vak'aya Dayalı Bir Eser Olarak Lâmi'î Çelebi'nin Salâmân u Absâl Mesnevisi [İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme]*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1997; Sabiha Gürkan, *Lâmi'î Çelebi'nin Ebsâl ü Salâmân Mesnevisi ile Mollâ Câmî'nin Salâmân Mesnevisinin Karşılaştırılması*, Mezuniyet tezi, İÜ Edebiyat Fakültesi, 1954.

¹¹⁰ Nuran Tezcan, *Lâmi'î'nin Hayatı-Eserleri-Gûy u Çevgân Mesnevisi [İnceleme-Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1976; aynı müellif, "Lâmi'î'nin *Gûy u Çevgân Mesnevisi*", *Ömer Asım Aksoy Armağanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 201-25; aynı müellif, *Lâmi'î's Gûy u Çevgân Supplementband 35*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart 1994.

¹¹¹ Hasan Ali Esir, *Bursalı Lâmi'î Çelebi: Hayatı - Edebî Kişiliği - Ferhat-nâme'nin Tahlili ve Tenkitli Metni*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1999; Abdülkadir Erkal, *Lâmi'î Çelebi: Ferhâd u Şîrîn [İnceleme - Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1997.

¹¹² Gönül Ayan, *Lâmi'î, Vâmık u Azrâ [İnceleme-Metin]*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1998.

¹¹³ Fatma Zehra Kavukçu, *Lâmi'î Çelebi'nin Vîs ü Râmin'i [İnceleme-Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa 1994.

¹¹⁴ Abdurrahmân Câmî, *Nefehâtü'l-üns min-Hazarâti'l-kuds*, Terceme ve Şerh: Lâmi'î Çelebi; Giriş: Süleyman Uludağ, Marifet Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul 1993.

¹¹⁵ Saim Sakaoğlu, "Bursalı Lâmi'î'nin *Letâ'if*indeki Hayvan Masalları", *Journal of Turkish Studies, In Memorium Ali Nihat Tarlan*, yayınlayanlar: Şinasi Tekin - Gönül A. Tekin, vol. 3, 1979.

¹¹⁶ Sadettin Eğri, *Lâmi'î'nin Şerefü'l-insân'ı*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1997.

¹¹⁷ Salih Gülerer, *Lâmi'î Çelebi-İbretnumâ [İnceleme - Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1988.

¹¹⁸ Dvorak, Rudolf, *Hüsn ü Dil Persicha Allegorie von Fettâhî aus Nisapur* hrsg. Übers und erklart und Mit Lâmi'î's Türkischer Bearbeitung Verglichen, Denkschriften der

başka Türkçe, Arapça ve Farsça manzum ve mensur otuzun üzerinde eseri bulunmaktadır.¹¹⁹

Likâyî: İstanbulludur. Yavuz'un meddahlarından olup sahafılık yapan şairin hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Sehî Bey, şairin bilgili, olgun, fakat öksürük rahatsızlığı olan bir kimse olduğunu kaydetmektedir. Yavuz devrinde ölmüştür. Hakkında çok az bilgi bulunan şair için Latîfi, kendi hâlinde bir şair olduğunu ve şiirlerinin irfan sahipleri katında makbul olmadığını söylemektedir.¹²⁰

Lütfî Paşa: Yavuz Sultan Selim'in terbiyesinde yetişmiş kullarından olup katında çok makbul tutulmuştur. Vezirliği döneminde, özellikle İstanbul'da, âdet hâline gelen bazı bid'atları ortadan kaldırdı. Sehî Bey, güzel şiirleri olduğunu kaydeder.¹²¹

Mâyîlî: Mecnûn tabiatlı, ancak iyi biridir. Kazvînî, Yavuz Selim döneminde Anadolu'da bulunduğunu kaydetmektedir. Burada frengi hastalığına yakalanmıştır. Kazvînî, Hz. Ali ve ailesine muhabbetinin yok olduğunu söylendiğini, eğer bu doğru ise, iyi bir kişi olmadığını belirtir.¹²²

Medhî: Amasya Ladik'te doğdu. Hacı Musa sanıyla tanınmıştır. Kaside ve gazelleri toplanıp mürettep bir divan hâline getirilmiştir. Yavuz Selim döneminde yaşayan Medhî'nin şiirleri dinî mahiyettedir.¹²³

Akademia, Wien 1839; Ülkü Ayan, Lâmi'î Çelebi'nin Hüsn ü Dili [İnceleme-Metin], Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1987.

¹¹⁹ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 104; Latîfî, 1990: 280-3, 2000: 475-80; İsen, 1994: 266-7; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 381-8; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 830-4; Beyânî, 1997: 237-8; Riyâzî: 127b-128a; Belîğ, 1998: 176-80; Mecdî, 1989: 431-3; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 666, 808, c. II: 996, 1044, 1064, 1066, 1123, 1258, 1524, 2045; Şemsettin Sâmî, 1996, c. V: 3973-4; Nâil Tuman, c. II: 873-4; Ahmed Rifat Efendi, 1300, c. VI: 131-2; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 415, c. IV: 86-7; Muallim Nâcî, 1986: 311; Bursalı, 1333, c. II: 492-5; Fâik, 1309a; TYDK, 1947, c. I: 98-100; Ayan, 1994; Gülerer, 1988; Karahan, 1964; Kut, 1976; Tezcan, 1979; Levend, 1957: 25-7; Gölpınarlı, 1954: 20, 89-90; Gövsa, trhs.: 228; Külekçi, 1999, c. I: 27-33, 412-8, c. II: 74-80, 269-77, 279-99, 478-83; BTK, 1986, c. III: 247-57; c. IV: 141-7; Şentürk, 1999: 187-91.

¹²⁰ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 230, c. II: 913, 1557, c. III: 1789, 2877; Sehî Bey, 1980: 174; Latîfî, 1990: 294-95, 2000: 490-92; Nâil Tuman, c. II: 891.

¹²¹ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 65-66.

¹²² **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 73, 248; 1961: 106.

¹²³ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 302-3, 2000: 496-97; Nâil Tuman, c. II: 944; İpekten, 1988: 278.

Mesîhî (ö. 918/1512): Üsküp yakınlarındaki Priştine’de doğdu. Asıl adı, Sehî Bey’de Mesih, diğer tezkirelerde ise İsa şeklinde geçmektedir. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarını Rumeli’de geçiren şâir, düzenli bir eğitim görebilmek için İstanbul’a geldi ve orada medrese eğitimine başladı. Bu arada hat dersleri aldı ve dönemin hat ustaları arasında yer aldı. Sehî Bey’e göre Mesîhî, medrese tahsilini bırakarak sipahi oldu. Güzel yazı yazmadaki ustalığı sayesinde Hadım Ali Paşa’nın divan kâtibi oldu. Hadım Ali Paşa’nın vefatından sonra hamisiz kalan şâir, ömrünün kalan kısmını yokluk içerisinde geçirdi. 918/1512’de vefat eden Mesîhî, döneminin üstat şairlerindedir. Âşık Çelebi, onu Zâtî’ye tercih eder. Mesîhî, Bâkî üzerinde de etki bırakmıştır. Nitekim *Bahariyyesi* Bâkî tarafından tanzîr edilmiştir. Mesîhî’nin Türkçe divanından¹²⁴ başka manzum *Şehrengîz*¹²⁵ ile mensur *Gül-i Sad-berg*¹²⁶ isimli Türkçe eserleri vardır. Mesîhî’nin divanında Yavuz Selim övgüsünde bir kaside bulunmaktadır.¹²⁷

Mîr Ayânî-i Şîrâzî: Seyyiddir. Derici mesleğine mensuptur. Bir zaman kalenderlik yapmış, bir zaman da Anadolu’da bulunmuş, Yahudiler mahallesinde oturmuştur. Hoş görünüşlü bir Yahudi çocuğu devamlı onun hizmetinde bulunmuş. O çocuk, onun sohbetinden dolayı Müslüman olduğundan dolayı ona “Seyyid-i Yehûdân (Yahudilerin efendisi)” denmiştir. Fazıl bir kimse olup irticâlen şiir söylemeye muktedirdir.¹²⁸

¹²⁴ Mine Mengi, *Mesîhî Divânı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1995; İrfan Morina, *Rumeli Şairi Priştinelî Mesîhî : hayatı, sanatı ve eserleri*, İstanbul 2004.

¹²⁵ Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Nu. 483/2; Ahmet Atillâ Şentürk, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s. 138-40.

¹²⁶ İ. Çetin Derdiyok, *15. Yüzyıl Şâirlerinden Mesîhî’nin Gül-i Sad-berg’i*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana 1994.

¹²⁷ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 190; Latîfî, 1990: 310-3, 2000: 498-500; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 898-902; Beyânî, 1997: 263-5; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 422-6; Riyâzî: 134a-134b; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 814, c. II: 1068; Süreyyâ, 1311, c. IV: 369; Nâil Tuman, c. II: 955-6; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4286; Müstakimzâde, 1928: 566; Bursalı, 1333, c. II: 410; Fâik, trhs.: 245-53; Eren, 1976, 1976a; Mengi, 1974, 1986, 1990; TYDK, 1947: 87-8; Levend, 1957: 17-8; Gölpınarlı, 1954: 18, 78-9; Bayraktareviç, 1977; Külekçi, 1999, c. II: 468-72; Köksal, 2001, c. I: 235-36; Gibb, 1999: 445-66; İpekten, 1988: 285.

¹²⁸ **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 392; Hayyâmpûr, 1368, c. II: 660; Kartal, 2000: 35.

Muammâyî: Tireli olup asıl adı Ali'dir. Çok küçük yaşta ailesi Selanik'e göç ettiği için oraya yerleşmiştir. Muamma ilmiyle çok uğraşmış çalıştığı için bu mahlası aldı. Ömrünü seyahatlerle geçiren Muammâyî, gezdiği yerlerden epeyce kitap toplamıştır. Farsçası ve lügat bilgisi çok iyidir. Rumeli'deki Mihalli, Yahyalı, Evrenoslu ve Turhanlı beylerinin himayesini kazanmıştır. Muammada, Emrî'ye kadarki en büyük isimdir. Acem'den gelen muamma ustaları ile padişahın huzurunda hem çeşitli muammalar söylemiş hem de onlarla yarışmıştır. Ayrıca yazdığı *Muamma Risalesi*'ni Yavuz'a takdim etmiştir. Hatta tarihlerden de muammalar çıkarmayı başarmıştır. Bütün bunları gören Yavuz, bu ilmin kendi memleketinde de üstatlarının yetiştiğine memnun olmuş, şaire çok iltifat etmiş, ayrıca 300 flori ihşanda bulunmuştur. Tuna kıyısında Ruscuk kasabasında bir zaviye yaptıran Muammâyî, geri kalan ömrünü orada geçirmiştir.¹²⁹

Nasûhî: Edirne'de doğdu. Önce attarlık sonra hekimlik yaptı. Yavuz Selim döneminde Edirne darüşşifasında başhekimliğe terfi etti. Astroloji ile uğraşanların anlam çıkarmalarına yarayan ve Takvîm-i Nasûhî adını verdiği bir takvim icat etti. Sehî Bey, Nasûhî'nin nefis denebilecek gazellerinin bulunduğunu kaydeder.¹³⁰

Nazmî: Edirneli olup asıl adı Mehmed'dir. Ahkâm kâtipliğinden sonra sipahi oldu. Sipahi olarak Yavuz'un İran ve Mısır seferlerine katıldı. 930/1523-24 yılına kadar yazılan nazireleri *Mecma'u'n-nezâ'ir*¹³¹ adıyla toplayıp kendi nazirelerini de eklemiş ve Kanunî'ye sunmuştur. Vahid-i

¹²⁹ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 321-22, 2000: 501; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 429-33; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 913-15; Beyânî, 1997: 267; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4329; Nâil Tuman, c. II: 966; İpekten, 1988: 294, 1996: 79.

¹³⁰ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 175-77; Âşık Çelebi, 1994: c. II: 465-66; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 991-92; Beyânî, 1997: 294-95; Nâil Tuman, c. II: 1062; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4579; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 555; İpekten, 1988: 321; Beyzadeoğlu, 1994; Canım 1995: 101-2

¹³¹ M. Fatih Köksal, *Edirneli Nazmî Mecma'u'n-nezâ'ir [İnceleme-Tenkili Metin]*, 3 cilt, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2001.

Tebrîzî'nin *Risâle-i Arûz*'undaki vezinlerden her biri için elif kafiyesinde birer gazel yazmış ve yeni bahirler icat etmiştir. Ayrıca *Türkçe Divan*'ı¹³² vardır.¹³³

Necmî-i Rûmî: Astronomi ilmiyle ve falcılıkla uğraştı. Latîfî, söz ustası, nüktedan, hezel söyleyen, nazik ve zarif bir kimse olarak nitelendirdiği Necmî'nin, şiiirlerinin kötü olmadığını söyler. Yavuz Selim'e birkaç tane gazel sunmuştur.¹³⁴

Nehârî: Prizrenli olup şâir Sa'yî'nin kardeşidir. Tahsilini memleketinde yaptı. II. Bâyezîd ve Yavuz Sultan Selim devri şairlerindedir. Kaynaklar, vaktini gece gündüz ibadetle geçiren ve kendi hâlinde biri olduğunu kaydetmektedir. Hattatlığı da olan Nehârî, Prizren'de kabiliyetli gençlere şiiir ve nesirde hocalık etmiştir.¹³⁵

Neşrî: Bursalı olup asıl adı Mehmed'dir. Eğitimi tamamlandıktan sonra, Bursa'da müderrislik yaptı. Sultan Bâyezîd devri sonlarına kadar *Cihân-nümâ* veya *Tevârîh-i Âl-i Osmân* yahut da *Neşrî Tarihi*¹³⁶ olarak anılan

¹³² Ziya Avşar, *Edirneli Nazmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Türkî-i Basit ve Gazeller Dışındaki Nazım Şekil ve Türleri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1998; Sibel Üst, *Edirneli Nazmî Divanı [İnceleme-Metin]*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011; Savaş Turgut, *Edirneli Nazmî, Divân-ı Türkî-i Basit [İnceleme-Metin-Sözlük-Adlar Dizimi]*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2001; M. Fatih Köksal, "Orjinal Bir Şâir: Edirneli Nazmî ve *Divân*'ına Yeni Bakışlar", *Bilg*, sy. 20, 2002, s. 101-124; M.Fatih Köksal, "Edirneli Nazmî'nin Yayımlanmamış Türkî-i Basit Şiiirleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, nr. 15, 2004, s. 63-82; Güler Doğan Averbek, *Edirneli Nazmî Divânı'ndan Seçmeler*, Ankara 2018).

¹³³ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 326-29, 2000: 535-38; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 468-70; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 996-97; Beyânî, 1997: 296-97; İsen, 1994: 279; Nâil Tuman, c. II: 1067-68; Bursalı, 1333, c. II: 436; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 560; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 817; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4589; İpekten, 1988: 327; Canım, 1995: 133-37; Atsız, 1934; Avşar, 1998.

¹³⁴ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 337-38, 2000: 523; Nâil Tuman, c. II: 1035.

¹³⁵ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 338, 2000: 540; Âşık Çelebi, 1994, c. 482-83; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 1011-12; Beyânî, 1997: 304; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 818; İsen, 1994: 282; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 596; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4624; Bursalı, 1333, c. II: 435; Nâil Tuman, c. II: 1117; İpekten, 1988: 333.

¹³⁶ Mehmed Neşrî, *Kitâb-ı Cihânnümâ Neşrî Tarihi*, Ankara 1949-1957; Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ [Osmanlı Tarihi (1288-1425)]*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2014; Mehmed Neşrî, *Aşiretten İmparatorluğa Osmanlı Tarihi (1288-1425)*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2011.

Türkçe umumî bir dünya tarihi kaleme aldı. Şiirleri tanınmamıştır. Latîfî, halkın çoğunun Yavuz Selim'e isnat ettiği şu beytin Neşrî'ye ait olduğunu kaydetmektedir: *Geçmek için seyl-i eşkümden hayâlün leşkeri / Bir direkli iki gözlü köprüdür kaşım benim.*¹³⁷

Nihâlî: Bursalı olup asıl adı Cafer'dir. Medrese eğitimini tamamladıktan sonra, Plevne ve İstanbul'da müderrislik ve Galata kadılığı yapan Nihâlî, Murâd Paşa Medresesi'nde çalışmasından dolayı Muradiye Caferi lakabıyla tanındı. Sehî Bey, Galata kadısı iken emekli olan şâirin, vezirler ve komutanlarla devamlı görüşme içinde olduğunu belirtmektedir. Galata kadılığı görevinde iken Yavuz'un meclisine de girme imkânına kavuştuğu kaynaklarda zikredilmektedir. Padişahla birlikte Şah İsmail üzerine yapılan sefere de katılmıştır. 949/1542/43, Belîğ'e göre ise 950/1543/44 senesinde öldü. Sehî Bey, şiirde kendine has bir tarzı ve üslubu olduğunu, kendine ait bir yeteneği bulunduğunu, latife yollu yazdığı şiirlerin Türkçede değil, Arap ve Fars dillerinde bile benzeri görülmediğini ifade etmektedir. Latîfî ise şiirlerini latife ve sanat dolu olduğunu ve halk arasında meşhur olduğunu bildirir. Âşık Çelebi de hicivde çok başarılı olduğunu şairin başından geçen çeşitli hikâyelerle birlikte aktarır.¹³⁸

Nihânî (ö. 925/1519): Asıl adı Fâzıl'dır. Kuloğullarından olup Arnavut asıllıdır. Mühtedi olduğu için kendisine Nacak Nihânî¹³⁹ lakabı takılmıştır. Hacı Hasan-zâde'ye danışmendlik yaptı ve ondan mülâzım oldu. Hacı Hasan-zâde'nin yaptırdığı medresede müderrislik yaptı. İstanbul'da Mustafa Paşa Medresesi'nde müderris iken seyyidler ve şeyhlerle dostluk kurup görevinden ayrılan Nihânî, 925/1519'da hacca gitti ve Medine'de vefat etti. *Divan*'ı vardır. Sehî Bey, ehl-i ilm arasında meşhur biri olduğunu kaydeder.

¹³⁷ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 341-42, 2000: 527-28; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 464; İsen, 1994: 182; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4577; Bursalı, 1333, c. III: 150; Nâil Tuman, c. II: 1059; İpekten, 1988: 336.

¹³⁸ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 246-47; c. II:, 1043, c. III: 1878, 2340, 2509-10, 2661, 2818-19; Sehî Bey 1980: 155-56; Latîfî, 1980: 343-45, 2000: 540-41; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 483-96; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 1015-17; Beyânî, 1997: 305-6; İsen, 1994: 182-83; Mecdî, 1989: 473-75; Belîğ, 1998: 511-12; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4624; Nâil Tuman, c. II: 1118; İpekten, 1988: 340, 1996: 74.

¹³⁹ Nitekim kendisi de, kendine takılan bu lakabı, şu beytinde zikretmiştir: "Nihânîye nacak dirler velâkin gerçek iydürler / Havâric boynun urmaga Ebû Müslim nacagıdır"

Kaside, tarih ve muammalarıyla tanındığı gibi kendi muammalarını da çözen bir şairdir.¹⁴⁰ Halep ile Şam'ın Yavuz Selim tarafından fethedilmesine bir mısraı muamma bir mısraı tarih olan musammat bir kaside söylemiştir. Bunun üzerine sultan, Latîfî'ye göre, hem terfisini uygun görmüş hem de çeşitli ihсанlarda bulunmuştur. Latîfî, onun Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'nezâ'ir*'inde geçen zemin şiirinin avam tarafından Yavuz Selim'e isnat edildiğini belirtmektedir.¹⁴¹

Nişânî (ö. 975/1567): Tosya'da doğdu. Asıl adı Mustafa Çelebi olup Koca Nişancı sanyla tanındı. Kadı Celâl'in oğludur. İlk tahsilini memleketinde yaptı. Daha sonra İstanbul'a giderek tahsilini orada tamamladı ve devlet hizmetine girdi. Özellikle "dîvânî" yazıdaki mahareti, onun mesleğinde yükselmesine neden oldu. Yavuz Selim zamanında, Pîrî Paşa'ya; Kânûnî döneminde ise, Mısır'a atanan veziriazam İbrahim Paşa'ya tezkireci oldu. Mısır'dan döndüğünde Reisü'l-küttâb tayin edildi. Bağdat seferinde Kânûnî'ye nişancı olan Nişânî, 24 sene bu görevde bulunduktan sonra, kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Sonra Kânûnî'nin Sigetvar seferine katıldı ve Tuğra-keşlik vazifesinde bulundu. Daha sonra Eyüb'de bağ, bahçe, cami ve hamam yaptırarak hayatını burada devam ettirdi. 965/1568'de vefat etti. Kabri Eyüb'dedir. Nişânî'nin Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Kaynaklar şiirlerini över ve inşâda başarılı olduğunu belirtir. Nişânî'nin *Tabakatü'l-memâlik fi-Derecâtü'l-mesâlik*¹⁴², *Enîsü's-selâtin ve Celîsü'l-havâkîn* ve *Selîm-nâme*¹⁴³ isimli mensur eserleri vardır.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Bak. Kemal Yavuz, "Nihânî'nin Yavuz Sultan Selim İçin Yazdığı Muamma Kasidesi ve Çözümü", *Türk Dili Edebiyatı Dergisi*, c. 8, s. 547-583, İstanbul 1998.

¹⁴¹ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 181; Latîfî, 1990: 345-47, 2000: 541-42; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 497; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 1017-19; Beyânî, 1997: 308-9; İsen, 1994: 183; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 596; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 4624; TYDK 1947: I/93-94; Tuman, c. II: 1120-21; İpekten, 1988: 341, Köksal, 2001, c. I: 247, c. III: 3010.

¹⁴² P. Kappert, *Celâl-zâde Mustafa, Tabakatü'l-memâlik ve Derecâtü'l-mesâlik*, Wiesbaden 1981; Funda Demirtaş, *Celâl-zâde Mustafa, Tabakatü'l-memâlik ve Derecâtü'l-mesâlik*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2009.

¹⁴³ Ahmet Uğur - Mustafa Çuhadar, *Celâl-zâde Mustafa, Selîm-nâme*, İstanbul 1997.

¹⁴⁴ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 79-81; Latîfî, 1990: 354-5, 2000: 529-32; Ahdî, 1996: 246-9; Âşık Çelebi, 1994: 461-4; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 988-91; Beyânî, 1997: 293-4; Riyâzî: 140b; Atâ'î, 1989, C. II: 113-4; Kâtib Çelebi, trhs., c. II: 1108, 1728; Bursalı, 1333, c. III: 37-9; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4577; Nâil Tuman, c. II: 1058-9; Mehmed

Penâhî: Acem Nakkâş Şâh Kulu'nun mahlasıdır. Sultan Bâyezîd zamanında Tebrîz'den Amasya'ya gelerek Şehzâde Ahmed'in maiyetine katıldı. Yavuz Selîm'in cülusundan sonra İstanbul'a geldi. Kânûnî devrinde nakkâş başı oldu. Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Ahdî şiir kabiliyetinin iyi olduğunu kaydetmektedir.¹⁴⁵

Pîrî Paşa (ö. 939/1532): Konya Karaman'da doğdu. Hz. Ebubekir'in neslindedir. Tahsilini tamamladıktan sonra Galata'ya kadı, Sultan Mehmed Camii'ne müteveli, Sultan Bâyezîd'in hazine defterdarı oldu. Yavuz Selim'in daima yanında bulundu, Çaldıran seferine katıldı ve bu seferde gösterdiği yararlılıktan dolayı devlet idaresinde en yüksek mevkie kadar yükselerek vezirlik yaptı. Amasya'da yeniçeriler tarafından çıkartılan isyanda evi yağmalandı, İstanbul'a döndüğünde yapılan tahkikatın sonunda vezirlikten azledildi ve bir müddet Yedikule'de hapsedildi. Yavuz Selim, Mısır seferine çıktığında onu İstanbul muhafızı tayin etti ve bu sefer sırasında öldürülen Yunus Paşa yerine Şam'a davet edilerek sadrazam oldu. Şiirlerinde atasözü ve deyimlere yer verdi. Şairlere büyük değer veren Pîrî Paşa, mahlas olarak bazen Remzî bazen de adını kullanmıştır. Silivri'de namına mensup camii haziresinde metfundur. Yavuz gibi sertliği ile tanınmış bir padişaha iki yıl veziriazamlık etmesi, onun olgunluğuna ve dirayetine delil sayılır.¹⁴⁶

Refikî: Fâ'izî'ye göre Edirneli, diğer kaynaklara göre Amasyalıdır. Yazısının güzelliğinden dolayı, ilim tahsilini tamamladıktan sonra kâtipliğe başladı. II. Bâyezîd ve Yavuz dönemlerinde divan kâtipliği yapan Refikî, devlet adamlarından rağbet gören biri iken yaşlanınca tevliyetle görevlendirildi. Aynı zamanda hattat olan şâir, 939/1533-34 tarihinde Edirne'de dârü'l-hadis tevliyetindeyken vefat etti. Latîfî, çok sayıda kaside, kıt'a ve rubaisinin

Süreyyâ, 1311, c. IV: 375; Müstakimzâde, 1928: 525; Ahmed Rifat Efendi, 1300: 83; Haskan, 1993, c. I: 75.

¹⁴⁵ **Kaynaklar:** Ahdî, 1996: 340-1; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 199-201; Nail Tuman, c. I: 119; Köksal, 2001, c. I: 251.

¹⁴⁶ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 62-63; Latîfî, 1990: 369-70, 2000: 276-77; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 773; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 417-19; Beyânî, 1997: 104-5; Atâ'î, 1989: 103; Şemsettin Sâmî, 1996, c. II: 1585, c. III: 2299; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 43; Bursalı, 1333, c. II: 111; Nâil Tuman, c. I: 372; İpekten, 1988: 359, 1996: 66-67; Turan, 1997.

bulduğunu söylemektedir. Tezkirelerde özellikle bir terci-bendi¹⁴⁷ çok övülmüştür.¹⁴⁸

Revânî: Edirneli olup asıl adı İlyâs Şücâ'dır. II. Bâyezîd devrinde Edirne'den İstanbul'a gelen şâir, yazdığı şiirleriyle padişahın dikkatini çekmiş ve onun meclislerinde bulunmaya başlamıştır. Bu dönemde, Surre emniğine getirildi, ancak zimmetine para geçirdiği iddiasıyla bu görevinden alınca, Trabzon'da şehzade olan Yavuz Selim'e sığındı. Yavuz Selim'le beraber İstanbul'a gelen Revânî, Yenibahçe'de otağ kurulduğunda Müeyyedzâde ve Abdî Çelebi'nin yanında at üzerinde hararetle padişahı medh ü sena etmiş, hatta sevincinden boynundaki tülbendi çıkarıp havaya atmıştır. Yavuz'un cülusundan sonra ikbali açılan şâir, matbah kâtibi, matbah emini ve Surre emini görevlerine getirildi. Yavuz'un gerçekleştirdiği Mısır seferinde musahip olarak yanında bulundu. Bu süreçte padişaha sunduğu "berf" redifli bir kaside, bu sıcak iklimde garip karşılanıp padişahın hoşuna gitmeyince, aynı sefere iştirak etmiş olan Sücûdî bir beyit söylemiş, Revânî de bu latifeye, o sıralarda ihtiyarlıktan beli iki kat olmuş Sücûdî'nin bu hâlini telmih ederek şu cevabı vermiştir: *Yüzün tokunmaduk yir yok cihânda / Anuçün didiler sana Sücûdî*. 930/1523-24 tarihinde İstanbul'da öldü. İçkiye olan aşırı düşkünlüğü tezkirelerde çeşitli maceralarıyla birlikte anlatılan Revânî, ömrünün sonuna doğru tövbe etmiş ve kendini ibadete vermiştir. Tezkirelerde *Divan*¹⁴⁹ ve *İşret-nâme*¹⁵⁰ adlı mesnevisinden bahsedilirken, *Osmanlı Müellifleri*'nde Hamse'si ve *Câmî'ü'n-nasâyih* adlı bir eseri olduğu ileri sürülmektedir. Tezkire yazarları, devrin birçok şâiriyle müşâerede bulunan Revânî'nin şiirlerini ince, latif, eşsiz ve kusursuz bulmaktadırlar. Sehî Bey, bazı şâirlerin

¹⁴⁷ Hanife Koncu, "Refikî ve Tercî'-bendi", *Osmanlı Araştırmaları [Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-III]*, sy. 27, 2006, s. 255-280.

¹⁴⁸ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c I: 253, c. III: 3011; Sehî Bey, 1980: 191; Latîfî, 1990: 367-69, 2000: 274-76; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 770-73; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 412-13; Beyânî, 1997: 103; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 790; Müstakimzâde, 1928: 205, Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 413; Nâil Tuman, c. I: 371; İpekten, 1988: 377.

¹⁴⁹ Ziya Avşar, *Revânî Dîvânı [Tenkidli Metin]*, Niğde 2000; Ali Nihad Tarlan, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri: Revânî-Hayretî, Hâverî-Ahî-Peyâmî-Sânî*, İstanbul 1949, s. 3-22; Samiye İnceoğlu, *Revânî Dîvânı'nın Edisyon Kritik ve Transkripsiyonu*, Bitirme tezi, İstanbul 1961.

¹⁵⁰ Rıdvan Canım, *Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

şairlerinin manalarını değiştirerek kendi şiirleri arasında gösterdiği gerekçeyle hırsızlıkla suçlandığını belirtmektedir. Sultan Selim devrinin büyük şairlerinden sayılan Revânî, padişah adına gül, serv, berf, benefşe redifli kasidele yazmıştır. Ayrıca *İşret-nâme*'sini Yavuz Selim'e takdim etmiştir.¹⁵¹

Sabâyî: Edirneli olup asıl adı Hayreddîn'dir. Şeyh Vefâ Hazretleri'nin hizmetinde bulundu. Kaynaklarda, özellikle şiir ve aruz bilgisinin çok iyi olduğu kaydedilmektedir. Acem şâirlerinin şiirlerini inceleyen Sabâyî, Türkî-i Hindistânî diye anılan Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin *Deryâ-yı Ebrâr* ve Nişaburlu Kâtibî'nin *Şütür u Hücre* adlı kasidelerine nazire yazmıştır. Mürettep Türkçe divanı olan şâirin, Koca Davud Paşa'nın Bosna Beylerbeyi-ken yaptığı kazaları anlatan 15.000 beyitlik bir manzumesi ile Üveysü'l-karânî hakkında *Üveys-nâme*¹⁵²'si vardır.¹⁵³

Sa'dî Çelebi (ö. 922/1516): Amasyalıdır. Tâcî Bey'in oğlu, Nişancı Cafer Çelebi'nin biraderidir. Babasının isminden dolayı Tâcî-zâde sanyla tanındı. İyi bir öğrenim gören Sa'dî Çelebi, özellikle Arapçayı çok iyi öğrenmiştir. Tahsilini tamamladıktan sonra, müderrislik yaptı. Sahn müderrisliğine kadar yükseldi ve bu görevindeyken emekliye ayrıldı. Âşık Çelebi'ye göre Yavuz Selim'le katıldığı Mısır seferinde öldü. Yavuz Selim, Mısır sultanı Kansu Gavri'ye bir mektup göndermek gerektiğinde; “Şimdi Cafer Çelebi sağ olsaydı bu mektubu yazardı.” demiş, sultanın etrafında bulunanlar; “Kardeşi Sahn müderrisi Sa'dî Çelebi'nin de inşası iyidir.” diyerek Sa'dî Çelebi'yi sultana tavsiye etmişlerdir. Bunun üzerine çavuş gönderilip

¹⁵¹ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 254-55, c. III: 3011-12; Sehi Bey, 1980: 148-49; Latîfi, 1990: 372-76, 2000: 278-81; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 776-81; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 419-23; Beyânî, 1997: 105-7; İsen, 1994: 176-77; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 790; Müstakimzâde, 1928: 560; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II/420; Şemsettin Sâmî, 1996, c. 2306; Bursalı, 1333, c. II: 180; Nâil Tuman, c. I: 377-78; Gibb, 1999: 502-20; Canım, 1995: 91-99; İpekten, 1988: 384, 1996: 69-70; Şentürk, 1999: 161-67.

¹⁵² Ömer Savran, “Sabâyî ve *Üveys-nâme*'si”, *Turkish Studies [Klasik Türk Edebiyatında Mesnevî, Prof. Dr. Halûk İPEKTEN Anısına]*, c. 4/7, 2009, s. 478-537; aynı müellif, *Sabâyî ve *Üveys-nâme*'si, Sabâyî ve *Üveys-nâme*'si*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1>, 2010.

¹⁵³ **Kaynaklar:** Sehi Bey, 1980: 135-6; Latîfi, 1990: 385-6; İsen, 1994: 180; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 554-5; Beyânî, 1997: 148-9; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 796; Bursalı, 1333, c. II: 278; Nâil Tuman, c. II: 541; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2935; İpekten, 1988: 398; Levend, 1956: 22.

Saray'a çağrılan Sa'dî Çelebi, öldürüleceğini sanarak ailesi ve dostları ile helalleşip padişahın huzuruna çıkmıştır. Kendisinden bir mektup yazması istendiğinde, evine dönüp sabaha kadar çalışarak mektubu yazmıştır. Arapça inşasını pek beğenen padişah, ona otuz bin akçe ihsan etti. Ayrıca onun maşına zam yaptığı gibi ona çeşitli kıymetli hediyeler verdi. Bu tavrıyla Yavuz Selim, Cafer Çelebi'nin ölümünden duyduğu üzüntüyü biraz olsun gidermek istemiştir. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Kaynaklar, özellikle Arapça şiirlerinin çok güzel olduğunu, Türkçe şiirlerinin ise meşhur olmadığını kaydederler. Arapça birçok risale yazmıştır. İnşâda da yeteneği vardır. Beyânî, kardeşi Cafer Çelebi'nin inşâsının halkın hoşuna gittiğini, ancak Sa'dî'ninkinin ustaca olduğunu, bilginlerin takdirini kazandığını söyler.¹⁵⁴

Sâgarî (ö. 927/1520): Edirneli olup asıl adı Mustafa'dır. Kazzâz Ali sanıyla tanındı. Aşırı içki düşkünlüğünden dolayı bu mahlası almıştır. Dönemin büyük musiki ustalarından olup, hem sazzenelikte/musiki aleti çalmada, hem de hanendelikte/şarkı söylemede çok yetenekliydi. Uzun bir ömür süren Sâgarî, yaşı doksanın üzerindeyken Kanunî dönemi başlarında vefat etti. Şiiri ve musikideki ustalığı sebebiyle Yavuz'un takdirini kazanıp meclislerine girdi. Girdiği bu meclislerde saz çalıp şiirler söyledi. Şiirlerinin çoğu hezel tarzındadır. Bunları toplayarak divan tertip etmiştir. Mezar taşına yazılacak şiirini de bizzat kendisi hazırlamıştır. Âşık Çelebi, Yavuz Selim'in tertip ettiği bir mecliste sultan ile Sâgarî arasında geçen bir olayı şu şekilde aktarmaktadır: *Merhûm Sultân Selîm meclisinde bir gün kahramanlık ve cihânânlık ne idüğinden bahs olunur, sâhib-kırânluk nedür dinilir. Dirler ki sâhib-kırân oldur ki kendüye vü 'askerine hiç şikest vâkı' olmaya ve kimünle pençe tutsa renciş-i dest vâkı' olmaya. Merhûm babası Sultân Bâyezîd ile mukâbele idüklerinde haşmet-i übüvöte kâkat getürmeyüp güziri koyup güzâra ilticâ ve الفِرَارِ مِمَّا لَا يَطَاقُ من سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ eserine iktidâ idüklerinde hâtıra olup sâhib-kırânlık da'vâsı tarîkinden tekâvür-i himmetlerine seng-râh olmagla âyîne-i hâtır-ı şâhîde gubâr ve câm-ı cihân-nümâyı ilhâm-ı İlâhîde inkisâr âşkâr olur. Pâdşâhun yâr-ı kadîmleri ve hemdem ü nedîmleri: 'Acab zamîr-i münîrindeki gubârından züccâc-ı hâtır-ı âturda inkisâr neden diyü hads ü ferâsetle ma'lûm idinüp ba'zı Sâgarî ile hem-sâgar ve yâr-ı*

¹⁵⁴ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 99; Latîfî, 1990: 390-1, 2000: 303; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 531-2; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 462-4; Beyânî, 1997: 121-2; Mecdî, 1989: 337-38; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 25; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2573; Bursalı, 1333, c. I: 263; Müstakimzâde, 1928: 149; Nâil Tuman, c. I: 428-29; İpekten, 1988: 405, 1996: 77-78.

hem-ser olduğu cihetden hakikat-ı hâle vâkıf olur. Bu murabba'ı diyüp şâyi' idüp 'ârif olur. Beyt: Babañ burdı n'ola burdıysa pençen / Yürü Sultân Selim devrân senüündür. Pâdşâh işidüp temâm mütesellî olur, mihr-i tab'ı kûsûf-ı gamdan münceî olur (s. 503). Bu konuşma neticesinde Yavuz, Sâgarî'ye çeşitli ihsanlarda bulunmuştur.¹⁵⁵

Sâ'ilî: Cüveynlidir. Derviş olup az konuşan biridir. Şiir ve telifatı/kaleme aldığı eserleri çoktur. Kazvînî, Ali Şîr Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-nefâ'is*'ini Farsçaya yaptığı tercümesinde, Anadolu'da olduğunu ve kâtipler zümresi arasında yer aldığını kaydetmektedir. Zamanının çoğunu kendi şiirleri ile eserlerini yazarak geçiren Sâ'ilî, *Bostân* ve *Gülistân*'a cevap/nazire yazmıştır. Hiciv de söylemiştir. Ömrünü oruç tutarak geçirmiş, hayvan eti yememiş, sultanın kitabet ulufesiyle geçimini sağlamıştır. İrticalen söylediği şiirleri bulunmaktadır.¹⁵⁶

Sa'yî: Latîfî'ye göre, İstanbul'da; Hasan Çelebi, Beyânî, Gelibolulu Âlî ve Riyâzî'ye göre ise Prizren'de doğdu. Molla Hamdî'nin kız kardeşinin oğlu, şâir Nehârî'nin de kardeşidir. Tahsilini tamamladıktan sonra, Fâtih Sultan Mehmed zamanında sarây-ı hümayûn muallimi oldu. Daha sonra Prizren'e giderek uzlete çekildi ve Dülger-zâde'nin yaptığı sohbetlere katıldı. Bir gazelinin dönemin padişahı II. Bâyezîd tarafından beğenilmesi üzerine saraya davet edildi, ancak o, bu daveti kabul etmedi. Sehî Bey, Yavuz Selim tahta geçince Sa'yî'yi saraydaki gilmanlara hoca yaptığını söylemektedir. Kaynaklarda, Yavuz Selim dönemi sonlarında veya Kânûnî Sultan Süleyman dönemi başlarında öldüğü kayıtlıdır. Şiir ve inşasıyla tanındı. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Kaynaklar, hem şairliğini hem de şiirlerini övmektedir. Camilerde okunan *Ta'rifât*'ından başka gemicilik ıstılahı ile ilgili bir kasidesi vardır.¹⁵⁷

¹⁵⁵ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 396-99, 2000: 291-95; Âşık Çelebi, 1994, c. 503-4; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 444-45; Beyânî, 1997: 115-16; İsen, 1994: 225; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 3; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2483; Nâil Tuman, c. I: 403; İpekten, 1988: 412-13; Canım, 1995: 82-85; İpekten, 1988: 412-13, 1996: 75.

¹⁵⁶ **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 67, 241; 1961: 102; Hayyâmpûr, 1368, c. I: 437; Kartal, 2000: 33.

¹⁵⁷ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 151-2; Latîfî, 1990: 402-3; İsen, 1994: 178; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 474-5; Beyânî, 1997: 125; Riyâzî: 85b-86a; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 50; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2570; Nâil Tuman, c. I: 441-41; İpekten, 1988: 428-9; Fâik, trhs.: 259-60.

Sedîd Tabîb-i Kazvînî: Kazvinlidir. Uzun müddet Edirne’de Hâssa-i Sultânî-i Osmânî’de tabiplik yapmıştır. “Hezzâl (zayıflık)” hastalığında uzman olup Farsça şiiirleri vardır.¹⁵⁸

Sehî Bey: Asıl adı bilinmeyen şâir, Anadolu sahasında yazılan ilk şairler tezkiresi *Heşt-Bihîşt*¹⁵⁹’in müellifidir. Edirneli olup şâir Necâtî Bey’in damadıdır. Gelibolulu Âlî, şâirin devşirme olduğunu söylemektedir. Şehzâde Mehmed’le birlikte Manisa’ya gitti. Şehzadenin ölümünden sonra, İstanbul’a dönerek divan kâtipliği yaptı. Kanunî’nin tahta çıkması üzerine tevliyetle İstanbul’dan Edirne’ye gönderildi. Edirne’de Dârülhadis mütevellisi olan şâir, bu görevindeyken 945/1538-40’ta *Heşt-Bihîşt* adını verdiği şâirler tezkiresini Kanunî Sultan Süleyman’a sundu, 1548’de Edirne’de vefat etti. Şâirin *Heşt-Bihîşt*’ten başka, *Türkçe Divân*¹⁶⁰ ı vardır. Sehi Bey, gerek devrinde gerekse sonra alâka ve takdir uyandırmamıştır.¹⁶¹

Sultân Bedüzzamân: Hüseyin-i Baykara’nın oğludur. Babasının vefatından sonra, kardeşi Muzaffer ile müştereken tahta çıktı. Kardeşinin vefatından sonra, Özbeklerin üzerine yaptığı hücum üzerine Şah İsmail’e iltica etti ve Tebriz sarayında yaşamaya başladı. Zamanının seçkini, güzel ahlâkta eşsiz, kemal sahibi, bezm/meclis ve rezmin/savaşın bî-naziri, cömertlikte ise Hâtem-i Tâîy gibi biridir. Yavuz, Sultan Bedüzzamân Mîrzâ’yı Tebriz’den İstanbul’a getirmiştir. Güzel şiiirleri olan Bedüzzamân Mîrzâ, bir gün Herat tahtının kendisine miras kalacağı ümidiyle yaşamış, ancak tam umuduna kavuşacakken İstanbul’da vebadan ölmüş ve Eyüb’e defnedilmiştir.¹⁶²

¹⁵⁸ **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 381; Hayyâmpûr, 1368, c. I: 443-4; Kartal, 2000: 35.

¹⁵⁹ Mehmed Şükri, *Âsâr-ı Eslâftan Tezkire-i Sehî*, İstanbul 1325; O. Reşer - Necati Lugal, *Türkische Dichterbiographien I. Sehi’s Tezkere*, Tübingen 1941; Günay Kut, *Heşt Bihîşt, The Tezkire by Sehi Beg*, Harvard 1978; Mustafa İsen, *Sehi Bey Tezkiresi, Heşt Bihîşt*, İstanbul 1980, Ankara 1998.

¹⁶⁰ Hakan Yekbaş, *Sehi Bey Divânı*, İstanbul 2010; Müslüm Gündüz, *Sehi Bey Divanı [İnceleme-Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2010.

¹⁶¹ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 264-65, c. III: 3013; Latîfi, 1990: 407-8, 2000: 314; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 550-52; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 493-95; Beyânî, 1997: 131-32; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 793; İsen, 1994: 179, 1997; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 115; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2706; Bursalı, 1333, c. II: 225; Nâil Tuman, c. I: 458; Mehmed Hâlid, 1339; Babinger, 1934; Kut, 1984; Gövsa, trhs.: 347; Akün, 1980; BTK, 1986, c. IV: 152-8; Canım, 1995: 127-30.

¹⁶² **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 127-8, 315-6; 1961: 203-4; Dânişmend, 1948, C. II: 15.

Sun'î: Asıl adı Mustafa'dır. İskender Paşa'nın oğludur. Beyler arasında İskender Paşa oğlu Mustafa Bey lakabıyla tanındı. Çaldıran savaşında gösterdiği kahramanlığı ve yiğitliği gören Yavuz Selim, onu Trablus sancağına bey olarak atadı. Latîfi, şiirlerinin iyi olmadığını söyler.¹⁶³

Sûzî: Üsküp yakınındaki Prizren kasabasında doğdu. Öğrenimini yarım bıraktıktan sonra, Nakşibendî tarikatına girdi. Mihal oğullarından Ali ve Mehmed Bey'lerin hizmetinde bulundu. Bir ara kadılık yaptı. Sûzî, Mehmed Bey'in yanından memleketi Prizren'e döndükten sonra, İlyas Hoca mahallesinde, Bistritza suyu kenarında bir mescit ile bir derslane yaptırmış, ölümüne kadar kendi mescidinde imamlık ve müezzinlik, dershanesinde de öğretmenlik yapmıştır. Şâir, Yavuz tarafından 1512-1520 tarihli "temlik-name" ile kendisine verilen Prizren yakınlarındaki Grajdanic çiftliğini, mescit ile dershanenin idaresi için vakfetmiştir. "Vakfiye", 919/1513 tarihinde yazıldığına göre, şâir bu tarihten önce Mehmed Bey'in yanından ayrılmış demektir. Latîfi ve Gelibolulu Âlî'nin bildirdiğine göre rüşvet alan bir kadı için yazmış olduğu şiir, Yavuz tarafından o kadının görevinden alınmasına sebep olmuştur. Şiirleri lirik ve temizdir. Mihal oğlu Ali Bey'in Bosna uçlarındaki gazalarını¹⁶⁴ nazmetmiştir.¹⁶⁵

Sücûdî: Latîfi'ye göre Priştineli, diğer kaynaklara göre ise Kalkandelenlidir. Pîrî Paşa ve Cafer Çelebi tarafından yetiştirilen Sücûdî, önce divan kâtibi, sonra silahdâr kâtibi oldu. Rind-meşreb, derya-dil bir kimse idi. Çok içki içtiğinden dolayı kendisine Süci iti¹⁶⁶ denilmiştir. Yavuz Selim, Mısır seferine çıkarken fetihlerini yazmak üzere Sücûdî ve Tâli'î'yi de beraberinde götürmüştür. Sefer sırasında Revânî'nin sunduğu "berf" kasidesinin hoş gitmemesi üzerine şu beyti söylemiştir: Sovuk sözlerle tondurdun cihânı / Başuna tolular yagsun Revânî. İshak Çelebi'nin *Selîm-nâme*'sine zeyl olarak,

¹⁶³ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 415-16, 2000: 560-61; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 568-69; İsen, 181; İpekten, 1988: 455.

¹⁶⁴ Ağâh Sırrı Levend, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâme'si*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1956, s. 179-361; Raif Vırmiça, *Suzi ve Vakıf Eserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

¹⁶⁵ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 194-95; Latîfi, 1990: 421-25, 2000: 311-14; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 548-50; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 491-93; Beyânî, 1997, 130-31; İsen, 1994: 178-79; Nâil Tumân, c. I: 457; Bursalı, 1333, c. II: 231; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 114; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2684; İpekten, 1988: 456-57; Şentürk, 2002: 112-16.

¹⁶⁶ Buradaki "süci" içki/şarap demektir. "İti" ise keskin anlamına gelmektedir.

Mısır fethine kadar yazdığı *Selîm-nâme*¹⁶⁷’si padişah tarafından beğenilmiştir. Kanunî devri ortalarında hacca giderken yolda vefat etmiştir. Latîfi, şiirde pek yetenekli olmadığını ve “kendi hâlince” nesri bulunduğunu söylerken, Sehî Bey ve Gelibolulu Âlî şiirini övmekte ve çok sayıda gazele sahib olduğunu bildirmektedir. Âşık Çelebi, Sücûdî’nin, Yavuz’un İran seferi üzerine şu tarih şiirini yazdığını belirtmektedir: *Ne turursın tur iy şeh-i ‘âdil / Yola gir zâd ile zevâde ile // ‘Azâb ile yeniçeri devşir / Hadden endâzeden ziyâde ile // Tâ ki ‘âlemde ola bir târîh / Şâhî mât eyle gel piyâde ile*¹⁶⁸

Sürûrî-i Acem: Sürûrî-i Şarkî veya Acem Sürûrî diye anılır. İran’dan Anadolu’ya gelen şâirlerdendir. Latîfi, onun için bazılarının aslında Anadolu’ya bir mansıp elde edebilmek ümidiyle gelmesine rağmen, buna kavuşamamış ve ömrünü çeşitli seyahatlerle geçirmiştir. Yavuz devrinde Şah İsmail’in yanında iken ölmüştür. Muhayyel şiirleri vardır. Özellikle gazelde eşsizdir. Âlî şiirlerinin beğenildiğini ve çok sayıda lügaz yazdığını bildirmektedir. “*Tâ mu’anber kâkülün hurşîde salmışdur kemend*” mısraı, her ne kadar Yavuz Selim’e ait olarak ifade edilse de, bunundur.¹⁶⁹

Şâh Çelebi (ö. 929/1522): Bursa’da doğdu. Fenârî-zâde Alâüddîn Ali Çelebi’nin oğlu, Muhyiddîn Çelebi’nin büyük kardeşidir. Yavuz ve Kanunî dönemlerinde kazaskerlik yaptı. Sehî Bey, şiirlerinin tatlı, sözlerinin açık ve güzel olduğunu kaydeder.¹⁷⁰

Şâh Kasım (ö. 949/1542): Tebrîz’de doğdu. Şeyh Mahdûmî’nin oğludur. Yavuz Sultan Selim, Tebrîz’e gittiğinde, hocası Halîm Çelebi, Şeyh Mahdûmî’nin hizmetinde birkaç gün kalarak Şâh Kasım’la tanıştı ve daha sonra onu padişaha da tanıttı. Yavuz Selim, Şâh Kasım’ı dönerken yanına

¹⁶⁷ İbrahim Hakkı Çuhadar, *Sücûdî’nin Selim-nâmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1988.

¹⁶⁸ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 270-71, c. III: 3014; Sehî Bey, 1980: 192; Latîfi, 1990: 420-21, 2000: 296-97; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 507-8; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 449-50; İsen, 1994: 177-78; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 9; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2538; Nâil Tuman, c. I: 415; İpekten, 1988: 457, 1996: 70-71; Babinger, 1992: 61-62; Şentürk, 2002: 112-16.

¹⁶⁹ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 42527, 2000: 300-1; Âşık Çelebi, 1994, c. 520-21; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 456-57; İsen, 1994: 178; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 792; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 12; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2558; Nâil Tuman, c. I: 419-20; İpekten, 1988: 461; Kurnaz, 1997: 68-69, 1999: 57-59; Köksal, 2001: 271, c. III: 3014.

¹⁷⁰ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 70-71; Belîğ, 1998: 248-49; İpekten, 1988: 461.

alarak İstanbul'a getirdi. Meclislerine kabul edip, iltifatını gösterdi ve daima yanında bulundurup gezdirdi. Edirne'de tertip edilen bir mecliste, padişahın emri ile bazı ayetleri tefsir edince, çok memnun kalan Sultan Selim, Kasım'a 40 akçe ulufe bağlattı. Kanunî Sultan Süleyman devrinde de himaye görmeye devam etti, hatta itibarı daha da artarak ulufesi 100 akçeye çıkarıldı. Kanunî döneminde vefat etti. Ölüm tarihi, *Sicill-i Osmânî*'de 945/1538-39, Âşık Çelebi'de 946/1539-40, *Ahvâl u Âsâr-ı Hoş-nuvîsân* ve *Dânişmendân-i Âzerbaycan*'da ise 948/1541-42 olarak gösterilmektedir. Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Şiirlerinin çoğu Farsçadır. Çok az Türkçe şiir söylemiştir. Kanunî'nin eşkâlî üzerine mensur bir eser yazmaya başlamış, ancak bitirememiştir. Ayrıca yarım kalmış bir Osmanlı tarihi vardır.¹⁷¹

Şâh Mehmed (ö. 926/1520): Kazvin'de doğdu. Celâleddîn-i Devvânî'nin öğrencisidir. Özellikle tıp alanında meşhur oldu. Medine'ye gitti, orada kaleme aldığı tıpla ilgili bir kitabını Sultân II. Bâyezîd'e gönderdi. Daha sonra Mısır'a gitti ve orada Kansu Gavri'nin hizmetinde bulundu. Sultân II. Bâyezîd'in, nikris hastalığını tedavi etmesi için yaptığı davet üzerine İstanbul'a geldi. Bu süre içerisinde sarayda büyük bir itibar gördü. Bunu çekemeyenlerin, "Sultan Selim ile ittifak etmiştir." diye nifak tohumu ekmeleri üzerine itibarını kaybetti, ancak Yavuz Sultan Selim devrinde yeniden himaye gördü. Yavuz Selim'in ölümünden hemen sonra vefat etti. Hekimliği yanında tefsir ve hadiste ve edebî ilimlerde üstat olan Şah Mehmed, Yavuz Selim'in meclislerine ve sohbetlerine katıldı, padişahın muşahip ve nedimlerinden oldu. Sultan Selim'in son zamanlarında Mısır'a gitti. Bu sürede padişahın hastalığını duyunca, iyileşeceği umuduyla İstanbul'a bir mektup gönderdi. Farsça şiirleri vardır. Ayrıca Yavuz'un emriyle Ali Şîr Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-nefâis*¹⁷²'ini, daha sonraki bazı şâirleri de ekleyerek Farsça'ya çevirdi.¹⁷³

¹⁷¹ **Kaynaklar:** Âşık Çelebi, 1994, c. II: 791-4; Mecdî, 1989: 454-5; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 132; Nâil Tuman, c. II: 478; Kurnaz, 1997: 86, 1999: 85; İpekten, 1988: 463-4; Terbiyet, 1314: 188-9; Beyânî, 1363, c. I-II: 289-90.

¹⁷² Mîr Nizâmeddîn Alî Şîr Nevâî, *Mecâlisü'n-nefâis*, be-Sa'y u İhtimâm-i Ali Asgar Hikmet, Tehrân 1323, s. 179-409; Ahmet Kartal, "Ali Şîr Nevâî'nin *Mecâlisü'n-nefâis* İsimli Tezkiresi ve XVI. Asırda Yapılan Farsça İki Tercümesi", *Bilig*, sy. 13, Bahar, Ankara, 2000, s. 21-65.

¹⁷³ **Kaynaklar:** Âşık Çelebi, 1994, c. II: 794-8; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 511-3; Mecdî, 1989: 341-2; Hoca, 1992: V/249; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 109; Nail Tuman, c. II: 913;

Şâhî: İsmail-i Erdebilî'nin mürididir. Yavuz Sultan Selim zamanında Anadolu'ya geldi. Şâhî-i Şarkî diye tanındı. Türkmen kabilesinden olup dönemin ünlü şairlerindedir. Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Latîfî, onu; “*Tarzında muhteri’-i sâhir ve bîkr-i fikr ü hayâl-i hasa kâdirdür.*” şeklinde nitelendirmiştir. Hasan Çelebi ise, Latîfî'nin bu nitelendirmesine katılmamaktadır. Türkçe şiirleri, Nevâyî tarzını andırır. Ayrıca *Deryâ-yı Ebrâr*'a nazire yazdı.¹⁷⁴

Şehdî: Antakya'da doğdu. Helvacı olduğu için bu mahlası almıştır. Yavuz Sultan Selim dönemi sonlarında vefat etti. Latîfî, şiirlerini över.¹⁷⁵

Şehîdî: Niksar'da doğdu. Asıl adı Kasım'dır. Hz. Peygamber neslinden olduğu için Seyyid Kasım sanıyla tanındı. İyi bir tahsil görerek devrin âlim ve fazıllarından biri olmayı başarmıştır. Yavuz Sultan Selim, Trabzon'da şehzade iken ona intisap etti¹⁷⁶ ve onun musahiplerinden oldu. Ayrıca Yavuz onu beraberinde İstanbul'a getirdi. Yavuz'un saltanatı döneminde oldukça iltifat gördü. Güzel şiirleri bulunduğunu söyleyen Sehî Bey, Farsça şiir söylemeye de kadir olduğunu bildirmektedir.¹⁷⁷

Şemsî: Latîfî'ye göre Seferihisarlıdır. Ancak diğer kaynaklarda onun Acem'den Anadolu'ya geldiği bildirilmektedir. Işık Şems sanıyla tanındı. Yavuz döneminin sonlarında öldüğü tahmin edilmektedir. *Dîvân*'ı ve Yavuz Selim'e takdim ettiği *Deh-murg*¹⁷⁸ isimli mesnevisi vardır. Eseri çok beğenen

Şemsettin Sâmî, 1996: 1970; Kurnaz, 1997: 71-2, 1999: 96-7; İpekten, 1988: 464; Kurdoğlu, 1967: 78-80; Taberî, 1372: 352.

¹⁷⁴ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 427-8, 2000: 322-23; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 513-4; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2839; Nâil Tuman, c. II: 480; Kurnaz, 1997: 83-5, 1999: 59-60; Hayyâmpûr, 1368: 492.

¹⁷⁵ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 433-34, 2000: 336-37; Hasan Çelebi, 1989, C. I: 527; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2887; Nâil Tuman, c. II: 511; İpekten, 1988: 472.

¹⁷⁶ Mehmed Süreyyâ, Trabzon'da Kânûnî Sultân Süleyman'a intisap ettiğini söyler. bak. c. III, s. 181.

¹⁷⁷ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 172-3; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 818; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 529; Süreyyâ, 1311, c. III: 181; Nâil Tuman, c. II: 516; Sâmî, 1996, c. IV: 2892; İpekten, 1988: 472; Köksal, 2001, c. I: 275; c. III: 3015.

¹⁷⁸ Hasan Aksoy, *Derviş Şemseddin, Kuşların Münazarası - Deh Murg-*, İstanbul 1998; Mahmut Kaplan, *Deh-murg-ı Şemsî [İnceleme-Metin-Sözlük]*, Manisa 2003; Sıddık Karadüz, *Derviş Şemsî'nin Deh-murg'unun Karşılaştırmalı Metni ve Benzeri Eserlerle Genel Bir Mukayesesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2000.

padişah, ona çeşitli hediye ve caizeler vermiştir. Yavuz Selim devri sonlarında vefat etmiştir.¹⁷⁹

Şemsî (ö. 926/1519): Bursalıdır. Kara Şemsî diye tanındı. Yavuz Sultan Selim, Arap diyarına fetih için yaptığı sefer sırasında Kefe kadısı idi. Döneminde şiirleriyle tanınmıştır.¹⁸⁰

Şemsuddîn-i Berda'î: Mahlası Hamdî'dir. Halk arasında Mollâ-zâde ve Berda'î-zâde diye meşhurdur. *Şerh-i İsâgocî*'ye haşiyesi olan Mevlânâ Muhammed-i Berda'î'nin oğullarındandır. Mollâ-zâde, fazilet ve çeşitli ilimlere mâlik bir kişiydi. *Tefsîr-i Kâdî*, *Şerh-i Hidâye*, *Hikmet*, *Mîrek Cengi* ve *Âdâb-ı Bahs-i Mes'ûdî* gibi meşhur eserlere haşiyeler yazdı. 917/1511-12 tarihinde Horasan'dan Anadolu'ya geldi. Yavuz Selim, ona hürmet ve tazim göstererek Hâssa Oğlanlara muallim tayin etti ve çeşitli ihsanlarda bulundu. Farsça güzel ve hoş şiirleri vardır.¹⁸¹

Şevkî: Bursalı olup asıl adı Mehmed'dir. Yavuz Selim, Trabzon'da şehzade iken defterdarı Fenârî Şems'in hizmetinde yetişen şâir, bu münasebetle Yavuz'un dikkatini çekti ve onun himayesini kazandı. Bir zaman şehzadenin yakınında kalan ve edebî harekete iştirak eden şâirlerle beraber olan Şevkî, sonra yine onun himayesi ile Bursa'da Sultan Osman ve Orhan türbelerine türbedar tayin edildi. Yavuz Selim, cülusundan birkaç ay sonra Bursa'ya geldiğinde, kalabalık arasında Şevkî'yi görmüş ve yanındaki Zeynel Paşa'ya; "Bu bizim Şevki değil mi?" diye sormuş, Paşa'nın; "Hayır değildir, o ölmüştür." cevabını alınca, atını mahmuzlayıp yürümüştür. Şevkî, bu hadiseyi daima anlatırmış. Yavuz'un cülusundan sonra, himayesinden uzak kaldı. Şevkî'nin Bursa'da bir sahaf dükkânı varmış. Firdevsî'nin *Süleyman-nâme*'sini kısaltmaya uğraşarak ömrünü tüketmiş ve eseri meydana çıkarmadan ölmüştür. Şevkî, ayrıca Emîr Sultan menkıbelerini de derlemiştir.¹⁸²

¹⁷⁹ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 441-42, 2000: 331-32; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 806-7; Beyânî, 1997: 137-38; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 521; Nâil Tuman, c. II: 501; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2873; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 170; İpekten, 1988: 475-76

¹⁸⁰ **Kaynaklar:** Latîfî, 1990: 438, 2000: 329; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 520; Beyânî, 1997: 138; İsen, 1994: 180; Belîğ, 1998: 478; Nâil Tuman, c. II: 497-98; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2873; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 162; İpekten, 1988: 476.

¹⁸¹ **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 370-77; Kartal, 2000: 35.

¹⁸² **Kaynaklar:** Âşık Çelebi, 1994, c. II: 816-17; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 537-38; Belîğ, 1998: 478-79; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 172; Şemsettin Sami, 1996, c. IV: 288; Bursalı, 1333, c. III: 72; Nâil Tuman, c. II: 508; İpekten, 1988: 480, 1996: 209.

Şeyh Abdullâh-ı Şebusterî: *Gülşen-i Râz* müellifi Şeyh Mahmûd-ı Şebusterî'nin oğludur. Şiirlerinde, Niyâzî mahlasını kullandı. Her ilimde, özellikle de riyaziyyede maharet sahibiydi. 926/1520 yılında Semerkand'dan Anadolu'ya geldi. Yavuz Selim, ona hürmet ve tazim göstermiştir. Kendisine her gün için 30 akçe ulufe bağlandı, ayrıca her iki veya üç ay için de 5000 akçe ihsan edildi. Şeyh Abdullâh-ı Şebusterî, devamlı Yavuz Selim'in önünde gidirmiş. Padişah ona hürmet eder, huzurunda ayağa kalkarmış. *Şem' u Pervâne*¹⁸³ isimli mesnevîsi ile muammanın kaideleri ile ilgili risalesini Sultan Selim adına yazmıştır. Güzel ve hoş şiirleri vardır.¹⁸⁴

Şîrî: İstanbullu olup asıl adı Ali'dir. Sadrazam Hersek-zâde Ahmed Paşa'nın oğludur. Yavuz Selim'in sancak verdiği gözde yiğitlerden biridir. Âşık Çelebi, bizzat padişahın himayesinde yetiştirildiğini kaydetmektedir. Kanunî devrinde, kapıcıbaşılıktan sancakbeyliğine terfi etti. Bu makamda iken genç yaşta yakalandığı bir hastalık neticesinde vefat etti. Sehî Bey, özellikle mesnevi üzerinde çok çalıştığını bildirmektedir.¹⁸⁵

Şükrî: Bitlis'te doğdu. Tahsilini tamamladıktan sonra, kadılık, müftülük ve müderrislik görevlerinde bulundu. Herat ve Gilan gibi iki büyük Asya kültür merkezini gezdi ve birçok ilimle meşgul oldu. Yavuz Selim, tahta geçince İstanbul'a gelerek ona bir kaside sundu ve sultanın iltifatını kazandı. Sultan Selim'in meclislerine girerek onun sohbetlerinde bulundu. Padişah tarafından Diyarbakır havalisinde bir zeamet ile mükâfatlandırıldı. Şükrî, Yavuz Selim'in yanında seferlere katılan ve Dulkadır Türkmen Beyliği'ne tayin edilen Şehsüvaroğlu Ali Bey'in anlattıklarına göre bir *Selîm-nâme* yazdı. Ali Bey'in ölümü üzerine, yerine geçen Koçi bin Halîl, uzun yıllar Yavuz Selim'in yanında bulunduğunu ve eserin birçok tarihî yanlışlıklarla dolu

¹⁸³ Mehmet Kanar, *Fehmî ve Şebusterî'den Şem ve Pervane*, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.

¹⁸⁴ **Kaynaklar:** Nevâî, 1323: 366-69; Deyhîm, 1367, c. I: 537-39; Terbiyet, 1314: 266-67; Hayyâmpûr, 1368, c. II: 620; Kartal, 2000: 35.

¹⁸⁵ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 278-79, c. II: 497-98, 809; Sehî Bey, 1980: 84; Latîfî, 1990: 452-53, 2001: 345-47; Âşık Çelebi, 1994, c. 825-27; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 539-40; Beyânî, 1997: 144; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2898; Nâil Tuman, c. II: 525; İpekten, 1988: 489.

olduğunu söyleyince, Şükrî *Selîm-nâme*¹⁸⁶’yi yeni baştan Koçi Bey’in anlattıklarına göre yazıp düzenledi. Türkçe, Farsça, Ermenice, Arapça, Kürtçe ve Hintçeyi bilen Şükrî, bu dillerle şiir de söylemiştir. Onun hakkında bilgi veren kaynakların çoğu onun şiirdeki başarısını takdirle karşılamışlardır.¹⁸⁷

Tâli’î: Asıl adı Mehmed’dir. Âşık Çelebi’ye göre Manisalı, diğer kaynaklara göre ise Kastamonuludur. Eğitimini tamamladıktan sonra, şehzade Mahmûd’un divan kâtipliğini yaptı. Yavuz Selim döneminde ise yeniçeri kâtibi görevinde bulundu. Yine Yavuz döneminde bu görevde iken vefat etti. Mezarı, İstanbul’dadır. Yavuz’a sunduğu şiirlerle takdirini kazanan şâir, Sücûdî ile birlikte Mısır seferi tarihini yazmağa memur edildi. Sık sık Sultanın meclislerine katılıp sohbetlerde bulundu. Fakat manzum ve mensur olarak yazdığı tarih, padişah tarafından beğenilmedi. Ayrıca huzurunda ağzından kaçıracağı garip sözler yüzünden padişahı gücendirdi. Bu tavrından sonra boynunun vurulmasından endişe edip, türlü özürlerle sultanın meclislerinden kaçır oldu. Şehzade Mahmûd’un yanındayken Necâtî Bey, Sun’î gibi Edirneli şâirlerle tanıştı, onlarla karşılıklı şiirler yazdı, Necâtî Bey’den de son derece etkilendi. Gazelleri hakkında, bütün tezkire yazarları ittifak hâlinde övücü sözler kullanmışlardır. Özellikle Latîfi; “Türkçe söyleyen şâirler arasında Necâtî’ye benzer bir şâir varsa o da budur.” diyerek onu özel bir yere koyar. O da Necâtî gibi şiirlerinde atasözlerine yer vermiştir. Yalnız Âşık Çelebi, Sücûdî ile beraber bir *Selîm-nâme* yazma işine giriştiğini, ancak eserin berbatlığından bunu ortaya çıkarmadığını kaydetmektedir. Tâli’î’nin divanı vardır.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Mustafa Argunşah, *Şükrî-i Bitlisî, Selîm-nâme*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1997; Ahmet Uğur - Mustafa Çuhadar - Ahmet Gül, *Şükrî-i Bitlisî, Selîm-nâme*, İsis Yayınları, İstanbul 1995.

¹⁸⁷ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 456, 2000: 325-27; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 519; İsen, 1994: 233-5; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 802-6; Nâil Tuman, c. II: 494; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 155; Bursalı, 1333, c. III: 72; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2864; Babinger, 1992: 58-9; Erünsal, 1984: 9; Argunşah, 1986, 1988, 1994; Uğur, 1981; BTK, 1986, c. III: 286-8.

¹⁸⁸ **Kaynaklar:** Köksal 2001, c. I: 280, C. III: 3016; Schî Bey, 1980: 150; Latîfi, 1990: 458-60; 2000: 372-74; Âşık Çelebi, 1994, c. I: 320-22; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 580-82; Beyânî, 1997: 156-57; İsen, 1994: 181; Kâtib Çelebi, trhs., C. I: 798; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 241; Nâil Tuman, c. II: 580-81 Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2989; İpekten, 1988: 502, 1996: 72.

Ulvî: Bursa'da doğdu. Yegânoglu sanıyla tanındı. Tahsilini tamamladıktan sonra, müderris oldu. Bursa'da müderris iken Yavuz Selim döneminde öldü. Hasan Çelebi, öğrenimini yarıda bırakarak ömrünü ibadetle geçirdiğini söyler. Şiirleri, tasavvufi ve didaktiktir. Latîfi, şiirlerini över. Âşık Çelebi ise, şiirlerinin tekellüf ve tasannudan uzak olduğunu belirtir.¹⁸⁹

Vahyî: İznikli olup Vahyî-i Evvel diye anılmaktadır. Eğitimini tamamladıktan sonra, kadılık görevine başladı. Âşık Çelebi, gençliğinde Diyarbakır ve İran'a gidip uzun müddet kaldığını, hatta o yöreye ait şive ve terimlerin şiirlerinde görüldüğünü bildirmektedir. Latîfi'ye göre, Yavuz Selim devri sonlarında öldü. Nasûhî'nin takvimine de kaynaklık eden mensur bir Takvîm'i vardır. Âşık Çelebi, bu Takvîm'den örnekleri tezkiresinde aktarmıştır. Latîfi'ye göre muhayyel şiirleri vardır.¹⁹⁰

Vâlihî: Latîfi, Vâlihî'nin Türkmen bir Acem-zâde olduğunu belirtmektedir. Tokat'ta doğdu. Yavuz Selim döneminde öldü. Latîfi'ye göre, "gazel-hân u hoş-âvâz ve şi'r-şinâs u nagme-perdâz" bir kimsedir. Güzel sesiyle çarşı ve pazarlarda şiir okuyarak dilenmiştir. Necâtî Bey'in şiirlerine, Türkçede denk olabilecek şiir olmadığı iddiasında olmuştur. Onun şiirlerine nazireler söylemiştir.¹⁹¹

Visâlî: Aydınli olup asıl adı Îsâ'dır. II. Bâyezîd ve Yavuz Selim zamanlarında Edirne'de saray hocalığı yaptı. Bu görevdeyken vefat etti. Şâirler arasında, adının Îsâ olmasından dolayı Hristiyan ve sünnetsiz olduğu yaygın olarak ifade edilmiştir. Sade Türkçecilikten söz edilince, ismi anılan üç şâirden biridir. Latîfi ve Hasan Çelebi, *Dîvân*'ından başka mahbubelerin isimlerinin her biri için alfabetik olarak söylenmiş gazellerinin olduğunu söylemektedir. Edirneli Nazmî'nin *Mecma'ü'n-nezâ'ir*'inde yer alan şiirlerinden bir kısmını, bu tür gazeller oluşturmaktadır. Sehî Bey, terbiye sınırlarını

¹⁸⁹ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 467-68, 2000: 400-1; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 602-4; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 691-92; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 802; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. III: 492; Bursalı, 1333, c. II: 304; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 3174; Nâil Tuman, c. II: 700; İpekten, 1988: 510.

¹⁹⁰ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 282-83, c. II: 533-34, c. III: 1986, 2471-72; Latîfi, 1990: 473, 2000: 561-62; Âşık Çelebi, 1994, c. 274-75; Nâil Tuman, c. II: 1161; İpekten, 1988: 518.

¹⁹¹ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 473-74, 2000: 555-56; Nail Tuman, c. II: 1146; İpekten, 1988: 520; Kurnaz 1999: 61.

aşan şiirler yazan Visâli'nin, şiirlerini tatsız ve can sıkıcı bulmaktadır. Ancak Sehî Bey de dâhil olmak üzere tezkire yazarları, şâirin şiir sanatını hakkıyla bildiğini, bu özelliğinden dolayı da diğer şâirlerin şiirlerine teknik yönden türlü müdahalelerde bulunduğundan bahsetmektedirler. Visâli'nin Türkçe şiirleri¹⁹² Ahmet Mermer tarafından yayımlanmıştır.¹⁹³

Zamânî: Edirneli olup lakabı Kız Memi'dir. Kaynaklar, genç yaşta Yavuz Selim devri sonlarında vefat eden şâirin şiir söyleme konusunda büyük bir yeteneğe sahip olduğu kanaatinde birleşirler. Latîfi Ahmed Paşa'nın "ateş" redifli gazeline en güzel nazireyi Zamânî'nin yazdığını kaydetmiştir.¹⁹⁴

Zâtî (876/1471-72 – 953/1546-47): Asıl adı bazı kaynaklarda Bahşî, bazılarında Satılmış, Satı veya İvaz olarak gösterilmektedir. Balıkesirli olup bir çizmecî esnafının oğludur. Latîfi'nin; "Ömrünün bir kısmını sarf ve nahiv öğrenmeye sarf etti." sözlerinden, Âşık Çelebi'nin biraz Farsça bildiği, şiirin ona Allah vergisi olduğu yolundaki ifadelerinden de iyi bir tahsil görmediği anlaşılmaktadır. Buna rağmen Zâtî, zekâ ve kabiliyetiyle kendisini yetiştirmesini bilmiştir. Önceleri devlet büyüklerine, hatta yılda birkaç kere padişaha sunduğu kasidelerle geçimini çok rahat bir şekilde sağlarken, güçlü hamisi Ali Paşa'nın öldürülmesi sonucu koruyucusuz kalmış ve yoksul düşmüştür. Sağırlığı sebebiyle devlet kademelerinde görev verilmeyen Zâtî, ömrünün sonuna doğru Bayezid Camii'nin avlusuna bir dükkân açarak remilcilik, muskacılık yaptı, 953/1546-47'de vefat etti. Yavuz Selim döneminde, şâirlerin ustası olarak şöhretini korudu. Yavuz Selim'in cülusunda ona sunduğu culusiyyesinin özellikle "Serverâ bir bende-i bî-kayddur kapunda 'adl / Tutamazdı anı zincîre çeküp Nûşinrevân" bir beytini çok beğenen padişah, ona çeşitli ihsan ve hediyelerde bulunduğu gibi, Bursa'da bir

¹⁹² Ahmet Mermer, *Türkî-i Basit ve Aydınlı Visâli'nin Şiirleri*, Ankara 2006; aynı müellif, "XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen Bir Nazîre Mecmûası ve Aydınlı Visâli'nin Bilinmeyen Şiirleri", *Millî Folklor*, c. 7, yıl 14, sy. 56, 2002, s. 75-94.

¹⁹³ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. 284, c. III: 3017; Sehî Bey, 1980: 161-62; Latîfi, 1990: 481-83, 2000: 562-63; Hasan Çelebi, 1989, c. II: 1040-41; İsen, 1994: 169; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 819; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. IV: 608; Şemsettin Sâmî, 1996, c. VI: 4687; Nâil Tuman, c. II: 1166; İpekten, 1988: 530

¹⁹⁴ **Kaynaklar:** Latîfi, 1990: 491, 2000: 287; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 431-32; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 429; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2420; Nâil Tuman, c. I: 391; İpekten, 1988: 542; Canım, 1995: 79

köy de bağışlamıştır. Zâtî'nin sadece gazelleri 3 cilt hâlinde yeni Türk harfleriyle yayımlanan *Dîvân*¹⁹⁵’ından başka, yine yayımlanmış *Letâ’if*¹⁹⁶’i vardır. Ayrıca tezkirelerin verdiği bilgilere göre *Hikâyet-i Ahmed ü Mahmûd*, *Şem’ ü Pervâne*¹⁹⁷, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Edirne Şehrengizi*¹⁹⁸, *Ferruh-nâme*, *Siyer-i Nebî ve Mevlid*’i vardır. Türk Edebiyatının zirve şairlerinden biri olan Zâtî’ye eserlerinde en geniş yeri veren tezkire yazarları onu hakkıyla övmüşlerdir.¹⁹⁹

Zeynel Paşa (ö. 934/1527): Yavuz Selim’in vezirlerinden biri olup kâmil ve fazıl biriydi. Mahlasını Latîfî, Zeynî, Hasan Çelebi ise Zeynelî olarak vermektedir. Yavuz’la birlikte seferlere katan Zeynel Paşa, Anadolu beylerbeyi olarak Mercidabık muharebesinde ordunun sağ tarafında bulundu. Kanunî döneminde Kefe sancağına mutasarrıf oldu ve bu görevde iken öldü. Farsça bilgisi ile meşhur olan Zeynel Paşa, ilimle ve şiirle uğraşmaktan zevk duyardı. Bundan dolayı âlim ve şâirlerle sıkı yakınlık kurdu. Epeyce şiirleri vardır. Farsça ve edebî bilgilerdeki kuvveti sebebiyle kimsenin şiirini beğenmez, hatta o şiirlerde çeşitli hatalar bulurdu. Hatta bir gün Sultan Selim’in tertip ettiği bir mecliste, yine bir şiiri tenkit edince padişah: “Senin mahlasın

¹⁹⁵ Ali Nihad Tarlan, *Zâtî Dîvânı [Gazeller Kısmı – I]*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1967; Ali Nihad Tarlan, *Zâtî Dîvânı [Gazeller Kısmı – II]*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1970; Mehmed Çavuşoğlu – M. Ali Tanyeri, *Zâtî Dîvânı [Gazeller Kısmı – III]*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1987; Orhan Kurtoglu, *Zâtî Dîvânı: Gazeller Dışındaki Şiirler [İnceleme-Tenkütlü Metin]*, Ankara 2016; Coşkun Ak – Mehmet Akkaya (1993), *Zâtî Dîvânından Seçme Gazeller*, Balıkesir.

¹⁹⁶ Mehmed Çavuşoğlu, “Zâtî’nin Letâ’if’i I”, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XVIII, İstanbul 1970, s. 25-51; Mehmed Çavuşoğlu, “Zâtî’nin Letâ’if’i II”, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXII, İstanbul 1977, s. 143-61.

¹⁹⁷ Sadık Armutlu, *Zâtî’nin Şem’ u Pervâne Mesnevîsi [İnceleme-Metin]*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya 1998.

¹⁹⁸ Derya Karaca, “Zâtî’nin Şehrengizi”, *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 11, sy. 55, 2018.

¹⁹⁹ **Kaynaklar:** Köksal, 2001, c. I: 288-89; Sehî Bey, 1980: 187-88; Latîfî, 2000: 262-67; Âşık Çelebi, 1994, c. II: 888-906; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 382-93; Beyânî, 1997: 97-98; İsen, 1994: 215-18; Kâtib Çelebi, trhs., c. I: 789; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 341; Şemsettin Sâmî, 1996, c. III: 2224; Bursalı, 1333, c. II: 176; Nâil Tuman, c. I: 284-85; İpekten, 1988: 546-47, 1996: 75-76; Muallim Nâcî, 1986: 199-205; Şentürk, 1999: 235-46.

Dahlî olsun.” diye latife etmiştir. Sehî Bey ve Latîfî, şiiirlerinin güzel olduğunu kaydeder.²⁰⁰

Muhammed-i Kazvînî, Yavuz Sultan Selim’in isteği üzerine, Ali Şîr Nevâ’î’nin *Mecâlisü’n-nefâ’is* isimli tezkiresini Farsçaya tercüme etmiştir. Bu tercümenin 8. tabakasının 2. ravzasında, Yavuz Sultan Selim ile onun döneminde yetişen ve bulunan şairlere yer verilmiştir. Bu bölümde isimleri geçen şairleri, burada zikretmeyi uygun buluyoruz. Bu şairler şunlardır (bak. Nevâî 1323: 359-407; Kartal 2010: 184-87):

Sultân Selîm Şâh (s. 359-64), **Mevlânâ Behâuddîn Ali** (s. 150) (s. 364-6), **Şeyh Abdullâh-ı Şebusterî** (s. 366-9), **Mevlân Şemsüddîn-i Berda’î**, (s. 370-7), **Şeyh Mürşidüddîn (?)** (s. 377), **Mevlânâ Hazânî** (s. 377-8), **Mevlânâ Abdullâh** (s. 378-9), **Hâce Hâşim** (s. 379), **Mevlânâ Bekâî** (s. 379), **Mevlânâ Hayretî** (s. 379), **Hâce Eyyüb** (s. 380), **Hâce Muhammed-i Ketf** (s. 381), **Mevlânâ Sedîd-i Tabîb** (s. 381), **Mevlânâ Habîb** (s. 381), **Mevlânâ Basirî-i Acemî** (s. 381-2), **Mevlânâ Halvâî** (s. 382), **Mevlânâ Selâmî** (s. 382), **Mîr Abdülbâkî** (s. 382-3), **Şeyh Ebu’l-vecd** (s. 383), **Şeyh-zâde-i Lâhîcî** (s. 383), **Gıyâsüddîn-i Sabbâg** (s. 383-4), **Hâce Necmî** (s. 384), **Mevlânâ Râzî-i Bagdâdî** (s. 384), **Mevlânâ Sedîd-i Tabîb-i Gilânî** (s. 384), **Seyyid Şerîf** (s. 384-5), **Mevlânâ Refikî** (s. 385), **Mevlânâ Şihâb** (s. 385), **Dîvâne-i Belhî** (s. 386), **Mevlânâ Sadr-ı Dîvâne** (s. 386), **Mevlânâ Nergisî** (s. 386), **Şerîfî-i Şîrâzî** (s. 386-7), **Ehlî-i Şîrâzî** (s. 387), **Mevlânâ Yûsuf-ı Mervî** (s. 387), **Mevlânâ Mektebî** (s. 387-8), **Mevlânâ Sabûhî** (s. 388), **Mevlânâ Âteşî** (s. 388-9), **Şeyh Fethullâh** (s. 389), **Mevlânâ Reşîd-i Kâzerûnî** (s. 389), **Mevlânâ Mukîm-i Kâzerûnî** (s. 389-90), **Mevlânâ Tâlibî** (s. 390), **Mevlânâ Visâlî-i Kâşî** (s. 390), **Mevlânâ Nasîr-i Leng** (s. 390), **Kâdî Abdullâh-i Gilânî-i Lâhîcânî** (s. 390), **Mevlânâ Yârî** (s. 390), **Mevlânâ Şâh Mahmûd** (s. 391), **Mevlânâ Sûfî** (s. 391), **Mevlânâ Fahr-i Halhâlî** (s. 391-2), **Heftrengî** (s. 392), **Mîr ‘Ayânî** (s. 392), **Mevlânâ Servî** (s. 392), **Mevlânâ Behâ’** (s. 393), **Mevlânâ Fethullâh-i Kâtib** (s. 393), **Mevlânâ ‘Îmâd-i Kâtib** (s. 394), **Mevlânâ Habîb-i Kâtib** (s. 394), **Mevlânâ Latîf** (s. 394), **Mevlânâ Hâşimî** (s. 394), **Mevlânâ Misâlî** (s. 395), **Mevlânâ Mecdüddîn-i Kâşî** (s. 395), **Kâdî Selâmullâh** (s. 395), **Şemsüddîn Muhammed-i Latîfî** (s. 395-6), **Kâdî Şeyh-i Kebîr** (s. 396-7), **Mevlânâ**

²⁰⁰ **Kaynaklar:** Sehî Bey, 1980: 64; Latîfî, 1990: 498-97, 2000: 288; Hasan Çelebi, 1989, c. I: 434-35; Nâil Tuman, c. I: 395; Şemsettin Sâmî, 1996, c. IV: 2449; Mehmed Süreyyâ, 1311, c. II: 436; İpekten, 1988: 549-50, 1996: 67-68.

Pertevî (s. 397), Mevlânâ Nasîb-i Gilânî (s. 398), Mevlânâ Muhyiddîn (s. 398), Mevlânâ Ümidî (s. 399), Mevlânâ Muhammed Mezheb-i Kirmânî (s. 400), Mevlânâ Erşd (s. 400), Mevlânâ Kabûlî (s. 400), Rûzbeh (s. 400), Mevlânâ Hurremî (s. 401), Mevlânâ Fahr (s. 401), Şeyh Muhammed-i Tebrîzî (s. 401), Mevlânâ Cevherî (s. 402), Mevlânâ Rıfkî (s. 403), Mevlânâ ‘Ayşî (s. 403), [Burada geçen şâirin ismi zikredilmemiştir] (s. 403), Mevlânâ Seyfî (s. 403-4), Mevlânâ Yârî (s. 404), Mevlânâ Hûşî-i Horâsânî (s. 404), Mevlânâ Merevî (s. 404), *Mevlânâ Ferruhî* (s. 404-6), Emînî (s. 406-7).²⁰¹

S o n u ç

Sultan II. Bâyezîd’in oğlu ve Fatih Sultan Mehmed’in de torunu olan Yavuz Sultan Selim, sekiz yıllık kısa saltanatı süresinde, yaptığı icraatlar ve gerçekleştirdiği fetihlerle dikkat çeken büyük ve önemli Osmanlı padişahlarından biridir. Yavuz Sultan Selim, özellikle Asya ve Afrika’da gerçekleştirdiği bu fetihleriyle; teslim aldığı Osmanlı topraklarını iki katına çıkararak Osmanlı Devleti’ni tam bir cihan devleti hâline getirmiş, Doğu Anadolu’daki Şah İsmail önderliğindeki Safevî kontrolüne son vererek ideolojik tehdidi ortadan kaldırmış, Anadolu’nun güney ve güneydoğusundaki kargaşalığı nihayete erdirerek emniyeti sağlamış, böylece Anadolu’da bozulan birliği yeniden tesis etmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin, Kanuni Sultan Süleyman döneminde gerçekleşecek olan altın çağının hazırlanmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Diğer taraftan, kutsal toprakları Osmanlı topraklarına katarak, halifeliği Osmanlıya nakletmiştir.

Dedesı Fatih Sultan Mehmed Han gibi bir ülkü insanı olan Yavuz Sultan Selim, dedesinden kendisine tevarüs eden düşünce, anlayış ve misyonla, İstanbul’u bir kültür ve sanat merkezi hâline getirmeyi şiar edinmiştir. Bunun için gerekli olan tüm alt yapıyı hazırlamıştır. Akabinde bunun gerçekleşmesinin, ancak ilim ve sanatla mümkün olacağına şuurunda olduğundan, bunları icra eden âlim ve sanatkârları himaye edip desteklemiş ve onlara uygun çalışma ortamı sağlamıştır. Hatta bunu gerçekleştirmek için, Anadolu dışından birçok âlim ve sanatkârı, İstanbul’a ya getirmiş ya davet etmiştir. Kendisi de şair olan Yavuz Sultan Selim, şiire ayrı bir ilgi duymuş ve şairlere

²⁰¹ Bu şairler listesinde, isimleri bold/koyu yazılanlar, bizzat Türk olduğu veya Türkçe şiir söylediği belirtilen şairlerdir. İtaliç olarak isimleri kayıtlı olanlar ise, Anadolu’ya dışarıdan gelenleri göstermektedir.

destek vermiştir. Oluşturmuş olduğu meclislere, dönemin âlim ve şairleri katılmıştır. Bu tavrı vesilesiyle, hem şiirin hem de ilmin Anadolu'da gelişimine katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- ADIVAR, A. Adnan, *Osmanlı Türklerinde İlim*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1970.
- AHDÎ, *Ahdi ve Gülşen-i Şuarâsı*, haz. Süleyman Solmaz, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996.
- AHMET RASİM, *Osmanlı Tarihi*, c. I, Üçdal Neşriyat, İstanbul trhs.
- AHMET RIF'AT, *Devhatü'n-nukabâ [Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakibüleşrâflar]*, haz. Hasan Yüksel - M. Fatih Köksal, Dilek Matbaası, Sivas 1998.
- AHMED RİFAT EFENDİ, *Lügat-i Târihiyye ve Coğrâfiyye*, 7 cilt, İstanbul 1299-1300.
- AK, Coşkun - Mehmet Akkaya, *Zâtî Divanından Seçme Gazeller*, Balıkesir 1993.
- AK, Mahmut, "Hind Donanması Kaptanı ve Bahriye Müellifi Pîrî Reis (Gelibolu, 1470? – Mısır, 1554)", *Osmanlı*, c.VIII, Ankara 1999, s. 372-77.
- AKKUŞ, Metin, "Türk Edebiyatında Bursa Şehrengizleri-I: İshak Çelebi'nin Bursa Şehrengizi", *Atatürk Üniversitesi SBE Dergisi: Prof. Dr. Halûk İpekten'in Anısına*, Erzurum 1993, sy. 1, s. 81-5.
- AKSOY, Hasan, "Celîlî, Hâmidizâde (ö. 977/1569)", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.7, İstanbul, 1993, s. 269-70.
- AKSOYAK, İ. Hakkı, "Ahmed Yesevî'nin Rumelili Bir Takipçisi: Üsküplü Atâ ve *Tuhfetü'l-uşşâk* Mesnevîsi", *Türk Kültürü İncelemeleri*, sy.5, İstanbul 2001, s. 71-98.
- AKÜN, Ömer Faruk, "Hâfız-ı Acem (ö. 958/1551)", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 15, İstanbul 1997, s. 80-3.
- AKÜN, Ömer Faruk, "Sehi Bey", *İslâm Ansiklopedisi*, c. 10, İstanbul 1980, s. 316-20.
- ÂLÎ, *Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları [Menakıb-ı Hünerverân]*, haz. Müjgan Cunbur, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- ALÎ EMÎRÎ, "Türk Edebiyatı'nın İran Edebiyatı'ndaki Tesiri", *Târîh ve Edebiyyât*, aded: 2, 30 Nisan 1334.

- ALTUNBAŞ, Kurtuluş, “Amasyalı Divan Şairleri”, *Millî Kültür*, sy. 59, Aralık, Ankara 1987, s. 71-5.
- ALTUNDAĞ, Şinasi, “Selim I”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 10, İstanbul 1997, s. 423-34.
- ANDREWS, Walter G., *Şiirin Sesi, Toplumun Şarkısı*, çev. Tansel Güven, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.
- ARGUNŞAH, Mustafa, *Şükrî'nin Selîm-nâmesi ve Eserdeki Doğu Türkçesi Unsurları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1986.
- ARGUNŞAH, Mustafa, “Şükrî-i Bitlisi, *Selîm-nâmesi* ve Eserin Dili”, *Türk Dün-yası Araştırmaları*, sy. 55, Ağustos 1988, s. 51-70.
- ARGUNŞAH, Mustafa, “Bitlisli Şükrî'nin Yavuz Sultan Selim Mersiyesi”, *Erci-yes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 5, Kayseri 1994, s. 211-8.
- ARGUNŞAH, Mustafa, *Şükrî-i Bitlisî, Selîm-nâme*, Erciyes Üniversitesi Yayın-ları, Kayseri 1997.
- ARMUTLU, Sadık, *Zâtî'nin Şem'u Pervâne Mesnevîsi [İnceleme-Metin]*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya 1998.
- ÂŞIK ÇELEBİ, *Meşa'irü'ş-su'ara [İnceleme - Tenkitli Metin]* 2 c., haz. Filiz Kılıç, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1994.
- ATAÇ, Adnan, “Askeri Tıp Tarihi”, *Osmanlı*, c. VIII, Ankara 1999, s. 565-70.
- ATİK, Kayhan, “Celâl-zâde Mustafa'nın Selîm-nâmesi”, *Tarih İncelemeleri Der-gisi*, sy. XIV, İzmir 1999, s. 303-308.
- ATİK, Kayhan, *Lütfi Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osmân*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- ATSIZ, XVI. *Asır Şairlerinden Edirneli Nazmî'nin Eseri ve Bu Eserin Türk Dili ve Kültürü Bakımından Ehemmiyeti*, Arkadaş Matbaası, İstanbul 1934.
- AVŞAR, Ziya, *Edirneli Nazmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Türkî-i Basit ve Ga-zeller Dışındaki Nazım Şekil ve Türleri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1998.
- AYAN, Gönül, “Lâmi'î Çelebi'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri”, *Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Der-gisi*, yıl 1, sy. 1, Kasım 1994, Konya 1994, s. 43-65.
- AYAN, Hüseyin, “Hamidî-zâde Celilî (1487 M. / 893 H. – 1569 M. / 977 H.)”, *Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'ın Hatırasına Armağan*, yıl XVII-XXI/1-2, 1979-1983, Ankara 1983, s. 15-39.

- AYAN, Hüseyin (a), "Celîlî'nin *Mehek-nâme'si*", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, II, İzmir 1983, s. 5-13.
- AYAN, Hüseyin (b), "Hâmidî-zâde Celîlî'nin *Leylâ vü Mecnûn'u*", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 27, Aralık 1983, s. 67-93.
- AYAN, Hüseyin, "Celîlî'nin *Hecr-nâme'si*", *Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, Fasikül: 1, sy. 14, 1986, s. 155-173.
- BABİNGER, Franz, "Sehi Çelebi", *The Encyclopaedia of Islam*, c. IV, Leiden 1934, s. 205.
- BABİNGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları Sözlüğü*, çev. Coşkun Uçok, Mersin 1992.
- BAYRAK, M. Orhan, *Osmanlı Tarihi Yazarları [Biyografi ve Bibliyografi]*, Osmanlı Yayınevi, 1982.
- BAYRAK, M. Orhan, *İstanbul'da Gömülü Meşhur Adamlar*, 2. baskı, [İstanbul], 1988.
- BAYRAKDAR, Mehmet, *Bitlisli İdris*, Ankara 1991.
- BAYRAKTAREVİÇ, Fehim, "Mesîhî'nin Dünya Edebiyatında Yer Alan "Bahariye"si", (Sırpçadan Çeviren: İsmail Eren), *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXII, İstanbul 1974-1976, s. 213-9.
- BEYÂNÎ, Mehdi, *Ahvâl u Âsâr-ı Hoş-nuvîsân*, çihâr cild, İntişârât-i İlmî, Çâp-i Devvum, Tehrân 1363.
- BEYÂNÎ, Mustafa bin Carullah, *Tezkiretü's-şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- BEYZADEOĞLU, Süreyya, "Edirne'de II. Bayezid Dârüşşifâsında İki Tabib Şair: Nasûhî ve Atâ", *Yedi İklim*, c. 6, sy. 47, İstanbul 1994, s. 83-85.
- BİLGİN, Abdüsselam, *Adâ'î-yi Şîrâzî ve Selîm-nâmesi [Araştırma, Metin ve Çeviri]*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1987.
- BTK, *Büyük Türk Klâsikleri*, c. II, İstanbul 1985.
- BURSALI, Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmânî Müellifleri*, 3 c., Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333.
- CANIM, Rıdvan, *Edirne Şairleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.
- ÇAM, Nusret, "Osmanlı Mimarisinde ve Sanatında Sultanların Estetik Rollerini", *Osmanlı*, c. 10, Ankara 1999, s. 65-73.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, "Kanunî Devrinin Sonuna Kadar Anadolu'da Nevâyî Tesiri Üzerine Notlar", *Mehmed Çavuşoğlu Armağanı*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1976, s. 75-90.

- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, “Kaside”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, sy. 415-416-417/Temmuz-Ağustos-Eylül, Ankara 1986, s. 17-77.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed – M. Ali Tanyeri, *Zâtî Dîvânı [Gazeller Kısmı – III]*, İstanbul 1987.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, “Basîrî (ö. 941/1534-35)”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 5, İstanbul 1992, s. 105-6.
- ÇELTİK, Halil, *Ahmed-i Rıdvan Divanı*, Ankara 2011.
- ÇİÇEK, Ali, *Hayâtü'l-hayvân Tercümesi Üzerine Bir Dil Çalışması [İnceleme-Metin-Dizin]*, Fenomen Yayınları, İstanbul 2013.
- ÇİÇEKLER, Mustafa, *Kemal Paşa-zâde ve Nigârîstân'ı*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1994.
- ÇİFTÇİ, Cemil, *Maktul Şairler*, Kitabevi, İstanbul 1997.
- ÇUHADAR, İbrahim Hakkı, *Sücûdî'nin Selim-nâmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1988.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. I-II, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1948.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. I-II, Doğukütüphanesi, İstanbul 2011.
- DEMİREL, Mustafa, *Kemal Paşazâde, Yûsuf u Züleyhâ*, Ankara 1983.
- DEMİREL, Mustafa, *İbn Kemâl - Divan*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1996.
- DERDİYOK, İ. Çetin, “Mesîhî'nin Münşe'âtı İçerisinde Yer Alan ve Yavuz Sultan Selim'in Kendi Ağzından Mısır Fethini Anlatan Bir Mektup”, *XII. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 2000, s. 1111-19, Levha: 171-175.
- DEYHİM, Muhammed, *Tezkire-i Şu'arâ-yi Âzerbaycan - Târih-i Zindegî ve Âsâr-*, Dû Cild, Tebrîz 1367.
- DOSAY GÖKDOĞAN, Melek, “Osman Gazi'den Mehmed Vahideddin'e Osmanlı Bilimi ve Kültürü”, *Türkler*, c. XI, Ankara 2002, s. 175-209.
- DOSAY GÖKDOĞAN, Melek, “Osmanlılarda Matematik”, *Türkler*, c. XI, Ankara 2002, s. 267-76.
- ERCAN, Özlem, “XVI. Yüzyıl Tezkire Müelliflerinin Dilinden Yavuz Sultan Selim”, *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi. Nilüfer Alkan Günay, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 117-36.
- EREN, İsmail, “Mesîhî'nin Dünya Edebiyatında Yer Alan Bahâriyyesi”, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXII, 1974-1976, İstanbul 1976, s. 213-9.

- EREN, İsmail (a), “Bahâriyyenin Fransızca, Rusça ve Sırpça Çevirileri”, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXII, 1974-1976, İstanbul 1976, s. 221-7.
- ERTAN, A. Rıza, *Celîlî'nin Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi*, Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1966-1967.
- ERÜNSAL, İsmail, *The Life and Works of Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi with a Critical Edition of His Dîvân*, İstanbul 1983.
- ERÜNSAL, İsmail Ü., “Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları II: Kanunî Sultan Süleyman Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri”, *Osmanlı Araştırmaları*, sy. IV, İstanbul 1984, s. 1-17.
- FÂİK REŞÂD, *Târîh-i Edebiyât-ı Osmâniyye*, Birinci Cild, Zarâfet Matbaası, İstanbul trhs.
- FÂİK REŞAT, *Eslâf*, haz. Şemsettin Kutlu, [İstanbul] trhs.
- FÂİK (REŞÂD), “Hâfız-ı Acem”, *Hazîne-i Fünûn*, Adet: 15, İstanbul 1309, s. 113-4.
- FÂİK (REŞÂD) (a), “Lâmi'î”, *Hazîne-i Fünûn*, Adet: 14, İstanbul 1309, s. 105-6.
- FÂİK (REŞÂD) (b), “İbn-i Kemâl”, *Hazîne-i Fünûn*, Adet: 2, İstanbul 1309, s. 12-4.
- GİBB, E.J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi - A History of Ottoman Poetry*, c. I-II, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, “Cafer Çelebi”, *İslâm Ansiklopedisi*, c. III, İstanbul 1964, s. 8-10.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki, *Divan Şiiri, XV. – XVI. Yüzyıllar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1954.
- GÖVSA, İbrahim Alâettin, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, Yedigün Neşriyatı trhs.
- GÜNALTAY, M. Şemseddin, *İslam Tarihinin Kaynakları –Tarih ve Müverrihler-*, Endülüs Yayınları, İstanbul 1991.
- HASAN ÇELEBİ, Kınalı-zade, *Tezkiretü'ş-şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, 2 c., 2. Baskı, Ankara 1989.
- HASKAN, Mehmet Nermi, *Eyüp Tarihi*, II c., İstanbul 1993.
- HAYYÂMPÛR, Doktor A., *Ferheng-i Suhenverân*, du cild, Çâp-hâne-i Fecr-i İslâm, Tehrân 1368.
- HOCA, Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-tevarih V c.*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Es-kişehir 1992.

- İHSANOĞLU, Ekmeleddin, “Osmanlı Bilimi Literatürü”, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, c. II, İstanbul 1999, s. 363-435.
- İNALCIK, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, çev. Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.
- İNALCIK, Halil, “Devlet-Toplum-Ekonomi”, *Osmanlı Uygarlığı*, haz. Halil İnalçık – Günsel Renda, 2 c., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2004, s. 29-239.
- İNALCIK, Halil, “I. Selim”, *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi. Nilüfer Alkan Günay, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 13-25.
- İPEKTEN, Haluk - İsen, Mustafa - Toparlı, Recep – Okçu, Naci – Karabey, Turgut, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988.
- İPEKTEN, Halûk, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, İstanbul 1996.
- İPŞİRLİ, Ahmet, “Osmanlının Cihan Devleti Olma Yolunda Büyük Bir Sultan: Yavuz Sultan Selim”, *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi. Nilüfer Alkan Günay, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 438-48.
- İSEN, Mustafa, “Âhî, Benli Hasan (ö. 923/1517)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, s. 527.
- İSEN, Mustafa, *Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Ankara 1994.
- İSEN, Mustafa (a), *Acıyı Bal Eylemek, Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.
- İSEN, Mustafa, “Sehi Bey”, *Ötelerden Bir Ses, Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 272-9.
- İSMAİL BELİĞ - Bursalı, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdirredân*, haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Anıl Matbaa ve Cilt Evi, Ankara 1998.
- KANAR, Mehmet, *Fehmî ve Şebisterî'den Şem ve Pervane*, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.
- KARA, Mustafa, “Yavuz Sultan Selim'den Ziya Paşa'ya Muhyiddin İbn Arabî'nin Türbesi”, *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi. Nilüfer Alkan Günay, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 467-78.
- KARAHAN, Abdülkadir, *Câmi'nin Erbaîn'i ve Türkçe Tercümeleleri*, İstanbul 1952.
- KARAHAN, Abdülkadir, “Lâmi'i Çelebi”, *İslâm Ansiklopedisi*, c. VII, İstanbul 1964, ss. 10-5.
- KARAHAN, Abdülkadir, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, Ankara 1991.

- KARATEPE, Şükrü, *Osmanlı Siyasi Kurumları "Klasik Dönem"*, İşaret Yayınları, İstanbul 1990.
- KARATEPE, Şükrü, "Osmanlılar'da Devlet Yönetimi", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 2, İstanbul 1993, s. 3-169.
- KARTAL, Ahmet, *Osmanlı Medeniyetini Besleyen Kültür Merkezleri –Edebî Açıdan- [XI. Asırdan XVI. Asrın Sonunan Kadar Türk Edebiyatı İle Fars Edebiyatının Münasebetleri]*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1999.
- KARTAL, Ahmet, "Ali Şîr Nevâî'nin *Mecâlisü'n-nefâis* İsimli Tezkiresi ve XVI. Asırda Yapılan Farsça İki Tercümesi", *Bilig*, sy. 13, Bahar, Ankara 2000, s. 21-65.
- KARTAL, Ahmet (a), "Basîrî ve Türkçe Şiirleri", *İlmî Araştırmalar*, sy. 10, İstanbul 2000, s. 77-96.
- KARTAL, Ahmet, *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*, Kırıkkale 2001.
- KARTAL, Ahmet (a), "Türkçe Mesnevîlerin Tertip Özellikleri", *Bilig*, sy. 19, Ankara 2001, s. 69-119.
- KARTAL, Ahmet, "Anadolu'da Farsça Şiir Söyleyen Şairler (XI-XVI. Yüzyıllar)", *Türkler*, c. 7, Ankara 2002, s. 682-95.
- KARTAL, Ahmet, *Şiraz'dan İstanbul'a [Türk-Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar]*, 2. Baskı, Kurtuba Kitap, İstanbul 2010.
- KÂTİB ÇELEBİ, *Min-Kitâbi Keşfi'z-zunûn 'An-Esâmî'l-Kütübi ve'l-Funûn*, mukaddime: Âyetullâh el-Azmî, es-Seyyid Şehâbeddîn en-Necefî el-Meraşî, [Şerefettin Yaltkaya ve Kilisli Rifat Bilge tarafından hazırlanıp yayınlanan eserden ofset baskı]. Beyrut-Lübnan trhs.
- KAZANCIGİL, Aykut, "Osmanlılarda Bilim ve Teknoloji", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 7, İstanbul 1993, s. 7-231.
- KINALI-ZÂDE ALİ ÇELEBİ, *Ahlâk-ı Alâ'î*, haz. Mustafa Koç, ikinci baskı, İstanbul 2012.
- KOÇASLAN, Büşra, "Kemâleddîn Hüseyin el-Lârî ve *Tahkikü'l-'Adele fî-Siyâseti'l-memleke*", *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi.: Nilüfer Alkan Günay, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 555-74.
- KÖKSAL, M. Fatih, "Türk Edebiyatında *Hüsn ü Dil* Hikâyeleri ve Yenipazarlı Vâlî'nin *Hüsn ü Dil* Mesnevisi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 3, Sivas 1996, s. 91-126.
- KÖKSAL, M. Fatih, "Âhî'nin *Hüsrev ü Şîrin* Mesnevisi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 6, Sivas 1998, s. 209-53.

- KÖKSAL, M. Fatih, *Edirneli Nazmî Mecma'ü'n-nezâ'ir [İnceleme-Tenkitledi Metin]*, 3 c., Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2001.
- KÖKSAL, M. Fatih, "Orişinal Bir Şair: Edirneli Nazmî ve Dîvân'ına Yeni Bakışlar", *Bilig*, sy. 20, Ankara 2002, s. 101-23.
- KÖKSAL, M. Fatih, *Yenişazarlı Vâlî, Hüsn ü Dil [İnceleme-Tenkitledi Metin]*, Kitabevi, İstanbul 2003.
- KÖKSAL, M. Fatih, "Yavuz Sultan Selim'in Türkçe Şiirleri", *Türk Dünyasının Ulu Çınarı Mertol Tulum Kitabı*, haz. Ahmet Kartal-Mehmet Mahur Tulum, Sivrihisar Belediyesi Yay., İstanbul 2017, s. 485-547.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, "Habîbî", *Edebiyat Araştırmaları 2*, Ötügen, İstanbul 1989.
- KUNT, Metin – Christine Woodhead, *Kanuni ve Çağı, Yeniçağda Osmanlı Dünyası*, çev.: Sermet Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995.
- KURDOĞLU, Veli Behçet, *Şâir Tabîbler*, İstanbul 1967.
- KURNAZ, Cemâl, *Anadolu'da Orta Asyalı Şairler*, Ankara 1997.
- KURNAZ, Cemâl, *Türkiye - Orta Asya Edebî İlişkileri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- KUT (ALPAY), Günay, "Lâmi'i Chelebi and His Works", *Journal of Near Eastern Studies*, April 1976, vol. 35, num.: 2.
- KUT, Günay, "Heşt Bihişt'in Yeni Bir Nüshası ve Bir Düzeltme", *Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 7/1983, s. 293-301.
- KUT, Günay, "Profesör Paul Horn'un Yavuz Sultan Selîm Dîvânı ve Tercümesi ile Selîm-nâme Üzerine Bazı Notlar", *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi.: Nilüfer Alkan Günay, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 400-421.
- KÜLEKÇİ, Numan, *XI-XX. Yüzyıllar El Yazması Metinler ve Özetleriyle Mesnevi Edebiyatı Antolojisi*, 2 c., Aktif Yayınevi, Erzurum 1999.
- LAMARTINE, Alphonse de, *Osmanlı Tarihi*, çev. Serhat Bayram, Kapı Yay., İstanbul 2011.
- LATİFÎ, *Latîfi Tezkiresi*, haz. Mustafa İsen, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- LATİFÎ, *Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ [İnceleme-Metin]*, haz. Rıdvan Canım, Ankara 2001.
- LEVEND, Ağâh Sırrı, "Fatih Devrinde Türk Dili ve Edebiyatı", *Türk Dili*, c. 2: Sayı: 20, Mayıs 1953, ss. 495-505.

- LEVEND, Agâh Sırrı, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâme'si*, Ankara 1956.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul 1957.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*, Ankara 1959.
- LEVEND, Agâh Sırrı, "Celîlî'nin *Hüsrev ü Şirin*'i", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1966, 2. baskı, Ankara 1989, s. 103-27.
- MANSUROĞLU, Mecdut, "Celîlî", *İslâm Ansiklopedisi*, c. III, İstanbul 1964, s. 66.
- MAZIOĞLU, Hasibe, "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şâirler", *Türkoloji Dergisi*, c. VI, sy. 1, Ankara 1974, s. 31-62.
- MECDÎ, Mehmed Mecdî Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Hadaiku's-ka-kaik*, haz. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.
- MEHMED HÂLİD, "Sehî ve Eseri", *Dergâh*, c. 4, nr. 40, 1339, s. 54-5.
- MEHMED SÜREYYÂ (1311), *Sicill-i Osmânî*, 4 c., Matbaa-i Âmire, İstanbul 1311
- MENGİ, Mine, "Mesihî'nin Hayatı, Şairliği ve Eserleri", *Türkoloji Dergisi*, c. 6, Ankara 1974, s. 109-19.
- MENGİ, Mine, "Mesihî and His Works", *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, c. 2, sy. 5, Ankara 1986, s. 357-69.
- MENGİ, Mine, "İşret-nâme-i Mesihî Üzerine", *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, c. 6, sy. 17, Ankara 1990, s. 419-36.
- MERMER, Ahmet, "XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen Bir Nazîre Mecmûası ve Aydınlı Visâlî'nin Bilinmeyen Şiirleri", *Millî Folklor*, c. 7, yıl 14, sy. 56, 2002, s. 75-94.
- MUALLİM NÂCİ, *Osmanlı Şairleri*, haz. Cemâl Kurnaz, Ankara 1986.
- MÜSTAKÎMZÂDE, Müstakîmzâde Süleymân Sadeddîn Efendi, *Tuhfe-i Hattâtın*, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.
- MÜSTAKÎMZÂDE, Müstakîmzâde Süleymân Sadeddîn Efendi, *Devhatü'l-meşâyih Ma'a Zeyl*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1978.
- NAİL TUMAN, *Tuhfe-i Nâ'ih*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kütüphanesi No. B. 870, 2 c. [Faksimile Baskı].
- NEVÂÎ, Mîr Nizâmeddîn Alî Şîr Nevâî, *Mecâlisü'n-nefâis*, be-Sa'y u İhtimâm-i Ali Asgar Hikmet, Tehrân 1323.

- NEVÂÎ, Alî Şîr Nevâî, *Mecâlisü'n-nefâis*, tayörlovçi: Suyima Ganieva – Mesul Muharrir: Vohid Zohidov, Özbekistan SSR Fahlar Akademisi, Taşkent 1961.
- NEV'ÎZÂDE ATÂ'Î, *Hadâ'iku'l-hakâyık fi-Tekmiletî'ş-şakâyık, Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri*, haz. Abdülkadir Özcan, c. II - III, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.
- ORYAN, Mehmet H., "Osmanlı İmparatorluğu'nda Matematik Bilimi", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. VIII, Ankara 1999, s. 383-90.
- Osmanlı Ansiklopedisi*, "Yavuz Sultan Selim", Ağaç Yayıncılık 1993, s. 178-219.
- ÖZCAN, Abdülkadir, "Heşt Bihişt", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 17, İstanbul 1998, s. 271-3.
- ÖZDEMİR, Nezaket, "I. Selim Portre Gravürleri", *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi. Nilüfer Alkan Günay, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 137-44.
- ÖZEY, Ramazan, "Osmanlı Devleti Döneminde Coğrafya ve Öğretimi", *Osmanlı*, c. VIII, Ankara 1999, s. 326-33.
- ÖZKAN Nevin-Raniero Speelman, "Yavuz Sultan Selim İçin İtalyanca Yazılmış Bir Selimname", *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi. Nilüfer Alkan Günay, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 101-16.
- ÖZTÜRK, Mustafa, "Osmanlının Cihan Devleti Olma Yolunda Büyük Bir Sultan: Yavuz Sultan Selim", *Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bursa*, edi. Nilüfer Alkan Günay, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2018, s. 69-86.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet, "Üsküplü İshak Çelebi ve *Selimnâmesi*", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi Eylül 1951 – Mart 1952*, c. III, sy. 5-6, İstanbul 1953, s. 123-34.
- RAYMOND, André, *Osmanlı Döneminde Arap Kentleri*, çev. Ali Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995.
- RİYÂZÎ, *Riyâzü'ş-şu'arâ*, Nuruosmaniye Kütüphanesi Nu. 3724.
- SÂDİK VİCDÂNÎ, *Tarikatlar ve Silsileleri [Tomâr-ı Turûk-ı 'Aliyye]*, haz. İrfan Gündüz, Enderun Yayınları, İstanbul 1995.
- SÂM MİRZÂ SAFEVÎ, *Tezkire-i Tuhfe-i Sâmî*, tashîh u mukaddime ez: Ruknuddîn Humâyûnferruh, Tehrân 1346.

- SARAÇ, M. A. Yekta, *Şeyhülislam Kemal Paşazade Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Bazı Şiirleri*, Risale, İstanbul 1995.
- SARISOY, Fikret, *Basîrî'nin Farsça Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale 2001.
- SAVAŞ, Hamdi, *İshak Çelebi ve Selim-namesi*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1986.
- SEHİ BEY, *Tezkire "Heşt-Behişt"*, haz. Mustafa İsen, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980.
- SEVERCAN, Şefaettin, *Keşfi ve Selim-nâmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1995.
- ŞARLI, Mahmut, *Cinânî, Riyâzü'l-cinânî [İnceleme - Metin]*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1994.
- ŞEHİSUVAROĞLU, Halûk Y., *Asırlar Boyunca İstanbul*, [İstanbul] trhs.
- ŞEMSETTİN SÂMÎ, *Kâmûsu'l-a'lâm*, 6 c., Tıkıbasım/facsimile, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları 1999, İstanbul.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ, *XVI. Asra Kadar Anadolu Sahası Mesnevîlerinde Edebî Tasvirler*, Kitabevi, İstanbul 2002.
- ŞEŞEN, Ramazan, "İstanbul'un Fethine Kadar Osmanlılar'daki İlmî Durum, İstanbul'un Fethi'nin Türk İlim ve Kültürüne Katkısı", *Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Uluslar Arası Kongresi 7-9 Nisan 1999 Konya*, İstanbul 2000, s. 241-4.
- TABERÎ, Muhammed Alî (İmâduddîn Âzermân), *Zübdetü'l-âsâr*, Çâphâne-i Sipihr, Tehrân 1372.
- TANSEL, Selahattin, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969.
- TARLAN, Ali Nihad, *Yavuz Sultan Selim*, İstanbul 1946.
- TARLAN, Ali Nihad, *Zâtî Dîvânı [Gazeller Kısmı – I]*, İstanbul 1967.
- TARLAN, Ali Nihad, *Zâtî Dîvânı [Gazeller Kısmı – II]*, İstanbul 1970.
- TAVAKKOLİ, Hasan, *İdris Bülîsî'nin "Kânûnî Şâhenşâhî"sinin Tenkidli Neşri ve Türkçeye Tercümesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1974.
- TDEK, *Türk Dünyası El Kitabı Üçüncü Cilt: Edebiyat*, Ankara 1992.
- TERBİYET, Muhammed Ali, *Dânişmendân-i Âzerbaycan*, çâp-i evvel, Tehrân 1314.

- TEZCAN, Nuran, "Bursalı Lâmi'î Çelebi", *Türköloji Dergisi*, VIII. c., Ankara 1979, s. 305-43.
- TOLASA, Harun, *Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- TURAN, Şerâfeddin, "Pirî Mehmed Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, c. 9, İstanbul 1997, s. 559-61.
- TÜRKMEN, Seyfullah, *Atâ, Tuhfetü'l-uşşâk (Uşşâk-nâme) [İnceleme – Metin – Dizin]*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale 2000.
- TYDK, *Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*, c. I-II, İstanbul 1947.
- UĞUR, Ahmet, "Kemal Paşa-zade'nin VIII. ve IX. Defterleri ve Bu Defterler Işığında Yazarın Tarihçiliği", *VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara: 11-15 Ekim 1976, Kongreye Sunulan Bildiriler II. Cilt*, Ankara 1981, s. 1007-19.
- UĞUR, Ahmet (a), "Şükrî-i Bitlisî ve Selîm-nâmesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XXV, Ankara 1981, s. 325-47.
- UĞUR, Ahmet, *İbn-i Kemal*, İzmir 1987.
- UĞUR, Ahmet (a), "Kemal Paşa-zâde ve Yavuz Sultan Selîm", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 1, Kayseri 1987, s. 1-14.
- UĞUR, Ahmet, "Kemal Paşa-zade'nin VIII. Defteri", *IX. Türk Tarih Kongresi Ankara, 21-25 Eylül Kongreye Sunulan Bildiriler II. Cilt*, Ankara 1988, s. 797-806.
- UĞUR, Ahmet, *Yavuz Sultan Selim*, Kayseri 1989.
- UĞUR, Ahmet - Mustafa Çuhadar – Ahmet Gül, *Şükrî-i Bitlisî, Selîm-nâme*, İsis Yayınları, İstanbul 1995.
- UĞUR, Ahmet - Mustafa Çuhadar, *Celâl-zâde Mustafa, Selim-nâme*, İstanbul 1997.
- UNAT, Yavuz, "Osmanlı Astronomisine Genel Bir Bakış", *Osmanlı*, c. VIII, Ankara 1999, s. 411-20.
- UZEL, İlter, *Beşbuçuk Asırlık Türk Tabâbeti Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1965.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, dördüncü baskı, Ankara 1983.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, "Osmanlı Sarayında Ehl-i Hiref (Sanatkârlar) Defterleri", *Belgeler*, c. XI, sy. 15, ikinci baskı, Ankara 2003, s. 23-76.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul 1997.

- ÜNVER, İsmail, "Ahmed Rıdvân'ın *İskender-nâmesindeki Osmanlı Tarihi (Nusret-nâme-i Osmân)* Bölümü", *Türkoloji Dergisi*, c. VIII, Ankara 1979, s. 345-402.
- ÜNVER, İsmail, *Ahmed-i Rıdvân Hayatı Eserleri ve Edebî Şahsiyeti*, Doçentlik tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1982.
- ÜNVER, İsmail, "Ahmed-i Rıdvân", *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Belleten*, c. L, sy. 196, Nisan, Ankara 1986, s. 73-125.
- ÜNVER, İsmail, "Ahmed Rıdvân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 2, İstanbul 1989, s. 123-24.
- Yahya Kemal, *Eski Şiirin Rüzgarıyla*, İstanbul 1985.
- YILMAZ, Fehmi, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Gökkuşbu Yayınevi, İstanbul 2010.
- YURDAYDIN, Hüseyin G., *İslâm Tarihi Dersleri*, Ankara 1988
- YÜCEL, Yücel - Ali Sevim, *Klâsik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih Yavuz Kanuni*, Ankara 1991.

"CULTURE AND LITERATURE IN SELİM I PERIOD"

Abstract

Selim I, in spite of his short reign, ordered the government which had been exposed to disordering, and following the conquest of Tebriz and Egypt he gathered the artists and cultured men of Egypt in İstanbul in order to educate Ottoman artists in opposition to Persian culture which was still dominant in the Ottoman state despite Fatih Sultan Mehmed's previous attempts. Through this Selim I tried to give an impetus in the development of Ottoman science and arts. He gathered a number of poets around him in Trabzon, and favored those who presented kaside and works to himself. Through the poets gathered in Trabzon, during his reign, Yavuz prepared a ground to the floescence of literature in the period of Kanuni Sultan Süleyman. In this article, the state of culture and literature in the period of Yavuz Selim is firstly studied, and then 93 poets are introduced. Those who had a relationship with Yavuz is specified.

Keywords

Yavuz Sultan Selim, Art, Literature, Poem, Poet.